

**GELENEKSEL ERZURUM EVLERİNİN
TİPOLOJİK ANALİZİ**

Şehriban BAŞARAN

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Ana Bilim Dalı

2025

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

GELENEKSEL ERZURUM EVLERİNİN TİPOLOJİK ANALİZİ
(Typological Analysis Of Traditional Erzurum Houses)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehriban BAŞARAN

Danışman: Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

Erzurum
Ocak, 2025

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Şehriban BAŞARAN tarafından hazırlanan “GELENEKSEL ERZURUM EVLERİNİN TİPOLOJİK ANALİZİ” başlıklı çalışması 14 / 01 / 2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından MİMARLIK Ana Bilim Dalı, RESTORASYON ve KONSERVASYON Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Serap Durmuş ÖZTÜRK

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Firdevs KULAKTORUN

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

.... / / 202..

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Alper NUHOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI danışmanlığında sunulan “*Geleneksel Erzurum Evlerinin Tipolojik Analizi*” başlıklı çalışmanın tarafımızdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını, yararlanılan eserlerin kaynakçada gösterildiğini, Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından belirlenmiş olan Turnitin Programı benzerlik oranlarının aşılmadığını ve aşağıdaki oranlarda olduğunu beyan ederiz.

Tez Bölümleri	Tezin Benzerlik Oranı (%)	Maksimum Oran (%)
Giriş	0	30
Kuramsal Temeller	5	30
Materyal ve Yöntem	1	35
Bulgular	6	20
Sonuç ve Öneriler	1	20
Tezin Geneli	8	25

Not: Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının %5'den büyük olmaması gerekir.

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Tez Yazarı (Öğrenci)	Tez Danışmanı
Şehriban BAŞARAN	Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI
26.12.2024	26.12.2024
İmza: Aslı ıslak imzalıdır	İmza: Aslı ıslak imzalıdır

* Tez ile ilgili YÖKTEZ'de yayınlamasına ilişkin bir engelleme var ise aşağıdaki alanı doldurunuz.

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimimin ilk gününden yüksek lisans eğitimimin son gününe kadar maddi ve manevi desteğiyle her daim yanımda olan değerli danışmanım Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI'ya,

Tez savunma sürecinde tez çalışmama katkılarından dolayı Prof. Dr. Serap DURMUŞ ÖZTÜRK ve Firdevs KULAK TORUN'a,

Arşiv araştırmalarım katkılarından dolayı Hayati KESER ve Muammer BUDAK'a,

Saha çalışmalarım da desteğini benden esirgemeyen çalışma arkadaşlarım Emine YÜCEL YEŞİLYURT, Burak RUŞEN'e ve manevi destekleri ile tez süreci boyunca yanımda olan arkadaşlarım Beyza Nur ZEGEREK ve Fatma UZUNOĞLU'na,

Son olarak bana benden daha çok güvenen başta canım babam Ali BAŞARAN, canım annem Zeynep BAŞARAN ve abim Murat BAŞARAN olmak üzere geniş ailemin bütün fertlerine bana bu kadar güvenip her zaman destekledikleri için sonsuz teşekkür ediyorum.

Şehriban BAŞARAN

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ GELENEKSEL ERZURUM EVLERİNİN TİPOLOJİK ANALİZİ

Şehriban BAŞARAN

Danışman: Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

Amaç: Tarihi yapılar içerisinde toplum ile iç içe olan ve toplumun yaşam şekli, aile yapısı, günlük yaşamdaki ilişkileri, inançları, örf ve adetlerinin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahip geleneksel konutların karakteristik özelliklerinin belirlenerek tipolojik özelliklerinin ortaya konulması tarihi dokunun korunmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu tez çalışmasının temel amacı geleneksel Erzurum evlerinin tipolojik analizini yapmaktır. Bu çalışmanın temel amacı Erzurum şehir merkezinde bulunan tescilli geleneksel Erzurum evlerinin tipolojik özelliklerinin ortaya konulmasıdır.

Yöntem: Bu çalışma kapsamında Erzurum şehir merkezinde bulunan 19 tane tescilli konut ele alınarak Erzurum geleneksel evlerinin tipolojik analizi yapılmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda literatür taraması, arşiv araştırmaları ve saha çalışmaları yapılarak gerekli bilgi ve belgeler elde edildikten sonra karşılaştırmalı analizler sonucunda geleneksel Erzurum evlerinin (yapı-çevre ilişkisi, plan özellikleri, cephe özellikleri, yapı malzemeleri, yapı ve yapım teknikleri ve teknolojileri, malzeme seçimi, yapı elemanları, vb.) karakteristik özellikleri tespit edilmiştir.

Bulgular: Çalışma kapsamında elde edilen veriler ışığında evler; plan özelliklerine (avlunun konumu vb.), kat sayısı, yapı malzemesi (moloz taş, kesme taş vb.), cephe düzeni (hatıl düzeni, çıkma vb.), iç mekan donatısı (seki, sedir vb.) gibi başlıklar şeklinde incelenip her ev için yapı kimlik kartları oluşturulmuştur. Bunun sonucunda yapılar tespit edilen özelliklere göre sınıflandırılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Sonuçlar: Yapılan analizler sonucunda geleneksel Erzurum evlerinin coğrafi konum, iklim özellikleri ve sosyo-kültürel etkilere göre şekillendiği tespit edilmiştir. Geleneksel Erzurum evlerinde tespit edilen bütün karakteristik özelliklerin bölgenin yaşam şartlarına uyumlu olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular geleneksel Erzurum evlerine özgü karakteristik özelliklerin bölgeye has bir tipoloji oluşturduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, geleneksel ev, konut tipolojisi, tipolojik analiz, Türk evi

Ocak 2025, 152 Sayfa

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

TYPOLOGICAL ANALYSIS OF TRADITIONAL ERZURUM HOUSES

Şehriban BAŞARAN

Advisor: Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

Purpose: Determining the characteristic features of traditional houses, which are intertwined with the society within the historical buildings and have an important place in transferring the way of life, family structure, relationships in daily life, beliefs, customs and traditions of the society to future generations, and revealing their typological features have an important place in the preservation of the historical texture. The main purpose of this thesis is to make a typological analysis of traditional Erzurum houses. The main purpose of this study is to reveal the typological characteristics of registered traditional Erzurum houses in Erzurum city center. Within the scope of this study, 19 registered houses in Erzurum city center were discussed.

Method: Within the scope of this study, a typological analysis of Erzurum traditional houses will be made. After obtaining the necessary information and documents through literature review, archival research and field studies, the characteristic features of traditional Erzurum houses (building-environment relationship, plan features, facade features, building materials, building and construction techniques and technologies, material selection, building elements, etc.) will be determined as a result of comparative analysis.

Findings: In the light of the data obtained within the scope of the study, the houses were examined under headings such as plan features (location of the courtyard, etc.), number of storeys, building material (rubble stone, cut stone, etc.), façade layout (beams, overhangs, etc.), interior equipment (seki, cedar, etc.) and building identity cards were created for each house. As a result, the buildings were classified according to the identified characteristics and presented in tables.

Conclusions: As a result of the analysis, it was determined that traditional Erzurum houses were shaped according to geographical location, climatic characteristics and socio-cultural influences. It has been observed that all the characteristic features identified in traditional Erzurum houses are compatible with the living conditions of the region. The findings show that the characteristic features of traditional Erzurum houses form a typology specific to the region.

Keywords: traditional house, housing typology, Erzurum, Turkish House

January 2025, 152 Pages

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
Çalışmanın Amacı.....	2
Araştırma Sorusu ve Hipotezi	3
Çalışmanın Yöntemi	3
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
Erzurum Kenti ve Tarihi	5
Türk Evi	8
Türk evi plan özellikleri	9
Türk evi cephe özellikleri.....	12
Türk evinde kullanılan malzeme ve yapım teknikleri.....	15
Mimarlıkta Tip ve Tipoloji Kavramları	16
Bölüm Değerlendirmesi	17
MATERYAL VE YÖNTEM	19
Materyal	19
Yöntem.....	20
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	22
Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi.....	22
Korucular Evi (Nemlioğlu Konağı)	25
Rıza Topçuoğlu Evi.....	30
Nezmi Turan Evi (Fehimoğlu Evi)	34
Nusret Gedik Evi.....	38

Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi'nin Evi.....	43
Alpagutların Evi.....	47
Seyfullah Daşdemir Evi	50
Haydar Kurut Evi	53
Ömer Faruk Algur Evi	56
Kemal Eminer Evi.....	60
Zekayi Bayrak Evi (Sani Bayrak Evi).....	63
Dursun Alkan Evi.....	66
Fatih Eminer Evi (Cemalettin Eminer Evi).....	69
Sıtkı Eminer Evi.....	72
Niyazi Akgül Evi (Abdülhamit Bey Konağı)	75
Nurhayat Demir Evi	78
Ali Bebek Evi (Orhan Özyazıcıoğlu Evi)	81
Yusuf Doğrudil Evi (Hacı Kazım Efendi Evi).....	84
Erzurum Evlerinde Plan	87
Erzurum Evlerinin Bölümleri.....	95
Tandırevi	95
Odalar.....	100
Sofa	102
Ahır-merek	103
Islak hacimler	103
Avlu.....	103
Erzurum Evlerinde Cephe	106
Kat sayısı.....	107
Çıkmalar.....	109
Hatıl.....	111
Kapılar.....	113
Pencereler.....	117
Erzurum Evlerinin Yapım Tekniği ve Malzemesi	121
Analiz Sonuçları.....	122
SONUÇ.....	132
KAYNAKÇA	135
ÖZ GEÇMİŞ.....	138

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Seçilen evlerin numaralandırılması	20
Tablo 2. Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi'ne ait mimari özellikler	24
Tablo 3. Korucular Evi'ne ait mimari özellikler	29
Tablo 4. Rıza Topçuoğlu Evi'ne ait mimari özellikler	33
Tablo 5. Nezmi Turan Evi'ne ait mimari özellikler	37
Tablo 6. Nusret Gedik Evi'ne ait mimari özellikler	42
Tablo 7. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi'nin Evi'ne ait mimari özellikler	46
Tablo 8. Alpagutların Evi'ne ait mimari özellikler	49
Tablo 9. Seyfullah Daşdemir Evi'ne ait mimari özellikler.....	52
Tablo 10. Haydar Kurut Evi'ne ait mimari özellikler	55
Tablo 11. Ömer Faruk Algur Evi'ne ait mimari özellikler.....	59
Tablo 12. Kemal Eminer Evi'ne ait mimari özellikler	62
Tablo 13. Zekayi Bayrak Kemal Eminer Evi'ne ait mimari özellikler	65
Tablo 14. Dursun Alkan Evi'ne ait mimari özellikler	68
Tablo 15. Fatih Eminer Evi'ne ait mimari özellikler	71
Tablo 16. Sıtkı Eminer Evi'ne ait mimari özellikler	74
Tablo 17. Niyazi Akgül Evi'ne ait mimari özellikler.....	77
Tablo 18. Nurhayat Demir Evi'ne ait mimari özellikler	80
Tablo 19. Ali Bebek Evi'ne ait mimari özellikler	83
Tablo 20. Yusuf Doğrudil Evi'ne ait mimari özellikler	86
Tablo 21. Zemin kat ve birinci kattan oluşan evlere ait kat planları.....	90
Tablo 22. Bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluşan evlere ait kat planları	93
Tablo 23. (Bodrum kat, zemin kat, ara kat, birinci kat), (Bodrum kat, ara kat, zemin kat, birinci kat), (zemin kat, ara kat ve birinci kat)'tan oluşan evlere ait kat planları ..	94
Tablo 24. Evlerin avlu tiplerine göre dağılımı.....	105
Tablo 25. Evlerin kat sayılara göre dağılımı.....	108
Tablo 26. Evlerin çıkma tiplerine göre dağılımı	110
Tablo 27. Evlerin çıkma tiplerine göre dağılımı	112
Tablo 28. Evlerin giriş kapısı tiplerine göre dağılımı	116
Tablo 29. Erzurum evlerinde kullanılan pencere tipleri	119
Tablo 30. Tipolojik analiz sonuçları	123

Tablo 31. Kat sayısı analizi.....	124
Tablo 32. Avlu tipi analizi	125
Tablo 33. Çıkma tipi analizi	125
Tablo 34. Hatıl düzeni analizi.....	125
Tablo 35. Çörten tipi analizi	126
Tablo 36. Kapı tipi analizi	126
Tablo 37. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen zemin kat pencereleri.....	128
Tablo 38. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen 1. kat pencereleri.....	129
Tablo 39. Dış duvar yapımında kullanılan malzemelerin analizi	131
Tablo 40. İç duvar yapımında kullanılan malzemelerin analizi.....	131

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Tez akış şeması	4
Şekil 2. Erzurum'un konumu	5
Şekil 3. Tepsi Minare	6
Şekil 4. İç Kale ve çevresi	6
Şekil 5. Üç Kümbetler	7
Şekil 6. Ulu Cami	7
Şekil 7. Çifte Minareli Medrese	7
Şekil 8. Yakutiye Medresesi.....	8
Şekil 9. Sofasız plan tipi.....	9
Şekil 10. Dış sofalı plan tipi	10
Şekil 11. İç sofalı plan tipi	10
Şekil 12. Orta sofalı plan tipi.....	11
Şekil 13. Türk evi plan tipleri	11
Şekil 14. Türk evi kat şeması	12
Şekil 15. İki sıralı pencere tipi	13
Şekil 16. Safranbolu'da bulunan Türk evinin sokak cephesi	14
Şekil 17. Safranbolu'da bulunan Türk evinin hayata bakan cephesi	14
Şekil 18. Yapım malzemesi kerpiç olan Harran evleri.....	15
Şekil 19. Ahşap yığma yapım tekniği kullanılan köy evi	16
Şekil 20. Midyat taşı kullanılarak inşa edilen konut	16
Şekil 21. Seçilen 19 tane tescilli konutun konumu	19
Şekil 22. Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi giriş kapısı	23
Şekil 23. Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi ön cephesi.....	23
Şekil 24. Korucular Evi giriş kapısı	27
Şekil 25. Korucular Evi ön cephesi	27
Şekil 26. Korucular Evi'nin ön cephesinde bulunan çeşme	28
Şekil 27. Rıza Topçuoğlu Evi'nin giriş kapısı	31
Şekil 28. Rıza Topçuoğlu Evi'nin ön cephesi	32
Şekil 29. Nezmi Turan Evi'nin ana giriş kapısı	36
Şekil 30. Nezmi Turan Evi'nin ön cephesi	36
Şekil 31. Nusret Gedik Evi'nin ön cephesi	40

Şekil 32. Nusret Gedik Evi'nin giriş Kapıları	41
Şekil 33. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi'nin ana giriş kapısı	44
Şekil 34. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi'nin ikinci giriş kapısı	45
Şekil 35. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi'nin ön cephesi	45
Şekil 36. Alpagutların Evi'nin ön cephesi	48
Şekil 37. Seyfullah Daşdemir Evi'nin ön cephesi	51
Şekil 38. Ömer Faruk Algur Evi'nin giriş kapısı	57
Şekil 39. Ömer Faruk Algur Evinin ön cephesi	58
Şekil 40. Kemal Eminer Evi'nin ön cephesi	61
Şekil 41. Zekayi Bayrak Evi'nin ön cephesi	64
Şekil 42. Dursun Alkan Evi'nin ön cephesi	67
Şekil 43. Fatih Eminer Evi'nin ön cephesi	70
Şekil 44. Sıtkı Eminer Evi'nin ön cephesi	73
Şekil 45. Niyazi Akgül Evi'nin ön cephesi	76
Şekil 46. Nurhayat Demir Evi'nin ön cephesi	79
Şekil 47. Ali Bebek Evi'nin ön cephesi	82
Şekil 48. Yusuf Doğrudil Evi'nin ön cephesi	85
Şekil 49. Tüteklikli (Karlanguş-Kırlangıç) Örtü ile Kaplı Olan Tandirevinin şematik gösterimi (1-Kurun, 2-Seki, 3-Terek, 4-Tandırbaşı, 5-Niş, 6-Tandır, 7-Külve, 8-Baba Ocağı- Küçük Ocak, 9 Kırlangıç-Karlanguş-Tüteklikli Örtü)	95
Şekil 50. 7 kademeli kırlangıç örtü örneği	96
Şekil 51. Ahşap seki örneği	97
Şekil 52. Kurun örneği	97
Şekil 53. Tandırbaşı örneği	98
Şekil 54. Terek örneği	98
Şekil 55. Küçük ocak örneği	99
Şekil 56. Külve örneği	99
Şekil 57. 2 numaralı evde bulunan Eyvan odasının varlığı ile oluşan çıkma	100
Şekil 58. Gusülhane olarak kullanılan yüklüğe örnek	101
Şekil 59. Geleneksel Erzurum evlerinde bulunan çiçekliğe örnek	101
Şekil 60. Geleneksel Erzurum evlerinde kullanılan tavan modeli	102
Şekil 61. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen avlu tipleri	104
Şekil 62. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen kat sayıları	107
Şekil 63. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen çıkma çeşitleri	109
Şekil 64. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen hatıl düzenleri	111

Şekil 65. Z şeklinde payandalanmış kapı örneği	114
Şekil 66. Kapı önlerinde kullanılan tırhıç örneği	114
Şekil 67. Çalışma kapsamında incelenen Erzurum evlerinde tespit edilen giriş kapısı tipleri	115
Şekil 68. İki pencere arasına yerleştirilmiş demir parmaklıklar.....	118
Şekil 69. Dairesel forma sahip pencere örneği.....	118

GİRİŞ

İnsanoğlunun varoluşundan itibaren temel ihtiyaçlarından biri barınma olmuştur. Barınak, bireylerin fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturdukları özel yaşam alanlarıdır. İlk dönemlerde insanlar, yaşam alanlarını oluştururken doğanın sunduğu mevcut olanaklardan yararlanmışlardır. Ancak zamanla, insanoğlu kendi üretim kapasitesinin farkına vararak ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli mekânlar inşa etmeye başlamıştır (Uşma ve Urfalıoğlu, 2018). Bu sürecin sonunda, yerleşik hayata geçiş ile birlikte konut kavramı toplum yaşamında önemli bir yer edinmiştir. Yerleşik hayata geçişin ilk örneği Güneydoğu Anadolu'daki Çayönü Tepesidir; bölgenin tarihi yaklaşık 10.000 yıl öncesine dayanmaktadır. Ayrıca, bazı araştırmacılar, ilk konutun bir kadın tarafından inşa edilmiş olabileceği görüşünü savunmaktadır (Bektaş, 1996).

Tarihte ilk defa Anadolu'da yer alan Türk evi burada kendine has özellikler oluşturmaya ve geliştirmeye başlamıştır (Eldem 1954). Türkler yaşadıkları coğrafyalarda yıllarca bulundukları yöreye ait malzeme ve yapım teknikleri kullanmışlardır. Evler, yörenin iklim özellikleri, kültürleri ve hayat anlayışları ile şekillenmiş ve karakteristik özellikleri oluşmuştur (Şimşek vd 2024). Türk evinin bu şekilde belirli karakteristik özellikleri oturmuş olsa da yörenin kültürü, coğrafi özelliği ve iklim şartları değiştikçe yöresel ölçeklerde temelinde Türk evi kurgusu olan geleneksel ev tipolojileri oluşmuştur.

Türk evi; Bey pazarı evleri (Torun 2012), Bursa evleri (Tomsu 1950), Safranbolu evleri (Günay 1981), Mardin evleri ve Edirne evleri (Hacıoğlu Apak 2004), Kemaliye evleri (Yapan ve Büyükmihçi 2023), İnebolu evleri (Kırık 2019), Amasra evleri (Dağ 2017), Çankırı evleri (Demirbağ 2021) vb. kentler özelinde akademik çalışmalara konu olmuştur. Literatürde ele alınan bu örnekler incelendiğinde yöresel ölçekte öne çıkan birkaç örnekten bahsedilebilir.

Safranbolu Evleri

Safranbolu evleri, Türk yaşam şeklini başarılı bir şekilde yansıtan mimari tasarım anlayışıyla inşa edilmiştir. Dönemin ekonomik koşulları, geniş aile yapısının varlığı, toplumun sanat anlayışı, coğrafi koşullar ve iklim koşulları bu evlerin şekillenmesinde etkili olmuştur (Günay 1981). Ancak en çok etkileyen faktör kalabalık aile yapısıdır. Kalabalık aile yapısının varlığı evlerde oda ve eyvan sayısını belirler. Selamlık, erkeklerin kullandığı mekanlardır. Hemen hemen her evde selamlık katı veya selamlık odası bulunmaktadır. Bu evlerde esas kat üst katlardır. Mahremiyet olgusundan zemin katlar dışarıya kapalıdır. Safranbolu evlerinde plan kurgusu sofa etrafında şekillenirken eyvanlar sofaları aydınlatmak için kullanılır (Anık 2019).

Geleneksel Amasra Evleri

Amasra evlerinin tipolojisini etkileyen faktörler; iklim, topoğrafya, ulaşılır malzeme, dini değerler ve kültürel özelliklerdir. Geleneksel Amasra evlerine kulluk bölümünden giriş yapılmaktadır. Plan tipleri hane halkının şartlarına göre değişkenlik gösterse de planlar hep sofa etrafında şekillenmiştir. Amasra evlerinin yapımında kullanılan ana malzeme ahşaptır (Dağ 2017).

Geleneksel Çankırı Evleri

Genellikle iki katlı olan Çankırı evleri iç sofalı plan tipine sahiptirler. Çoğunlukla kat çıkmasına sahip Çankırı evlerine çift kanatlı ahşap kapılar ile güney yönünden giriş yapılmaktadır. Çatılar kırma çatılı olup kiremit örtülüdür. İki çeşit pencere tipi kullanılmıştır. Bunlar giyotin ve kanatlı pencere tipleridir. İç Anadolu’da çevre illerle karşılaştırma yapıldığında Çankırı evlerinin iç Anadolu örnekleriyle ortak yönleri olduğu gibi farklı yönlerinin de olduğu tespit edilmiştir (Demirbağ 2021). İncelenen örneklerde de olduğu gibi Türk evi plan kurgusu farklı faktörler bağlamında çeşitlenmiştir.

Geleneksel Erzurum evleri de Türk evine has karakteristik bazı özellikleri yapısında barındırmaktadır. Ancak bölgenin sert iklim koşullarına, yöre halkının gelenek ve göreneklerine, yaşam tarzlarına uygun olarak şekillenmiş ve zamanla kendine özgü bir tipoloji geliştirmiştir. Geleneksel Erzurum evlerinin karakteristik özelliğinin oluşumunda coğrafi konum, sosyal ve ekonomik etmenlerin yanı sıra doğal afetlerin varlığı da etkili olmuştur (Sağlam ve Yurttaş 2020).

Geleneksel Erzurum evlerinin yapımında taş ve ahşap tercih edilmiştir. Sert iklim koşullarına uyum sağlamak için dış duvarlar kalın inşa edilmiştir. Yaşam alanları dönemin sosyo-kültürel yapısına uygun tasarlanmıştır. Evler genellikle bir iç avlu ve tandır evi etrafında şekillenmiştir. İç mekân kurgusu yapılırken haremlik-selamlık olgusu ve hane halkının toplumsal statüsü belirleyici bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı toplumsal statüler, misafir yoğunluğu ve hane halkı dışında çalışan hizmetlilerin aynı evde yaşaması gibi durumlara sebep olduğundan, bu durum evlerin tasarımında da etkili olmuştur.

Çalışmanın Amacı

Tarihi yapılar içerisinde toplum ile iç içe olan ve toplumun yaşam şekli, aile yapısı, günlük yaşamdaki ilişkileri, inançları, örf ve adetlerinin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahip geleneksel konutların karakteristik özelliklerinin belirlenerek tipolojik özelliklerinin ortaya konulması tarihi dokunun korunmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu tez çalışmasının temel amacı tipolojik analiz yoluyla Erzurum şehir merkezinde bulunan tescilli geleneksel Erzurum evlerinin karakteristik özelliklerinin ortaya konulmasıdır.

Araştırma Sorusu ve Hipotezi

Araştırma kapsamında temel olarak “Geleneksel Erzurum evlerinin tipolojik özellikleri nelerdir?” sorusunun cevabı aranmıştır. Bu çalışma “geleneksel Erzurum evleri klimatolojik etkiler, yaşam şekli, aile yapısı, günlük yaşam ilişkileri, inançları, örf ve adetlerinin etkisi ile şekillenmiş karakteristik özellikleri olan evlerdir” hipotezi etrafında şekillenmiştir. Araştırmanın alt soruları ise şu şekilde belirlenmiştir;

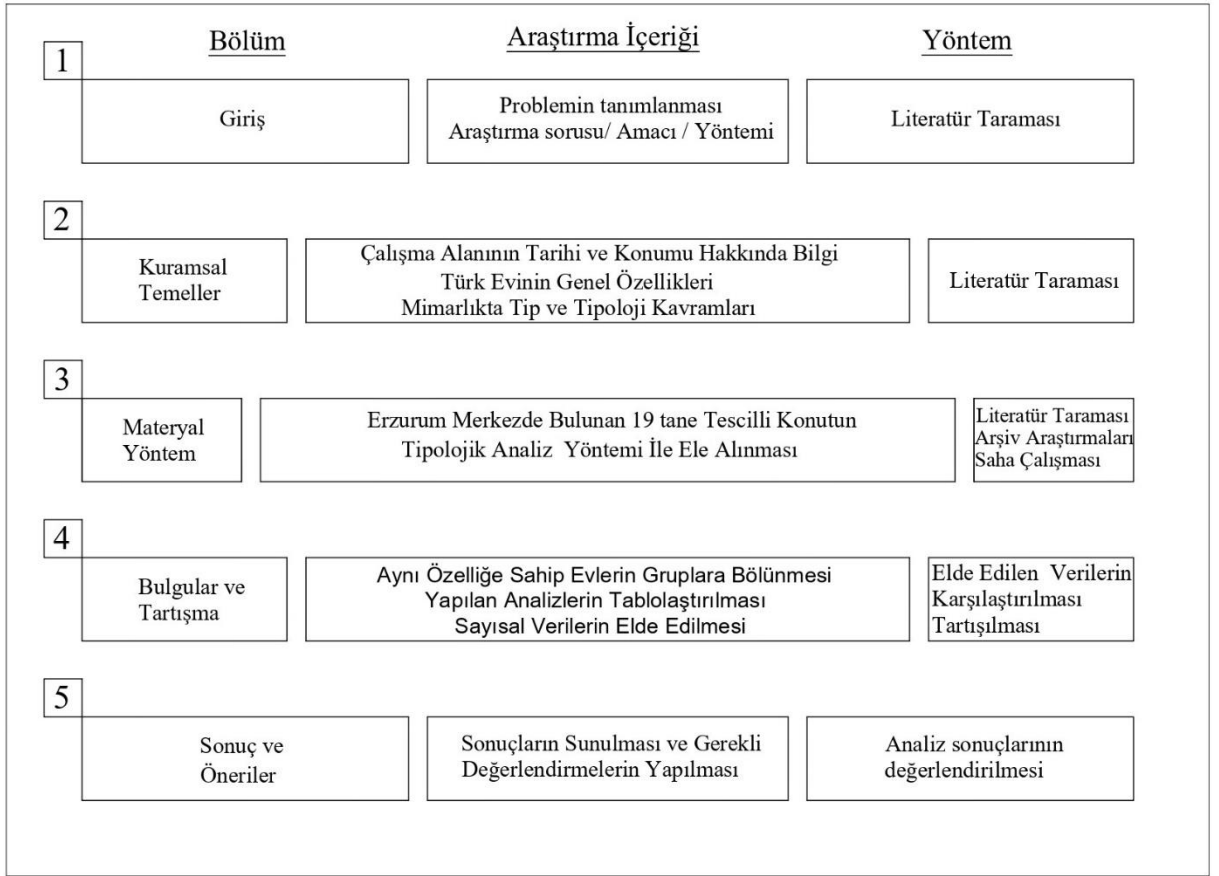
- Geleneksel Erzurum evlerinin yapı-çevre ilişkisi, plan özellikleri, cephe özellikleri, yapı malzemeleri, yapı ve yapım teknikleri ve yapı elemanları nelerdir?
- Geleneksel Erzurum evlerinin ortak özellikleri nelerdir?
- Geleneksel Erzurum evlerinin karakteristik özellikleri nelerdir?

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma kapsamında Erzurum şehir merkezinde bulunan 19 tane tescilli konut ele alınarak Erzurum geleneksel evlerinin tipolojik analizi yapılmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda literatür taraması, arşiv araştırmaları ve saha çalışmaları yapılarak gerekli bilgi ve belgeler elde edildikten sonra karşılaştırmalı analizler sonucunda geleneksel Erzurum evlerinin (yapı-çevre ilişkisi, plan özellikleri, cephe özellikleri, yapı malzemeleri, yapı ve yapım teknikleri ve teknolojileri, malzeme seçimi, yapı elemanları, vb.) karakteristik özellikleri tespit edilmiştir.

Şekil 1’de de sunulduğu gibi, toplam beş ana bölümden oluşan bu tez çalışmasında;

- Birinci bölümde; çalışmanın önemi, amacı, hipotezi ve yöntemi açıklanmıştır.
- İkinci bölümde, çalışma alanı olarak belirlenen Erzurum kentinin tarihi ve coğrafyası hakkında bilgi verilmiştir. Geleneksel evlerin temelini oluşturan Türk evi plan, cephe, yapım tekniği ve malzeme açısından incelenmiştir. Bununla birlikte tip ve tipoloji kavramlarının mimarlıktaki yeri ve önemi açıklanmıştır.
- Üçüncü bölümde çalışmada kullanılan materyal ve yöntem yer verilmiştir.
- Dördüncü bölümde, yapılan alan çalışması ve arşiv taraması sonucu elde edilen bulgular analiz edilerek ve tablolar aracılığıyla değerlendirilerek tartışılmıştır.
- Beşinci bölümde ise elde edilen araştırma sonuçları sunulmuştur.

Şekil 1. Tez akış şeması

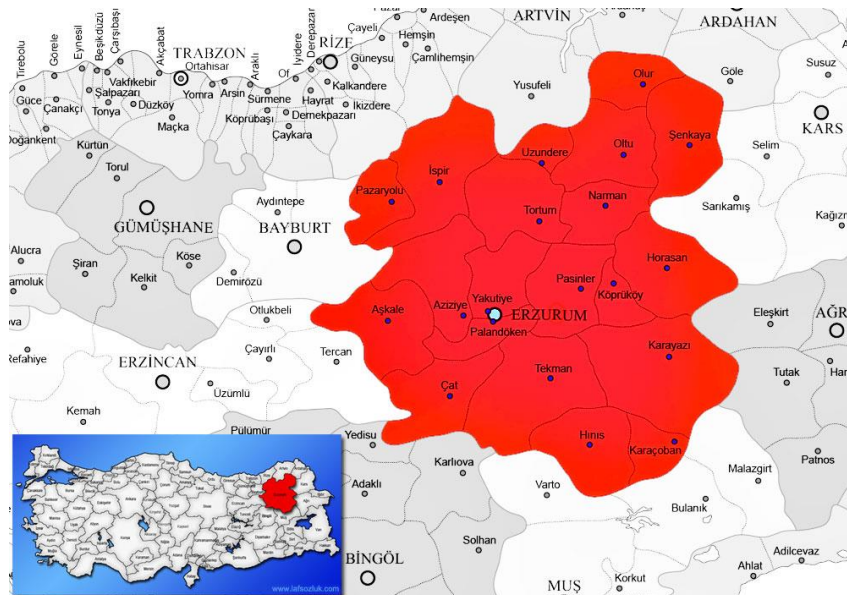
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Erzurum'un kısa tarihçesi ve kültür varlıkları, Türk evinin genel özellikleri, Türk evi plan şeması ve cephe tipolojisi, Türk evinde kullanılan malzeme ve yapım teknikleri ile mimarlıkta tip ve tipoloji kavramlarına yer verilmiştir.

Erzurum Kenti ve Tarihi

Köklü tarihi bir geçmişe sahip olan Erzurum; tarihi çağlarda Karintis, Karin, Karana gibi farklı isimler ile anılmıştır. Roma ve Bizans dönemlerinde sırasıyla Theodosiopolis ve Anastasius olarak adlandırılmıştır. Ermeni ve Abbasi döneminde Karin; Selçuklu ve Osmanlı döneminde ise Karaz, Kara az, Arz-ı Rum, Erzani- Rum, Erzürüm ve son olarak günümüzde kullanılan Erzurum adını almıştır (Gündoğdu 2018).

600 yıl boyunca Romalıların himayesinde kalan Erzurum bir süre de Bizans'ın egemenliği altında kalmıştır. Bu süre zarfında yıkıma uğrayan Erzurum 1071 Malazgirt savaşından sonra Saltuklular tarafından tekrar kurulmuştur (Gündoğdu 2018). Erzurum'un bu kadar fazla saldırıya uğramasının en büyük nedeni önemli bir konuma (Şekil 2) sahip olmasıdır (Kaya Aynalı 2023). Erzurum'un coğrafi ve stratejik konum açısından önemli bir yere sahip olması, ipek yolu ticaretinin öneminin artmasıyla da dikkatleri üzerine çekmiştir (Pamuk 2007). Böylelikle birçok millete ve devlete ev sahipliği yapmıştır.

Şekil 2. Erzurum'un konumu (Anonim 2024a)

Farklı milletlere ev sahipliği yapan Erzurum'un, tarihi yapıları da farklı dönemlerden günümüze ulaşmıştır. İç kale Bizanslıların döneminde yapılmıştır. Şehir, iç kale etrafında kurulmaya başlamışsa da kentin imarı 13.-14. yy.'da Saltuklular döneminde şekillenmiştir (Kaya Aynalı 2023). İç kale çevresi ile görseli Şekil 4'te gösterilmiştir. Tarihi yapıların çoğu Selçuklular ve Osmanlılar döneminden günümüze ulaşmıştır. Bunlar; Kale Camii, Tepsi Minare (Şekil 3), Erzurum Ulu Camii (Şekil 6), Üç Kümbetler (Şekil 5) gibi yapılardır (Zaman vd 2018). Şekil 7 ve Şekil 8'de ise sırasıyla Çifte Minareli Medrese ve Yakutiye Medresesine ait görseller bulunmaktadır.

Şekil 3. Tepsi Minare (Gündoğdu 2018)

Şekil 4. İç Kale ve çevresi (Gündoğdu 2018)

Şekil 5. Üç Kumbetler (Anonim 2024b)

Şekil 6. Ulu Cami (Anonim 2024c)

Şekil 7. Çifte Minareli Medrese (Anonim 2024d)

Şekil 8. Yakutiye Medresesi (Anonim 2024e)

Türk Evi

Türk evinin tanımına geçmeden önce ev kelimesinin kökeni incelendiğinde eski Türk dilinde *eb* olarak adlandırılmıştır. Selçuklular döneminde ise günümüzde kullanılan ev şekli ile kullanılmıştır (Ürer 2014). Ev, ailenin veya bir kimsenin yaşamını sürdürdüğü yer, bark, hane veya mekandır (TDK 2024). Aslında ev, barınmadan ziyade daha çok anlam ifade eden toplumsal değeri yüksek fonksiyonel bir yapıdır. Ev, aynı zamanda insanların duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebildiği ihtiyaçlarını karşıladığı rahat hareket imkanı sunan mekanlardır (Atıcı 2023).

Türk evi sözü 1909 yılında ilk defa Celal Esad Arseven tarafından kullanılmıştır (Demirbağ 2021). Türk evi, Osmanlı Devletinin işgal ettiği Rumeli ve Anadolu bölgelerine yerleşmiş burada gelişmiş ve yaklaşık olarak 500 yıl varlığını sürdürmüş kendi karakteristik özelliği ile öne çıkan bir ev tipidir (Eldem 1954).

Bektaş (2001) Osmanlı kültüründe yer alan halk yapı sanatı ürünü olan evleri incelerken ilkeler tespit etmeye çalıştığını ifade etmektedir. Bu ilkeleri Bektaş (2001) şu şekilde ifade etmiştir.

- Doğaya ve çevreye uyum
- Gerçeklik ve akılcılık
- İçten dışa çözüm
- İç dış uyumu
- Tutumluluk
- İklima uygunluk
- Ölçüler insan vücudundan alınır
- İklima uygunluk
- Gereçler en yakın yerden seçilir
- Esneklik

Türk evi plan özellikleri

Geleneksel Türk evini plan şemasına göre sınıflandıran araştırmacılar arasında Sedat Hakkı Eldem ve Doğan Kuban öne çıkmaktadır. Bu araştırmacıların Türk evi plan kurgusundaki yorumları da farklılık göstermektedir.

Sedat Hakkı Eldem

Sedat Hakkı Eldem planı etkileyen üç temel öğeden bahsetmektedir. Bunlar;

- Odalar
- Sofalar ve müştemilatı
- Geçit ve merdivenlerdir.

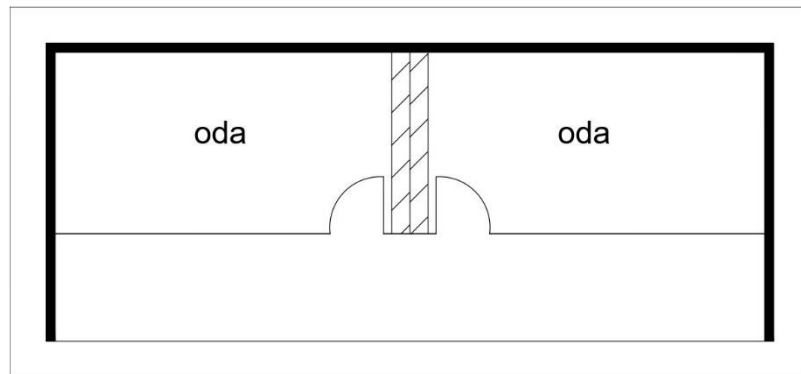
Diğer öğelerin planı etkilemediğini ve sadece hizmet amaçlı kullanıldığını ifade etmektedir. Bu öğelerden planı etkileyen ana unsur odalardır. Odaların sayısı ve yönü (yan yana veya karşılıklı) değiştikçe plan kurgusu da değişmektedir. Odalar sofalara açılır. Sofalar tek taraftan veya çift taraftan kapalı olabileceği gibi odaların tam merkezinde de yer alabilir. Sofanın evin hareket mekanını oluşturması Türk evini Batı Avrupa'dan ayıran en üstün özelliğidir. Geçitler ve merdivenler ise odaları birbirine bağlayan bölümlerdir (Eldem 1954).

Eldem (1954), evleri dört temel tipe ayırmanın uygun olduğunu belirtmektedir. Bunlar;

- Sofasız plan tipi
- Dış sofalı plan tipi
- İç sofalı plan tipi
- Orta sofalı plan tipidir.

Sofasız plan tipi

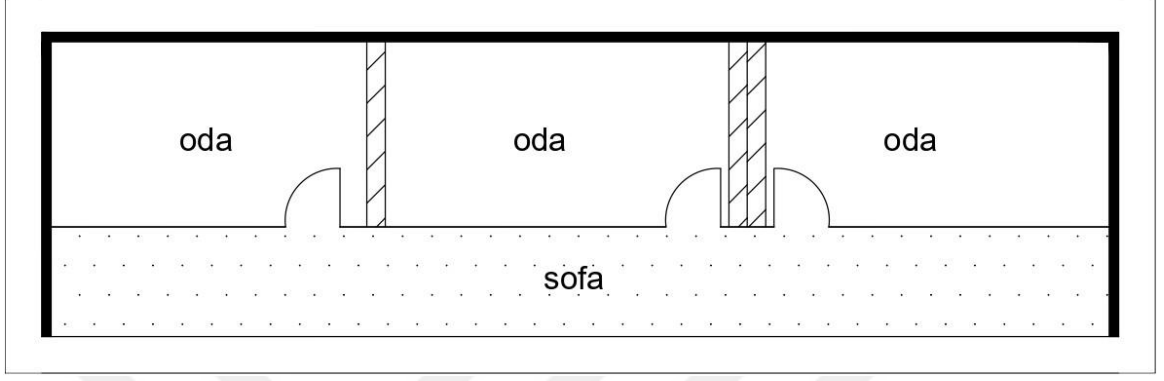
En ilkel plan tipi sofasız plan tipidir. Burada odalar yan yana dizilir ve odalar arası geçiş zemin katta avlu üst katta ise balkon gibi bir mahalden sağlanır (Eldem 1954). Şekil 9'da sofasız plan tipine örnek bir plan tipi gösterilmektedir.

Şekil 9. Sofasız plan tipi (Eldem (1954)'ten uyarlanmıştır)

Dış sofalı plan tipi

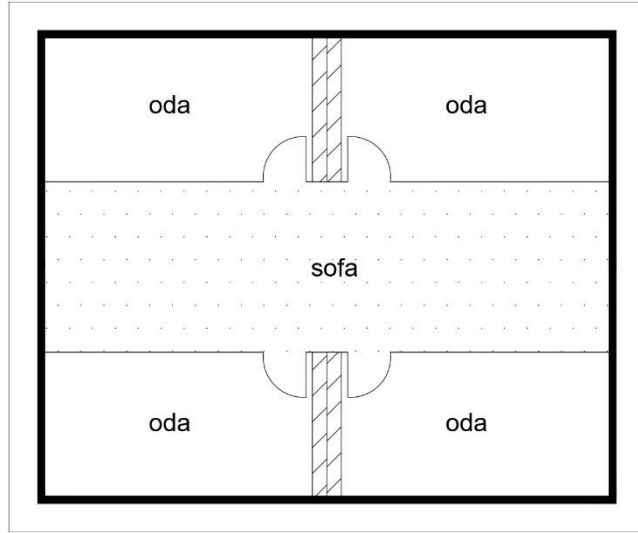
Bu plan tipinde yan yana sıralanan odalar bir sofa ile birbirine bağlanmıştır. İlerleyen süreçte sofanın uç kısımlarına yeni odalar bağlanması ile L ve U şeklinde dış sofalı plan tipleri oluşmuştur (Eldem 1954). Şekil 10’da dış sofalı plan tipine örnek gösterilmektedir.

Şekil 10. Dış sofalı plan tipi (Eldem (1954)’ten uyarlanmıştır)

İç sofalı plan tipi

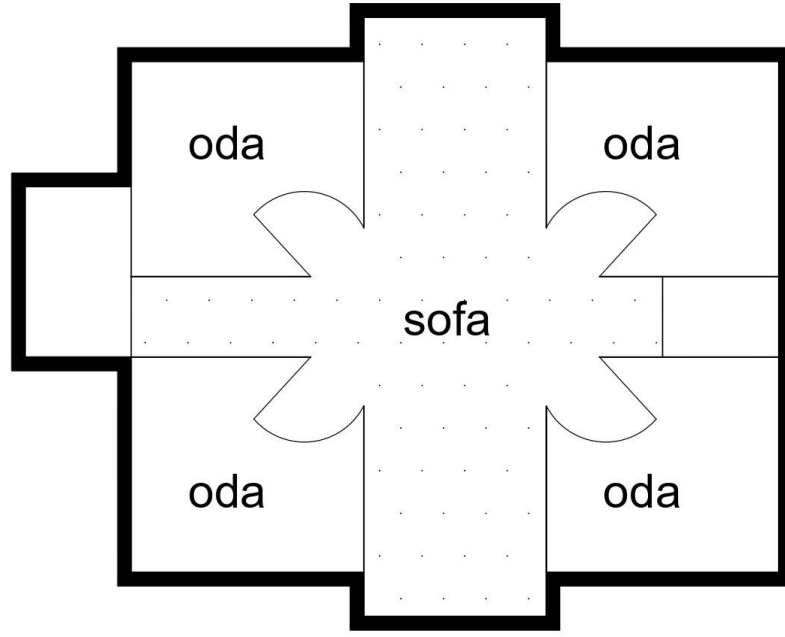
Bu plan tipinde odalar karşılıklı olarak sofa etrafında dizilmiştir. Eve ihtiyaca göre yan sofa veya merdiven ilave edilebilmektedir (Eldem 1954). Şekil 11’de iç sofalı plan tipine örnek gösterilmektedir.

Şekil 11. İç sofalı plan tipi (Eldem (1954)’ten uyarlanmıştır)

Orta sofalı plan tipi

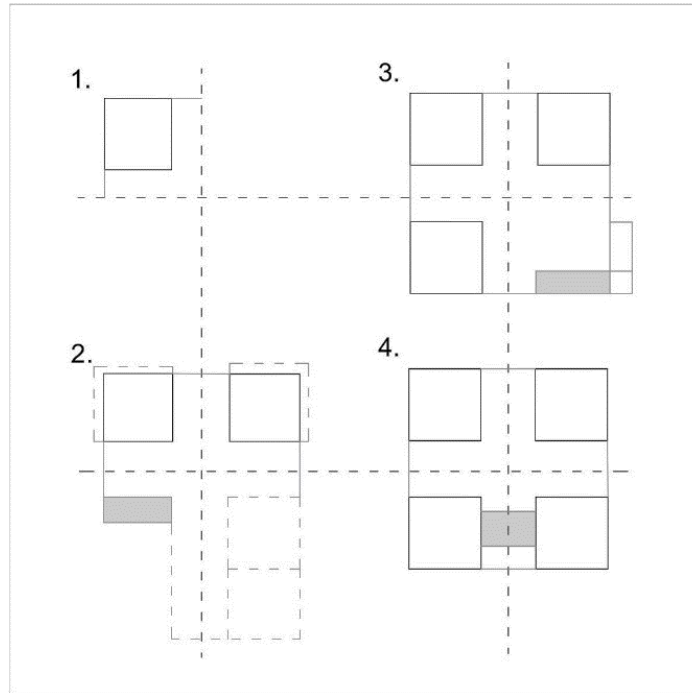
Bu plan tipinde evin merkezinde sofa bulunmaktadır. Odalar bu sofa etrafında şekillenmiştir. Sofanın aydınlatılması için eyvanlar kullanılmıştır (Eldem 1954). Şekil 12’de iç sofalı plan tipine örnek gösterilmektedir.

Şekil 12. Orta sofalı plan tipi (Eldem (1954)'ten uyarlanmıştır)

Doğan Kuban

Geleneksel ev tasarımında odalar arasında fonksiyonel bir fark olmadığından, her oda oturma, uyuma ve yemek yeme gibi tüm ihtiyaçları karşılayabildiğinden, planın en temel biriminin tek bir oda ve bu oda etrafında şekillenen servis mekanlarından oluştuğu söylenebilir (Kuban 1975). Kuban'a (1975) göre geleneksel ev, kesişen iki aksın ayırdığı bölümlere birimler yerleştirilerek yaygın olarak kullanılan plan tiplerinin elde edilebileceğini ifade etmiştir. Şekilde 13'te bu sistem ile oluşan plan tipleri sunulmuştur.

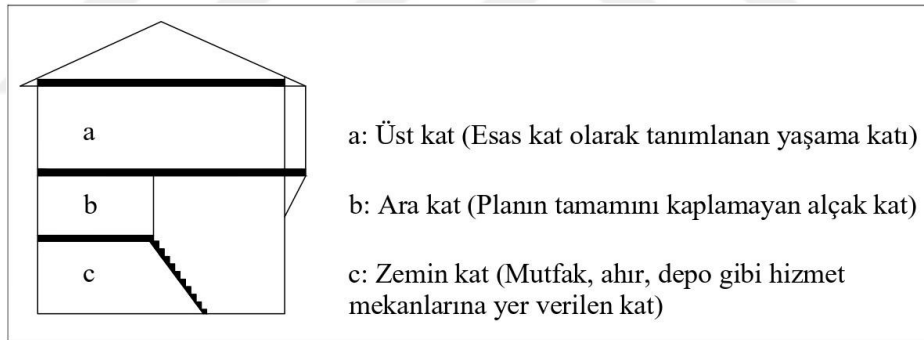

Şekil 13. Türk evi plan tipleri (Kuban (1975)'ten uyarlanmıştır)

Türk evi cephe özellikleri

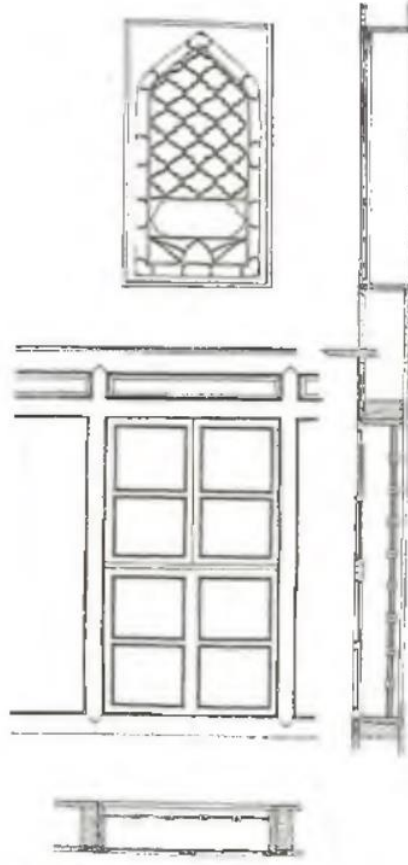
Cephe, yapıda oluşan bölgesel dokunun insanlara yansıtılmasında önemli bir role sahiptir. Köklü bir kültürel geçmişi olan Türklerin bu kültürü geleceğe aktarmasında da önemli bir araçtır. Geleneksel Türk evinin cephesinden yapım yılı, malikinin ekonomik durumu ve malzeme kullanımı ile ilgili karakteristik özellikler tespit edilebilmektedir. Elde edilen bu bilgiler ışığında yapı kimliği oluşturulmaktadır (Atıcı 2023).

Geleneksel Türk evi temel olarak tek kattan oluşmaktadır. Zaman içerisinde ihtiyaç doğrultusunda kat sayısı artmış olsa da asıl olan kat tectir ve her zaman üst kattır. Sade yapılar genellikle tek kattan oluşmaktadır. Bu yapılar mahremiyeti sağlamak için zeminden 1,5-2 m yüksekte tasarlanır. Zaman içerisinde zemin kat ve üst kat arasına yine ihtiyaç doğrultusunda ara kat dahil edilmiştir. İlk zamanlarda yapının bir bölümünde bulunan ara kat ilerleyen süreçte yapının tamamına yayılmıştır. Ancak kat yüksekliği diğer katlara oranla düşük tutulmuştur. Ara katlar ihtiyaçların karşılandığı önemli katlar olsalar da Türk evinde asıl kat tectir ve üst kattır. Zemin kat ve ara kat sadece üst katı taşıyan taşıyıcı elaman görevinde kabul edilmektedir (Anık 2019). Şekil 14'te katın tamamını kaplamayan ara katı olan geleneksel Türk evine bir örnek gösterilmektedir.

Şekil 14. Türk evi kat şeması (Anık (2019)'dan uyarlanmıştır)

Cephede dikkat çeken diğer bir unsur ise kapılar ve pencerelerdir. Geleneksel Türk evinde oda içerisinde bulunan pencereler erken dönemde sadece evin hayat kısmına açılırdı. Ancak 17. yy.'dan sonra arka cephelerde de pencere kullanımı yaygınlaşmıştır. Evlerde güneş ışığından daha fazla yararlanmak için sayıca fazla ve boyut olarak büyük pencereler kullanılmıştır (Kuban 1995). Ancak mahremiyet olgusundan zemin kat penceresiz, ara katlarda ise küçük boyutlu pencereler kullanılmıştır (Anık 2019). Kuban (1995) genellikle Türk evlerinde iki sıralı pencere kullanımının olduğunu bunun sebebinin ise kışın soğuk günlerde alt pencerelerin ahşap kepenk ile kapatıldığında üst pencerelerden ışık girişinin sağlanması için uygulanıyor olabileceğini ifade etmektedir. Şekil 15'te iki sıralı pencere düzeninin oda içerisinde görünüşü gösterilmektedir.

Şekil 15. İki sıralı pencere tipi (Kuban 1995)

Geleneksel Türk evlerinde giriş kapıları bahçeye, avluya veya giriş katına açılmaktadır. Bu kapılar genellikle çift kanatlı ve dayanıklı ahşap malzemeden üretilmiştir. Giriş kapılarında da mahremiyet duygusunun ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Kapı tokmaklarında gelen misafirin cinsiyeti hakkında bilgi almak için çift tokmak kullanılmıştır. Bunlar kadınlar için ayrı, erkekler için ayrı tasarlanmıştır (Atıcı 2023).

Çıkmlar, cepheyi en çok etkileyen cephe elamanlarıdır. Geleneksel Türk evlerinde içe dönük olan yaşam şekli çıkmlar ile birlikte dışa doğru yönelmiştir. Çıkmlar, Türk evi cephesindeki doluluk ve boşluk uyumunu sağlamakta da önemli bir araç olmuştur. Geleneksel Türk evlerinde çıkmlar farklı sebepler ile kullanılmıştır. Bunlar; daha geniş mekanlar elde etmek, manzara ve sokağın izlenmesine olanak sağlamak ve güneş ışığından daha fazla faydalanmanın yanı sıra çıkma, giriş kapısı üzerine denk getirilerek girişi vurgulamak ve girişi iklimsel olaylardan korumak için kullanılmıştır (Anık 2019). Şekil 16 ve Şekil 17’de Safranbolu’da bulunan bir Türk evi yer almaktadır. Bu görsellere bakıldığında sokak cephesi ile evin hayat bölümüne bakan cephesi arasındaki farklar gözlemlenmektedir.

Şekil 16. Safranbolu’da bulunan Türk evinin sokak cephesi (Küçükerman 1985; Atıcı 2023)

Şekil 17. Safranbolu’da bulunan Türk evinin hayata bakan cephesi (Küçükerman 1985; Atıcı 2023)

Türk evinde kullanılan malzeme ve yapım teknikleri

Geleneksel Türk evinin yapımında kullanılan malzemeler çoğunlukla benzer olsa da ulaşılabilir malzeme açısından yöreden yöreye farklılık gösterebilmektedir. Ahşap malzemenin bol olduğu bölgelerde çoğunlukla ahşap malzeme kullanılmıştır. Taşın bol bulunduğu bölgelerde ise yapı malzemesi olarak çoğunlukla taş kullanılmıştır. Anık (2019) Türk evinin temel malzemesinin ahşap olduğunu, dolgu malzemesi olarak da kerpiç kullanıldığını ifade etmektedir. Ham maddesi killi toprak olan kerpiç, killi toprağın içerisine saz veya kamış karıştırılması ile elde edilmektedir (Anık 2019). Kerpiç, Doğu ve İç Anadolu bölgelerinde yaygın olduğu için daha sık tercih edilmiştir (Atıcı 2023). Şekil 18’de yer alan Harran evleri Şanlıurfa’nın Harran ilçesinde yer almaktadır. Bu evlerin ana malzemesi kerpiçtir. Kerpiç ile inşa edilen yapılar için iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Şekil 18. Yapım malzemesi kerpiç olan Harran evleri (Arşiv 1)

Ahşap yapı malzemesinin çok olduğu bölgelerde ahşap, ahşap iskelet ve ahşap yığma teknikleri kullanılarak yapılar üretilmiştir (Demirbağ 2021). Ahşabın tercih edildiği bölgeler Karadeniz, Akdeniz, Ege ve İstanbul’dur. Şekil 19’da Karadeniz bölgesinde yer alan ahşap yığma yapım tekniği ile üretilen bir köy evine yer verilmiştir.

Şekil 19. Ahşap yığma yapım tekniği kullanılan köy evi (Tümer 2020)

Ta ; Doğu Anadolu,   Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygın bulunan yapı malzemelerindendir. Ta , bu bölgelerde yığma yapım tekniği ile kullanılsa da bazı bölgelerde ahşap  atki içerisine dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır (Demirbağ 2021). Şekil 20’de ta  evleri ile meşhur Mardin’in Midyat ilçesinde bulunan bir konut taşın yapım malzemesi olarak kullanıldığının nitelikli bir örneğini teşkil etmektedir.

Şekil 20. Midyat ta ı kullanılarak inşa edilen konut (Uzun ve Kaplan 2022)

Mimarlıkta Tip ve Tipoloji Kavramları

Tip, kelime olarak varlıkların veya nesnelerin var olan ortak veya farklı özelliklerinin ortaya konulmasını sağlayan bir kavramdır. Mimarlık alanında ise tip, yapıları özelliklerine göre sınıflandırarak, yapıların daha kolay okunmasına olanak sağlamaktadır (Kocata  2011).

Başka bir deyişle tip kavramı, mimarlık olgusunda biçim kavramı ile bağlantılı olarak işlenmektedir, oluşan bu tiplerin topluluğu ise tipoloji kavramını ortaya çıkarmaktadır (Bingöl 2007).

Mimarlık tarihinde tipoloji kavramının gelişimi üç farklı dönemde ele alınmaktadır. Bunlar; birinci tipoloji, ikinci tipoloji ve üçüncü tipolojidir. Birinci tipoloji, aydınlanma çağında mimarların çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu tipolojide amaç mimarlığı doğal bir olgu olarak geliştirmektir. İkinci tipoloji, 20. yy.'ın başında modern hareket sonucu oluşmuş tipolojidir. İkinci tipoloji seri üretim mantığını geliştirmeyi hedeflemiş, bu yönde çalışmalar yapılmıştır. Üçüncü tipoloji ise 20. yy.'ın ikinci yarısında Neorasyonalist kanadın görüşleri etrafında şekillenmiştir. Bu tipolojinin hedefi geleneksel kent olgusu ile ilgilenmektir (Bingöl 2007).

Tipolojik yaklaşım tarihte ilk kez aydınlanma çağında önem kazanmıştır. Günümüzde sosyo-kültürel bilimler ile mantıksal-matematiksel bilimler arasında önemli bir iletişim aracıdır (Güney 2007). Mimarlık alanında ise tipoloji, mimari oluşum sürecine dayalı tipleri sınıflandırmak, mimari öğelerin birleşme ihtimallerinin incelenmesi veya karmaşık bir öğenin sadeleştirilip mimari biçimlerine göre tip arşivinin oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda tipoloji, öğelerin üslup kökenine, rastlantısal bozulmalara ve uyarlamalara göre oluşan biçimsel çeşitliliğin envanterini de oluşturmaya imkan sağlar (Bingöl 2007).

Tipolojik yaklaşım şehir ölçeğinden yapı ölçeğine kadar inebilmektedir. Kentin ve kent içerisinde yer alan yapıların, zaman içerisinde geçirdiği değişim ve belirli dönemlerde görülen eğilimler, yapılardaki mekanlara olduğu gibi yapıların cephelerine de yansır ve bu yansıma tipoloji ile açıklanabilmektedir (Ayyıldız ve Özbayraktar 2018).

Geleneksel evlerin tipolojik analizi yapılırken yapılar bağımsız ele alınmaz, yapıların hepsi bir bütünü oluşturan parçaları gibi değerlendirilmelidir. Çünkü geleneksel doku bir anda oluşmaz. Geleneksel doku zamanla ve parçadan bütüne doğru değişime uğrayarak şekillenir. Örneğin herhangi bir sebeple yapı içerisindeki bir mekanın sosyal bir ihtiyaç doğrultusunda değişmesi gerekmektedir. Değişen mekan tasarımı, evin genel biçimini ve iç mekan kurgusunu da etkiler. Bu şekilde değişen ev bir süre sonra mahalleyi, sonra da şehrin tamamının değişmesine sebep olmaktadır (Güleçoğlu 2019).

Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde geleneksel Erzurum evlerinin tipolojisini oluştururken geleneksel Erzurum evlerinin daha detaylı bir biçimde incelenebilmesi için gerekli teorik altyapı sunulmuştur.

Böylelikle sonraki bölümlerde ele alınan saha çalışmaları ve elde edilen analizlerin temeli oluşturulmuştur. Üç kısımdan oluşan bu bölümde;

Birinci kısımda Erzurum ilinin zengin tarihine, mimari özelliklerine ve kültürel değerlerine değinilmiştir. Bu kısım, çalışma alanının Erzurum ilinin seçilmesinin önemini vurgulamıştır. Aynı zamanda Erzurum ilinin kendine has karakteristik özelliklerinin temeline de değinilmiştir.

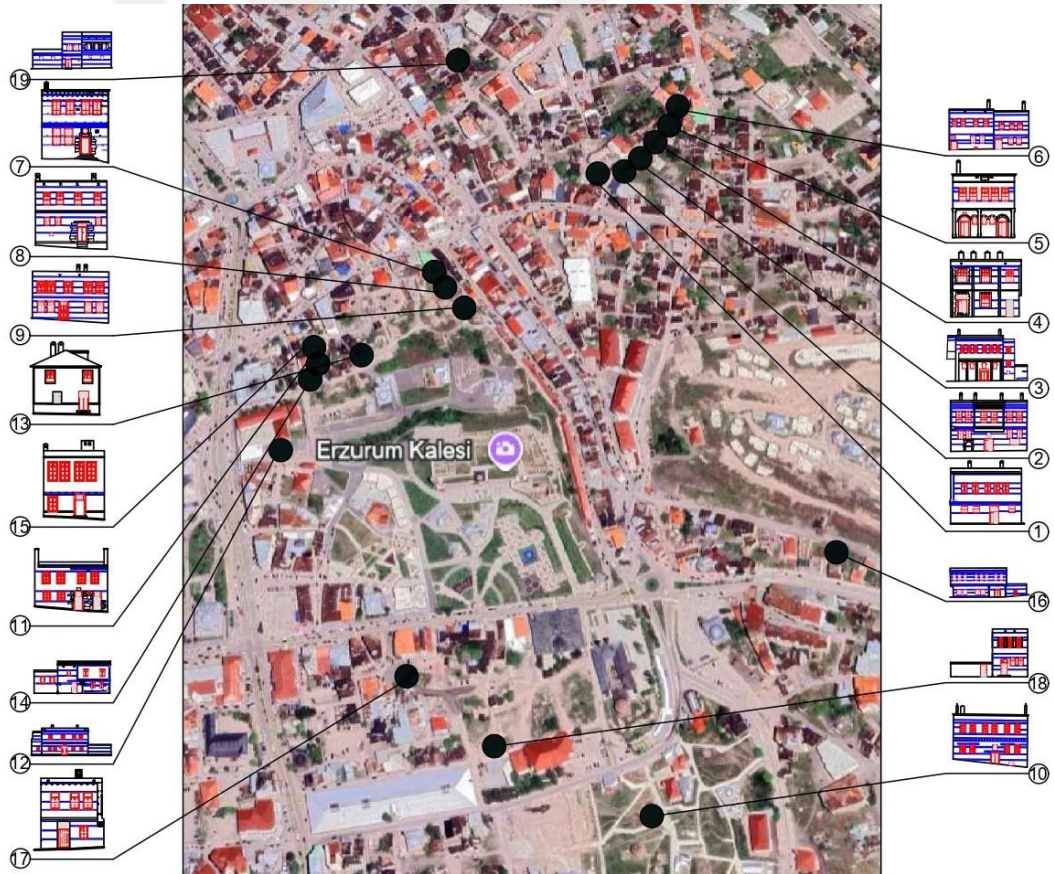
İkinci kısımda; Türk evinin tarihi, plan tipi, cephe özellikleri, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri ele alınmıştır. Bu kısımda da ifade edildiği gibi geleneksel evlerin temelini Türk evi oluştursa da geleneksel evlerin bulunduğu bölgenin şartlarına göre şekillendiği ifade edilmiştir. Buradan elde edilen bilgiler doğrultusunda geleneksel Erzurum evlerindeki Türk evinin genel özelliklerini tespit etme imkanı sunulmuştur.

Üçüncü kısımda ise çalışmanın amacına uygun olarak yapılan saha çalışmaları ve elde edilen analizleri daha iyi ifade etmek için mimarlıkta tip ve tipoloji kavramları açıklanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Erzurum şehir merkezinde bulunan geleneksel Erzurum evlerinin tipolojik analizinin yapılması için Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinde yapılan araştırmada, bölgenin kültürel miras unsurlarına yönelik kapsamlı incelemeler gerçekleştirilmiştir. Bu incelemeler sonucunda Erzurum şehir merkezinde bulunan 19 tane tescilli geleneksel Erzurum evi tespit edilmiştir. Tespit edilen bu evler harita üzerinde işaretlenerek gösterilmiştir (Şekil 21). Seçilen evlerin; 6 tanesi Yeğenağa Mahallesi, 7 tanesi Ayazpaşa Mahallesi, 1 tanesi Sultan Melik Mahallesi, 1 tanesi Lalapaşa Mahallesi, 1 tanesi Narmanlı Mahallesi, 1 tanesi Caferiye Mahallesi, 1 tanesi Camikebir Mahallesi ve 1 tanesi de Ali Paşa Mahallesi bulunmaktadır. Çalışma içerisinde atıfta bulunmak ve kontrole kolaylık sağlaması açısından seçilen evler numaralandırılmıştır ve bundan sonraki bölümlerde bu numaralarla anılmışlardır (Tablo 1).

Şekil 21. Seçilen 19 tane tescilli konutun konumu (Anonim 2024f'den yararlanılarak üretilmiştir)

Tablo 1. Seçilen evlerin numaralandırılması

No	Konut adı	Ada-parsel	No	Konut adı	Ada/ Parsel
1	Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi	331-21	11	Kemal Eminer Evi	619-11
2	Korucular Evi	338-21	12	Zekayi Bayrak Evi	482-1
3	Rıza Topçuoğlu Evi	338-86	13	Dursun Alkan Evi	617-14
4	Nezmi Turan Evi	338-88-89	14	Fatih Eminer Evi	619-6
5	Nusret Gedik Evi	338-92	15	Sıtkı Eminer Evi	619-4
6	Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi	338-97-98	16	Niyazi Akgül Evi	546-5
7	Alpagutların Evi	504-2	17	Nurhayat Demir Evi	644-37
8	Seyfullah Daşdemir Evi	504-3	18	Ali Bebek Evi	289-14
9	Haydar Kurut Evi	504-5	19	Yusuf Doğrudil Evi	308-29
10	Ömer Faruk Algur Evi	397-14			

Yöntem

Bu çalışmada geleneksel Erzurum evlerinin tipolojik analizi yapılmıştır. Çalışmanın amacı, geleneksel Erzurum evlerinin plan kurgusu, cephe özellikleri, yapım tekniği ve malzemeleri gibi karakteristik özelliklerini ortaya koymaktır. Tipolojik analiz yöntemi izlenerek yapılan çalışmada aşağıdaki adımlar uygulanmıştır:

- **Veri Toplama Süreci:** Verilerin toplanma sürecinde ilk olarak genel bir literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taramasında çalışma konusuna benzer çalışmalar incelenmiştir. Aynı zamanda geleneksel Erzurum evleri üzerine yapılan akademik çalışmalar incelenerek araştırmaya dahil edilmiştir. Arşiv araştırması için Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğündeki basılı ve dijital arşiv incelenmiştir. Burada çalışma kapsamında incelenecek konutlar tespit edilmiş ve bölgenin kültür varlıklarının tarihi gelişim süreci hakkında önemli veriler elde edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınacak konutlar yapılan saha çalışması ile detaylı bir şekilde incelenmiş ve fotoğraf arşivi oluşturulmuştur.
- **Sınıflandırma ve Kategorilerin belirlenmesi:** Elde edilen veriler ışığında evler; plan özelliklerine (avlunun konumu vb.), kat sayısı, yapı malzemesi (moloz taş, kesme taş vb.), cephe düzeni (hatıl düzeni, çıkma vb.) ve iç mekan donatısı (seki, sedir vb.) başlıkları altında incelenerek her ev için yapı kimlik kartları oluşturulmuştur.

- **Tiplerin Belirlenmesi:** Oluşturulan yapı kimlik kartları analiz edilerek çalışma kapsamında ele alınan evlerin karakteristik özellikleri tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda farklı tiplerde evlerin olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin avlunun konumuna göre 6 tip ev tespit edilmiş; kat sayısına göre ise 5 farklı tip ev olduğu belirlenmiştir. Tespit edilen bu tipler gruplandırılarak tablolar yardımı ile sunulmuştur.
- **Tipolojik Analiz:** Elde edilen analiz verileri genel bir tabloda biraraya getirilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen 19 geleneksel Erzurum evinin özellikleri bu genel tablodan okunabilmektedir. Yapılan bu analizler sonucunda yaygın olan karakteristik özellikler tespit edilmiştir.
- **Sonuçların Değerlendirilmesi:** Yapılan analizler sonucunda geleneksel Erzurum evlerinin oluşumunda rol oynayan faktörler belirlenerek tespit edilen tipolojik özellikleri sunulmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde tescilli 19 adet Erzurum evine ait genel bilgilere yer verilmiştir. Seçilen evler hem geleneksel Türk evi ile hem de birbirleri arasında karşılıklı olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda evler ile ilgili karakteristik özellikler tespit edilmiştir. Evler, elde edilen bu özelliklere göre sınıflandırılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi

Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Köseömeroğlu Mahallesinde ve 331 ada 21 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1908 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamıştır ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 19. yy.'da yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı; zemin kat, ara kat ve 1. kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. İç duvarlarda ise zemin katta moloz taş kullanılırken üst katlardaki iç duvarlarda tuğla kullanılmıştır. İki tane girişi olan yapının ana girişi (Şekil 22) güneydoğu yönünden sağlanırken diğer girişi kuzeybatı yönünden alınmıştır. Her iki girişi de iç avlu karşılamaktadır. Zemin katta iç avluyu ikiye ayıran bir ahşap kapı bulunmaktadır. Avlu etrafında şekillenen iki oda, ocak ve odunluk bulunmaktadır. Ocak olarak adlandırılan ve mutfak olarak kullanılan mekana iç avludan bağımsız olarak bahçeden ayrı bir kapı ile ulaşılmaktadır. Mutfak mekanında tandır, seki ve kırlangıç örtü bulunmamaktadır. Ana girişin sağında bulunan tek sahanlıklı ahşap merdiven ile üst kata ulaşım sağlanmaktadır. Ahşap merdivenin sahanlığından girişi sağlanan bir ara kat yer almaktadır. Bu ara kat kiler olarak kullanılmaktadır. Birinci katta ise sofa etrafında şekillenmiş odalar ve ıslak hacimler bulunmaktadır. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Tandır evi, iç avlu ve ıslak hacimlerin zemininde taş kaplama kullanılırken evin diğer bölümlerinde ahşap kaplama kullanılmıştır. Kapılar, pencereler, dolaplar ve tavanlarda ise ince işçilikli ahşaplar kullanılmıştır (Arşiv 2). Orjinalinde düz damlı toprak çatılı olduğu değerlendirilen yapı günümüzde eğimli metal çatı ile örtülüdür (Şekil 23). Restore edildikten sonra kütüphane olarak kullanılan yapı günümüzde sağlam ve kullanılabilir durumdadır.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler şematik çizimlerle desteklenerek Tablo 2'de sunulmuştur.

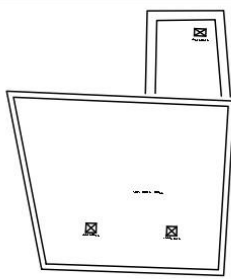
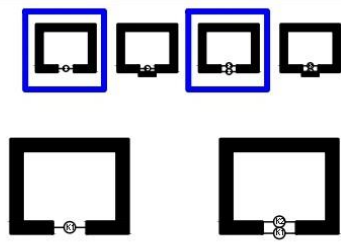
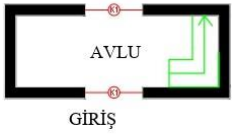

Şekil 22. Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi giriş kapısı (Arşiv 1)

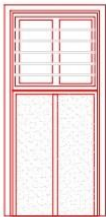
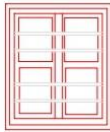
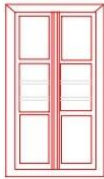
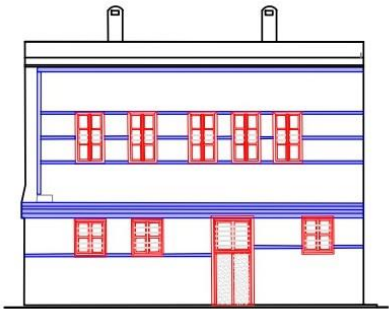
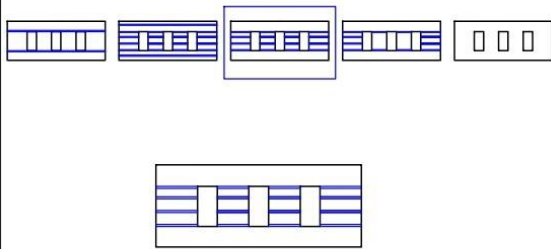

Şekil 23. Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi ön cephesi (Arşiv 1)

Tablo 2. Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi'ne ait mimari özellikler

1			Yapının Adı Kömürcüzade Mehmet Efendi Evi		
Yapının Adresi Köseömerağa Mahallesi			Mevcut Durum Restore edilmiş		
Yapım Tekniği/Malzemesi Yığma; taş ve ahşap					
KİMLİK BİLGİLERİ					
KAT PLANLARI	ZEMİN KAT	ARA KAT	1. KAT		
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	ÇEŞME		
ÇATI / ÇÖRTEN			KIRLANGIÇ TAVAN		
GİRİŞ			MERDİVEN		

Tablo 2. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER	
	DIŞ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☒ KESME TAŞ (köşelerde) ☐ TUĞLA İÇ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ ☒ TUĞLA ☐ BAĞDADI		ZEMİN ZEMİN KAT ☐ TOPRAK ☒ TAŞ ☒ AHŞAP 1.KAT ☒ AHŞAP ☒ TAŞ TAVAN ZEMİN KAT ☐ SIVA+BOYA ☒ AHŞAP ☐ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ☒ AHŞAP ☐ AHŞAP ÇİTALAMA	
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
KAPI			 Z 1	
ÖN CEPHE				

Korucular Evi (Nemlioğlu Konağı)

Korucular Evi (Nemlioğlu Konağı), Erzurum merkezde eski adı ile Yeğenağa Mahallesinde ve 338 ada 21 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1911 sayı kararı ile tescillenmiştir. Yapının banisinin Nemlizade Ahmet Efendi olduğu bilinmektedir. Yapım tarihi ve kim tarafından yapıldığı hakkında bilgi veren herhangi bir belgeye ulaşılamasa da mimari özellikleri göz önüne alındığında 19. yy.'da yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı; zemin kat ve 1. kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları zemin katta moloz taş ile örülürken birinci katta ön cephe tuğla ile örülmüştür. Köşe bağlantı yerlerinde ise kesme taş kullanılmıştır. Bölme duvarlar moloz taş kullanılarak örülmüştür. Ancak bölme duvarların bazılarında bağdadi ve tuğla duvarlara rastlanmıştır (Sağlam 2019). Yapıya giriş kuzeybatı

yönünden peş peşe iki tane çift kanatlı ahşap kapı (Şekil 24) ile sağlanmaktadır. Zemin katın mekan organizasyonu avlular etrafında şekillenmiştir. Girişi karşılayan bir iç avlu bulunmaktadır. Yapıda bir tane de açık avlu bulunmaktadır. Açık avluya ulaşım giriş avlusunda bulunan odalardan ve giriş avlusundaki tek kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Bu ahşap kapı yapının haremlik-selamlık kullanımı için de kolaylık sağlamaktadır. Zemin katta giriş avlusunun bulunduğu bölümde üç tane oda, üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdiven ve biri merdiven altında olmak üzere iki tane de depo bulunmaktadır. Açık avlunun bulunduğu kısımda ise üç oda, tandır evi ve yine üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdiven bulunmaktadır. Yapıda bulunan bu açık avlu bitişik nizam olması sebebiyle etrafında şekillenen mekanların aydınlatılmasını da sağlamaktadır. Çatısı kırlangıç örtülü olan tandır evinde ahşap seki ve ahşap terekler bulunmaktadır. Yapının birinci katına ulaşım biri girişte diğeri açık avlunun bulunduğu kısımda olmak üzere iki tane ahşap merdivenden sağlanmaktadır. Üst kat sofa ve ara geçiş etrafında şekillenmiştir. Ara geçiş açık avlunun üst kısmına denk gelmektedir. Bu geçiş holünde üç oda ve tuvalet ile birlikte tandır evinin çatısına çıkış merdiveni bulunmaktadır. Sofanın bulunduğu kısımda ise üç tane oda ve ıslak hacimler yer almaktadır. Bu odalardan orta kısımda yer alan oda diğer iki odadan daha uzun tutularak çıkma oluşturmuştur, bu da cepheye (Şekil 25) farklı bir hareketlilik kazandırmıştır.

Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Tandır evi, avlular ve ıslak hacimlerin zemininde taş kaplama kullanılırken evin diğer bölümlerinde ahşap kaplama kullanılmıştır. Yapıda bulunan kapı, pencere ve yüklük kapakları ahşaptan yapılmıştır. Yapının çatısının orijinalinde düz damlı toprak çatılı olduğu düşünülmektedir ancak günümüzde eğimli metal çatı ile örtülüdür. Bu yapıyı aynı sokakta bulunan diğer yapılardan ayıran bir özelliği ise açık avlusunda bulunan çeşme ile birlikte giriş cephesinde sol tarafta bulunan çeşmesidir (Şekil 26). Bu çeşme cepheye hareketlilik katan çıkması ile birlikte cepheye farklı bir özellik katmıştır.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Korucular Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilerek Tablo 3'te sunulmuştur.

Şekil 24. Korucular Evi giriş kapısı (Arşiv 1)

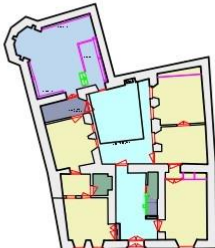
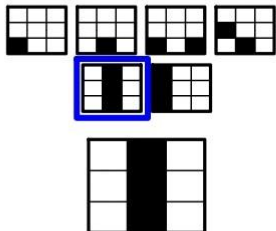
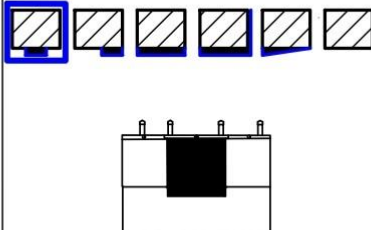
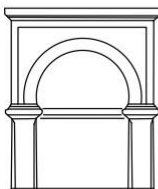
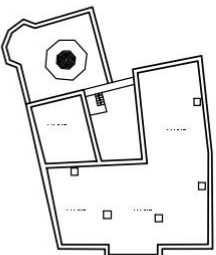
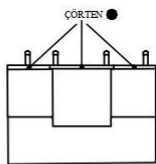
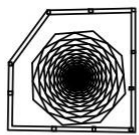
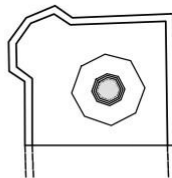
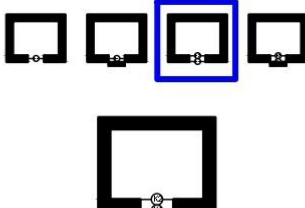

Şekil 25. Korucular Evi ön cephesi (Arşiv 1)

Şekil 26. Korucular Evi'nin ön cephesinde bulunan çeşme (Arşiv 1)

Tablo 3. Korucular Evi'ne ait mimari özellikler

2		Yapının Adı Korucular evi (Nemlioğlu Konağı)	
		Yapının Adresi Yeğenağa Mahallesi	
		Mevcut Durum Restore edilmiş	
		Yapım Tekniği/Malzemesi Yığma; taş ve ahşap	
KAT PLANLARI	ZEMİN KAT 	1. KAT ODA HOL OCAK DEPO SOFRA WC MERDİVEN ODUNLUK AHŞAP HATIL AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) ARA GEÇİŞ KILER BANYO	
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA 	ÇEŞME (dış)
ÇATI / ÇÖRTEN	 	KIRLANGIÇ TAVAN	 FLAY KEST ÜST GÖRÜŞÜ
GİRİŞ		MERDİVEN	 AVLU GİRİŞ

Tablo 3. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	KAPI	ÖN CEPHE	HATIL DÜZENİ		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	İÇ MEKAN DONATILARI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TER

Rıza Topçuoğlu Evi

Rıza Topçuoğlu Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Yeğenağa Mahallesinde ve 338 ada 86 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1909 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır, ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 20. yy. da yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam, 2019).

Yapı, kısmi bodrum kat, zemin kat, ara kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarlarında zemin katta kesme taş kullanılırken birinci katta moloz taş kullanılmıştır. Yapının bölme duvarlarında ise zemin katta moloz taş üst katlarda tuğla kullanılmıştır. İki tane girişi olan yapıya ana giriş (Şekil 27) kuzeybatı yönünden sağlanırken diğer giriş güneydoğu yönünden peş peşe iki kapı ile sağlanmaktadır. Bu girişler farklı yönlerde ve farklı kotlarda bulunmaktadır. Her iki girişi de iç avlu (taşlık) karşılamaktadır. Tandır evinin girişi ise yapıdan tamamen bağımsız ikinci girişin olduğu bölgeden sağlanmaktadır. Yapıdan tamamen bağımsız

olan tandır evinde seki ve tereğin varlığı hakkında çizimlerden ve fotoğraf arşivinden bilgi edinilememiştir. Mekanların katlara göre dağılımına bakıldığında bodrum katta bir tane depo bulunmaktadır ve bodrum kata zemin katta iç avluda (taşlık) bulunan merdivenden ulaşım sağlamaktadır. Zemin katta girişi yapıdan bağımsız bir tandır evi ve iç avlu (taşlık) etrafında şekillenmiş iki depo, bir oda bir de tuvalet bulunmaktadır. Ara katta üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdivenin sahanlığından erişim sağlanan bir mutfak yer almaktadır. Birinci kata ulaşımı sağlayan ahşap merdiven bu katta sofaya açılmaktadır ve odalar bu sofa etrafında şekillenmiştir. Kapılar, pencereler, dolaplar ve tavanlarda sade işçilikli ahşaplar kullanılmıştır (Sağlam 2019). Yapıda yer alan pencereler incelendiğinde zemin katta dairesel pencereler bulunurken üst katlarda dikdörtgen pencereler kullanıldığı görülmektedir. Bu da cepheye (Şekil 28) farklı bir hareketlilik katmıştır. Yapının Mevcut durumunda çatısının sıkıştırılmış toprak dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Rıza Topçuoğlu Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı biçimde Tablo 4'te sunulmuştur.

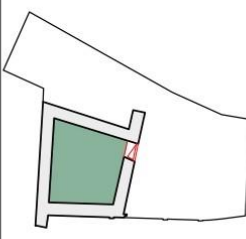
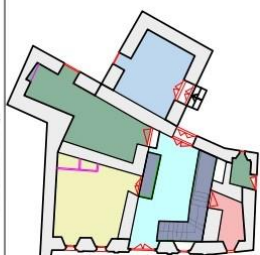
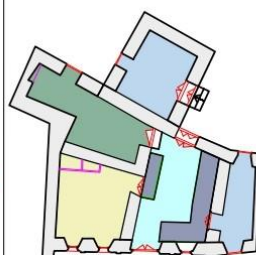
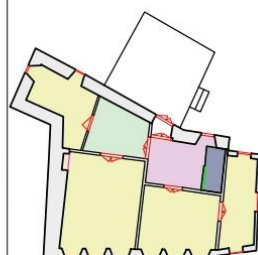
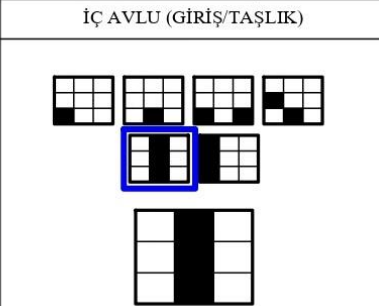
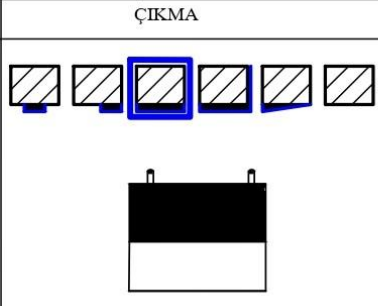
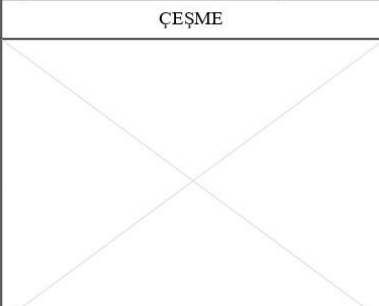
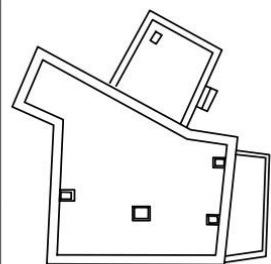
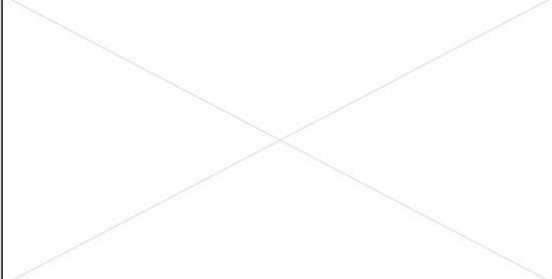
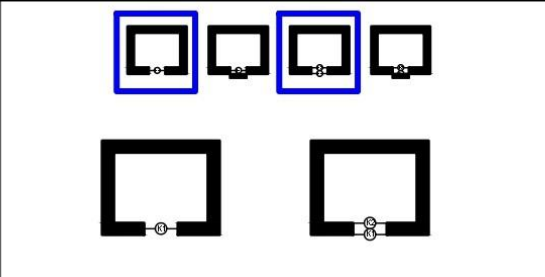
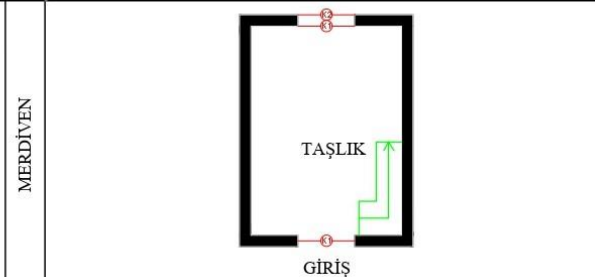
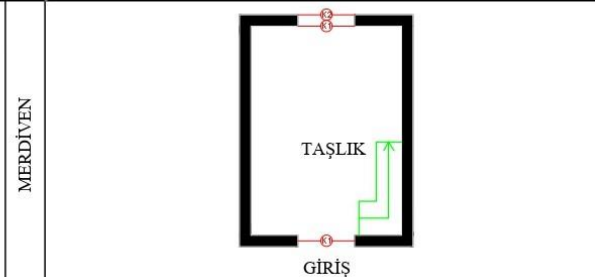
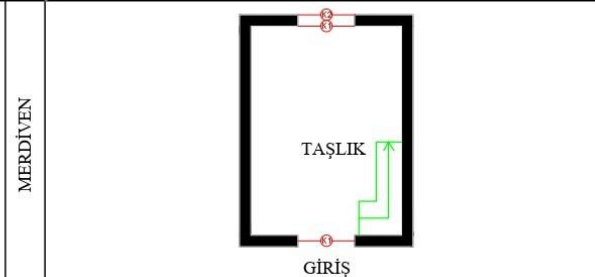

Şekil 27. Rıza Topçuoğlu Evi'nin giriş kapısı (Arşiv 1)

Şekil 28. Rıza Topçuoğlu Evi'nin ön cephesi (Arşiv 1)

Tablo 4. Rıza Topçuoğlu Evi'ne ait mimari özellikler

3	KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adı	Rıza Topçuoğlu Evi					
			Yapının Adresi	Yeğenağa Mahallesi					
			Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış					
			Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap					
KAT PLANLARI	KİSMİ BODRUM KAT	ZEMİN KAT	ARA KAT	1. KAT	- ODA - HOL - OCAK - DEPO - SOFA - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATIL - AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) - ARA GEÇİŞ - KILER - BANYO				
									
	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	ÇEŞME						
									
	AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME								
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN							
				GİRİŞ					
						MERDİVEN			
								TAŞLIK	
									

Tablo 4. (Devamı)

ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ		
	KAPI			PENCERE	 Z 1
İÇ MEKAN DONATILARI		YÜKLÜK	SEKİ		SEDİR
	☐ CEPHE BOYUNCA ☒ KİSMİ ☐ GÖMME				
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER		
	DİŞ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☒ KESME TAŞ ☐ TUĞLA	İÇ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ ☒ TUĞLA ☐ BAĞDADI	BODRUM KAT ☒ AHŞAP ☐ TAŞ	ZEMİN ZEMİN KAT ☐ TOPRAK ☒ TAŞ ☒ AHŞAP	1.KAT ☒ AHŞAP ☐ TAŞ
			ZEMİN KAT ☐ SIVA+BOYA ☒ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA	1.KAT ☒ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA	

Nezmi Turan Evi (Fehimoğlu Evi)

Nezmi Turan Evi (Fehimoğlu Evi), Erzurum merkezde eski adı ile Yeğenağa Mahallesinde ve 338 ada 86 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1926 sayı kararı ile tescillenmiştir. Yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda evin Fehimoğlu ailesi tarafından yaptırıldığı öğrenilmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 19. yy. sonlarında yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı, bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları moloz taş ile örülmüştür, köşe bağlantı yerlerinde ve cephenin bazı yerlerinde sütunlar halinde kesme taşlar kullanılmıştır. Bununla birlikte kapı ve pencere sövelerinde de kesme taş kullanılmıştır. Yapının bölme duvarlarında ise tamamen moloz taş kullanılmıştır. İki tane girişi olan yapıya

bütün girişler kuzeybatı yönünden sağlanmaktadır. Ancak ana giriş (şekil 29) kapısı iki kanatlı üst pencereli ve söveliyken diğeri giriş tek kanatlı penceresiz ve sövesizdir. Her iki girişi de iç avlu karşılamaktadır ve bu avlular birbirinden tamamen bağımsızdır. Avluların tamamen bağımsız olması haremlik selamlık mekan kullanımını netleştirmiştir.

Ana girişte yer alan avluda sadece bodrum kat ve birinci kat ile bağlantı sağlayan tek sahanlıklı ahşap merdiven bulunmaktadır. Diğeri girişte bulunan avlu ile zemin katta bulunan odalar, odunluk ve tandır evine geçiş sağlanmaktadır. Tandır evinin iç avlu dışında tamamen dışarı ile bağlantısını sağlayan tek kanatlı ahşap bir kapı vardır. Düz toprak damlı tandır evinde ahşap seki bulunurken terekler hakkında restitüsyon çalışmalarıdan bilgi edinilememiştir.

Birinci kata her iki girişte avlularda yer alan ahşap merdivenler ile ulaşım sağlanmaktadır. İki merdiveni kullanarak da çıkılabilen üst katta sofa ile karşılaşılmaktadır. Sofa ahşap bölme ile bölünerek haremlik selamlık kültürü burada da devam ettirilmiştir. Birinci katta bulunan beş oda sofa etrafında şekillenmiştir. Kapılar, pencereler, dolaplar ve tavanlarda sade işçilikli ahşaplar kullanılmıştır (Sağlam 2019).

Çıkması olmayan bu yapının ön cephesi (şekil 30) incelendiğinde pencerelerin geometrik dili aynı olsa da üç farklı pencere tipi tespit edilmiştir. Bunlardan ikisi farklı sövelere sahip pencereler olmak üzere diğeri sövesiz penceredir. Yapının çatısı ise orjinalinde düz damlı toprak çatılı olarak değerlendirilmiştir, günümüzde ise eğimli metal çatı ile örtölüdür. Aslına uygun olarak restore edilen yapı günümüzde Yeşilay danışmanlık merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Nezmi Turan Evi'ne ait mimari özellikler tespit edilerek Tablo 5'te sunulmuştur.

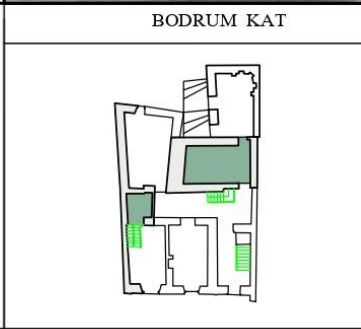
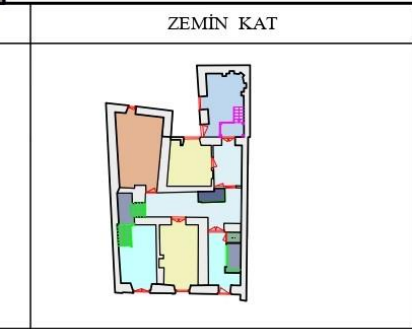
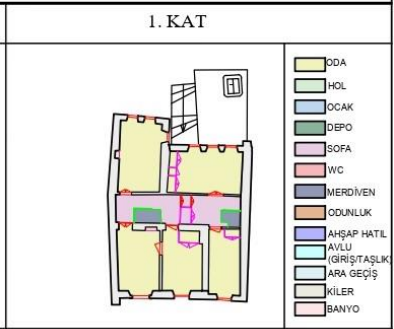
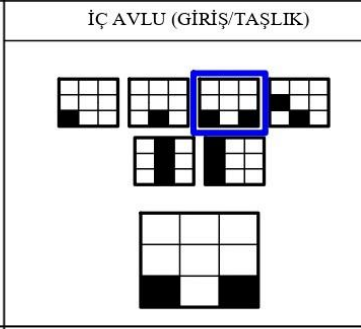
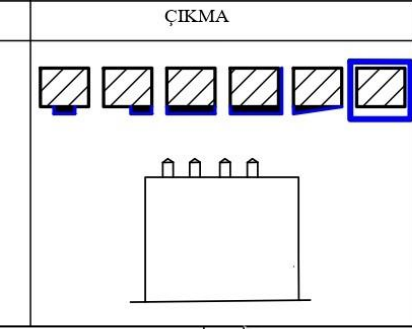
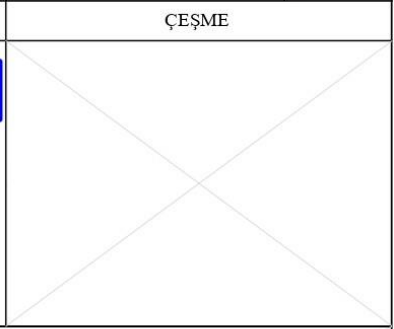
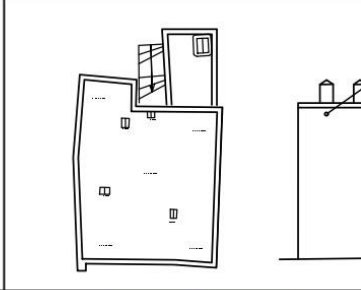
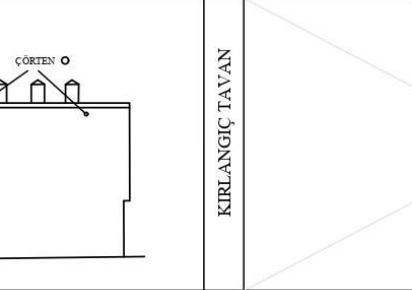
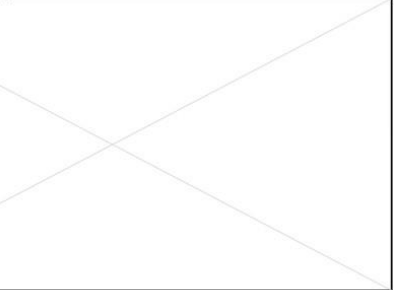
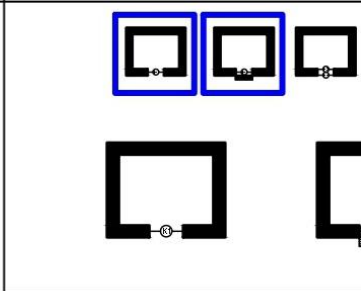
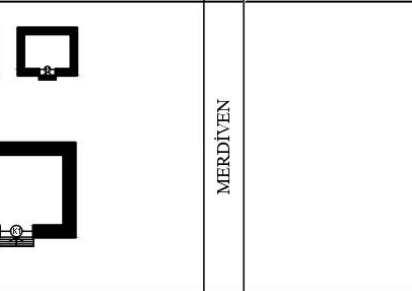
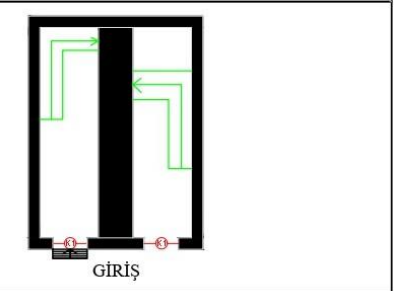

Şekil 29. Nezmi Turan Evi'nin ana giriş kapısı (Arşiv 1)

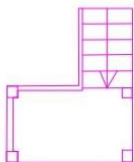
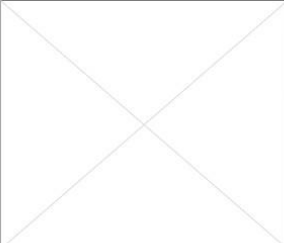
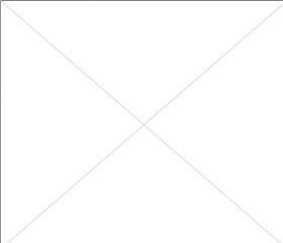
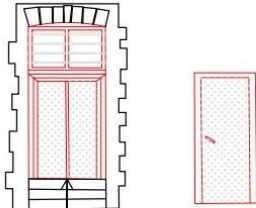
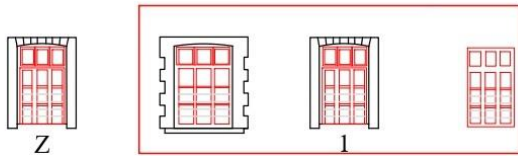
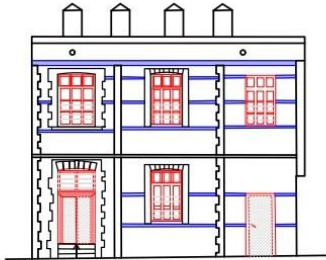
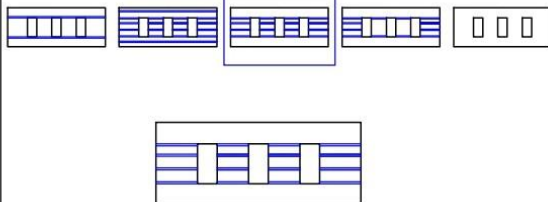

Şekil 30. Nezmi Turan Evi'nin ön cephesi (Arşiv 1)

Tablo 5. Nezmi Turan Evi'ne ait mimari özellikler

4		Yapının Adı Nezmi Turan Evi (Fehimoğlu Evi) Yapının Adresi Yeğenağa Mahallesi Mevcut Durum Restore edilmiş Yapım Tekniği/Malzemesi Yığma; taş ve ahşap	
KAT PLANLARI	BODRUM KAT 	ZEMİN KAT 	1. KAT - ODA - HOL - OCAK - DEPO - SOFA - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATIL - AVLU / GİRİŞ/TAŞLIK - ARA GEÇİŞ - KILER - BANYO
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA 	ÇEŞME
ÇATI / ÇÖRTEN		ÇÖRTEN 	KIRLANGIÇ TAVAN
GİRİŞ		MERDİVEN 	 GİRİŞ

Tablo 5. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER	
	DIŞ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ ■ KESME TAŞ (köşelerde) □ TUĞLA	İÇ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ □ TUĞLA □ BAĞDADI	BODRUM KAT □ AHŞAP ■ TAŞ	ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ AHŞAP 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ TAVAN ZEMİN KAT □ SIVA+BOYA ■ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK ■ CEPHE BOYUNCA ■ KİSMİ □ GÖMME	SEKİ 	SEDİR 	TEREK
KAPI			PENCERE 	
ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ 	

Nusret Gedik Evi

Nusret Gedik Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Yeğenağa Mahallesinde ve 338 ada 92 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 05.05.2000 tarih ve 1007 sayı kararı ile tescillenmiştir. Ön cephede saçak silmesi altında iki çörtten arasında bulunan kitabede kıvrık dallar ve bitkisel bezemelerin ortasında yer alan sülüs hat ile yazılan yazıda Maşallah ve Hicri 1326, Miladi 1908 yazmaktadır (Sağlam 2019). Yapının yapım tarihinin 1908 yılı olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları kesme taş ile örülmüştür. Bölme duvarlarda ise moloz taş kullanılmıştır. Üç tane girişi olan yapıya iki giriş kuzeybatı yönünden sağlanmaktadır, üçüncü girişin bahçe ile bağlantı sağlayan giriş olduğu

düşünülmektedir. Kuzeybatı yönünde peş peşe çift kanatlı iki kapı ile sağlanan girişleri iç avlu karşılamaktadır. Bu avlular ahşap kapı ile bölünüp haremlik selamlık kullanımına uygun hale getirilmiştir. Soldaki giriş kapısından girilince sağda bir oda ve avlunun sonunda ise üst kata bağlantı sağlayan ahşap merdiven ile ocak diye adlandırılan tandır evi yer almaktadır. Sağdaki giriş kapısında ise direkt olarak üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdiven bulunmaktadır. Zemin kat genel olarak ele alındığında bir ocak, iki oda, iki kiler ve bahçeye çıkış koridoru bulunmaktadır.

Birinci kata ulaşım iç avlulardaki ahşap merdivenler ile sağlanmaktadır. Birinci kat iki bölüme ayrılmış durumdadır. Soldaki avludan üst kata ulaşım sağlanınca sofa etrafında şekillenmiş iki oda ve bir banyo yer almaktadır. Aynı zamanda tandır evinin toprak damına geçiş kapısı da bu bölümde yer almaktadır. Sağdaki avludan üst kata ulaşım sağlanınca sofa etrafından şekillenmiş iki oda bulunmaktadır. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Tandır evi, iç avlu ve ıslak hacimlerin zemininde taş kaplama kullanılırken evin diğer bölümlerinde ahşap kaplama kullanılmıştır. Kapılar, pencereler, yüklük kapakları ahşap malzemeden üretilmiştir. Restitüsyon çalışmalarında tandır evine ait kırılgiç örtü, seki ve terek hakkında herhangi bir bilgi edinilememiştir.

Yapının giriş cephesi (Şekil 31) sokakta bulunan diğer yapılardan farklı özelliklere sahiptir. Diğer yapılarda genel olarak moloz taş kullanılırken bu yapıda tamamen kesme taş kullanılmıştır. Bu durum bu yapıyı yapan ustaların azınlık ustalardan oluştuğunun bilgisini vermektedir (Karpuz 1993). Aynı zamanda zemin katta bulunan pencereler ve giriş kapıları (Şekil 32) da farklı olarak dairesel formlarda üretilmiştir. Günümüzde yapı büyük oranda hasar görmüş olsa da çatısının orijinalinde toprak çatılı düz dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Nusret Gedik Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı biçimde Tablo 6'da sunulmuştur.

Şekil 31. Nusret Gedik Evi'nin ön cephesi (Arşiv 1)

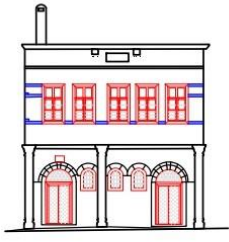
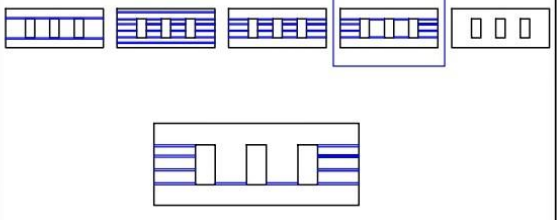
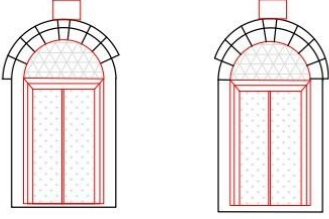
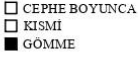

Şekil 32. Nusret Gedik Evi'nin giriş Kapıları (Arşiv 1)

Tablo 6. Nusret Gedik Evi'ne ait mimari özellikler

5																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Tablo 6. (Devamı)

ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ		
			PENCERE		
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK	
					
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER		
	DIŞ DUVAR MOLOZ TAŞ (white square) KESME TAŞ (black square) TUĞLA (white square) İÇ DUVAR MOLOZ TAŞ (black square) KESME TAŞ (white square) TUĞLA (white square) BAĞDADI (white square)		ZEMİN ZEMİN KAT TOPRAK (white square) TAŞ (black square) AHŞAP (black square) 1.KAT AHŞAP (black square) TAŞ (black square) TAVAN ZEMİN KAT SİVA+BOYA (white square) AHŞAP (white square) AHŞAP ÇİTALAMA (black square) 1.KAT AHŞAP (white square) AHŞAP ÇİTALAMA (black square)		

Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi'nin Evi

Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi'nin Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Yeğenağa Mahallesinde ve 338 ada 97-98 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1912 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Yapının banisi Hamit Efendi'nin babası Çipaklı Hafız Mehmet Efendi olduğu bilinmektedir. Yapım tarihi ve kim tarafından yapıldığı hakkında bilgi veren herhangi bir belgeye ulaşılmasa da mimari özellikleri göz önüne alındığında 19 yy. da yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı, zemin kat ve 1. kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları zemin katta moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Bölme duvarlar moloz taş kullanılarak örülmüştür. İki tane girişi olan yapıya bütün girişler kuzeybatı yönünden sağlanmaktadır. Ancak bu giriş kapılarının (Şekil 33-34) birinde bağımsız üst ışıklık penceresi bulunurken diğer girişte ışıklık penceresi kapının üzerinde yer almaktadır. Bu yapıda da girişleri

avlu karşılamaktadır. Sol tarafta bulunan avluda üst kata ulaşımı sağlayan tek sahanlıklı ahşap merdiven, bu merdivenin altından geçişi sağlayan bahçe giriş kapısı ve evin diğer bölümlerine bağlantı sağlayan ahşap tek kanatlı kapısı olan koridor yer almaktadır. Sağ tarafta bulunan avluda ise bir oda ve evin diğer bölümlerine bağlantı sağlayan peş peşe çift kanatlı iki ahşap kapı bulunmaktadır.

Zemin kat avlular etrafında şekillenmiş dört oda, bir tandır evi, bahçe ile bağlantı sağlayan iki ahşap kapı ve biri sol taraftaki girişte diğeri tandır evinin girişinde olmak üzere üst kat ile bağlantı sağlayan ahşap merdivenden oluşmaktadır. İki farklı ahşap merdivenden ulaşım sağlanan birinci kat ahşap kapı ile iki bölüme ayrılmıştır. Böylelikle hem zemin kat hem de birinci kat haremlik-selamlık kullanımına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu katta bulunan dört oda ikişerli olarak sofalar etrafında şekillenmiştir. Kapılar, pencereler, dolaplar ve tavanlarda ahşap malzemeler kullanılmıştır. Yapının çatısının orijinalinde düz damlı toprak çatı olduğu değerlendirilmiştir, ancak günümüzde iklim şartlarına uyum sağlaması için eğimli metal çatı ile örtülmüştür. Şekil 35’te yer alan cephe fotoğrafından da restorasyondan sonra yapılan çatının türü anlaşılmaktadır.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi’ne ait mimari özellikler kapsamlı bir şekilde tespit edilmiştir, tespit edilen bu özellikler Tablo 7’de sunulmuştur.

Şekil 33. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi’nin ana giriş kapısı (Arşiv 1)

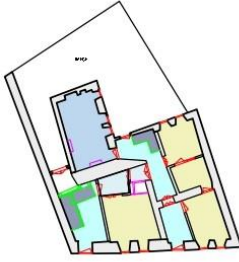
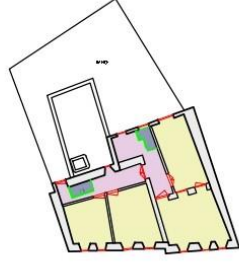
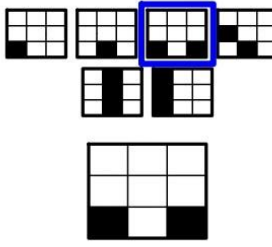
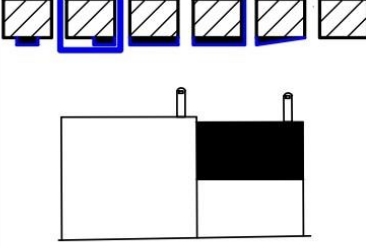
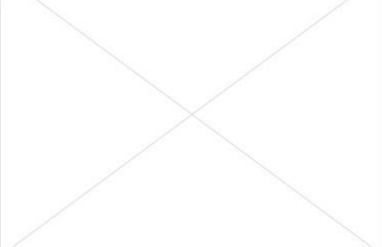
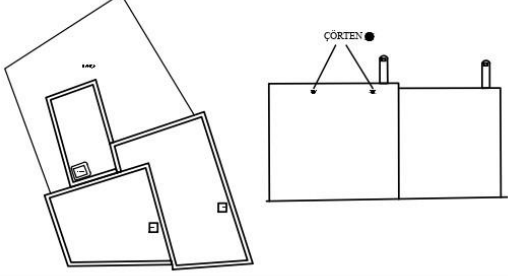
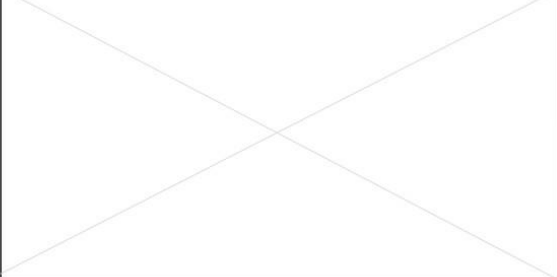
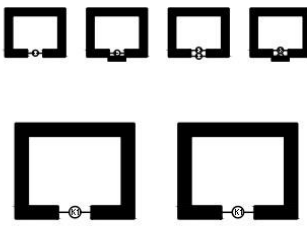
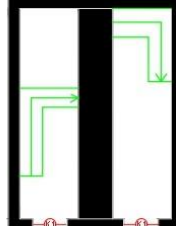

Şekil 34. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi'nin ikinci giriş kapısı (Arşiv 1)

Şekil 35. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi Evi'nin ön cephesi(Arşiv 1)

Tablo 7. Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi'nin Evi'ne ait mimari özellikler

6		Yapının Adı Çipaklı Hacı Hafız Hamit Efendi'nin Evi Yapının Adresi Yeğenağa Mahallesi Mevcut Durum Restore edilmiş Yapım Tekniği/Malzemesi Yığma; taş ve ahşap
KİMLİK BİLGİLERİ	ZEMİN KAT 	1. KAT - ODA - HOL - OCUK - DEPO - SOKAK - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATL - AVLU - GİRİŞ/TAŞLIK - ARA GEÇİŞ - KILER - BANYO
KAT PLANLARI	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA ÇEŞME
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	ÇATI / ÇÖRTEN 	KIRLANGIÇ TAVAN
GİRİŞ	MERDİVEN 	 GİRİŞ

Tablo 7. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER	
	DIŞ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☒ KESME TAŞ (köşelerde) ☐ TUĞLA İÇ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ ☐ TUĞLA ☐ BAĞDADI		ZEMİN ZEMİN KAT ☐ TOPRAK ☒ TAŞ ☒ AHŞAP 1.KAT ☒ AHŞAP ☐ TAŞ TAVAN ZEMİN KAT ☐ SIVA+BOYA ☐ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ☐ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA	
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
	☐ CEPHE BOYUNCA ☐ KİSMİ ☒ GÖMME			
KAPI			PENCERE	
			Z 1	
ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ	

Alpagutların Evi

Alpagutların Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Ayazpaşa Mahallesinde ve 504 ada 2 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1918 sayı kararı ile tescillenmiştir. Yapının Mısırlızade Mehmet Efendi tarafından yaptırıldığı bilgisi elde edilmiştir (Güzel 2015; Sağlam 2019). Yapı üzerinde yer alan kitabeye göre yapının hicri 1311, miladi 1897 yılında yaptırıldığı tespit edilmiştir (Arşiv 2).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları ve iç duvarları moloz taş kullanılarak örülmüştür. Yapıya giriş kuzeydoğu yönünden peş peşe çift kanatlı iki kapı ile sağlanmaktadır. Giriş kotu sokaktan farklı olduğu için basamaklar kullanılarak giriş yapılmaktadır. Girişi avlu (taşlık) ve üst kata ulaşımı sağlayan ahşap merdiven karşılamaktadır. Girişte solda bir oda, girişin karşısında ise tandır evine ulaşımı sağlayan bir koridor yer

almaktadır. Çatısı Kırılmalı örtü olan tandır evinin sekisinin yüksek seki olduğu tespit edilmiştir. Sekinin alt bölümü depo olarak kullanılmıştır. Sekinin üst kısmında yer alan ahşap merdiven de üst kata alternatif bir ulaşım sunmuştur.

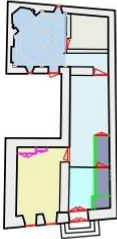
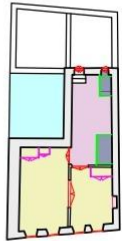
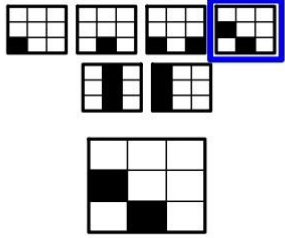
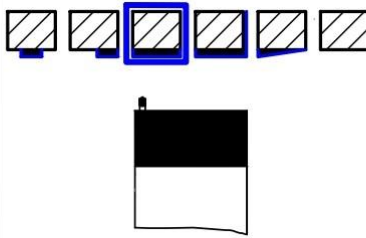
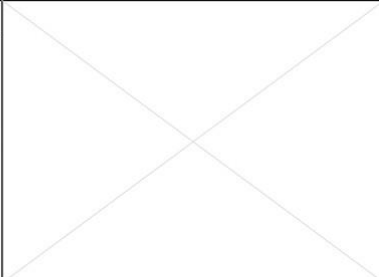
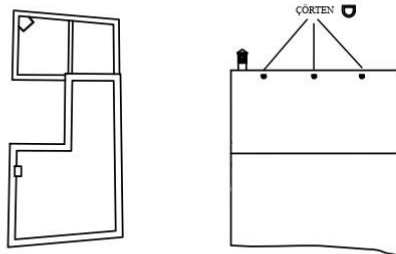
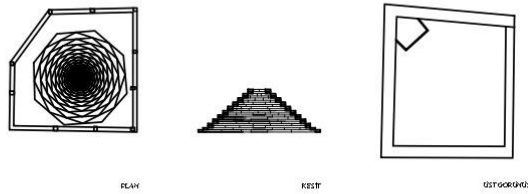
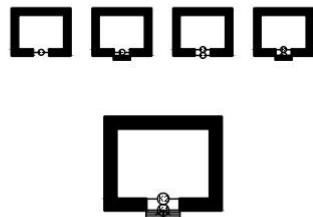
Birinci kata ulaşım girişte sağda bulunan ahşap merdiven ile sağlanmaktadır. Bu kat bir sofa ve etrafında şekillenen iki odadan oluşmaktadır. Sofada bulunan merdiven ile tandır evinin toprak damına da ulaşım sağlanmaktadır. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Tandır evi, iç avlu ve ıslak hacimlerin zemininde taş kaplama kullanılırken evin diğer bölümlerinde ahşap kaplama kullanılmıştır. Kapılar, pencereler, dolaplar ve tavanlarda ise sade işçilikli ahşaplar kullanılmıştır. Yapı çok fazla deformasyona uğramıştır ve tehlike arz etmektedir. Yapı deformasyona uğramış olsa da şekil 36'dan da anlaşılacağı üzere yapının cephesinden yapının kimliği hakkında fikir elde edilmektedir. Yapının Mevcut durumunda çatısının sıkıştırılmış toprak dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Alpagutların Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı biçimde Tablo 8'de sunulmuştur.

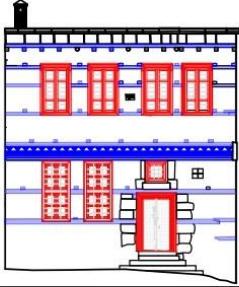
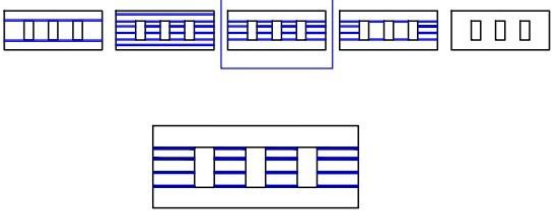

Şekil 36. Alpagutların Evi'nin ön cephesi (Arşiv 1)

Tablo 8. Alpagutların Evi'ne ait mimari özellikler

7		Yapının Adı	Alpagutların Evi
KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adresi	Ayazpaşa Mahallesi
		Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış
		Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap
KAT PLANLARI	ZEMİN KAT 	1. KAT - ODA - HOL - OCAK - DEPO - SOFA - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATLİ - AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) - ARA GEÇİŞ - KILER - BANYO	
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA 	ÇEŞME
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN 	
GİRİŞ		MERDİVEN 	

Tablo 8. (Devamı)

ÖN CEPHE		HATIL DÜZENİ	
KAPI		PENCERE	 Z 1
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR
	TEREK		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER
	YÜKLÜK □ CEPHE BOYUNCA ■ KİSMİ □ GÖMME SEKİ ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ □ TUĞLA □ BAĞDADI		ZEMİN ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ MOZAIK 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ TAVAN ZEMİN KAT □ SIVA+BOYA □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA

Seyfullah Daşdemir Evi

Seyfullah Daşdemir Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Yeğenağa Mahallesinde ve 504 ada 3 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1919 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunamasa da mimari özellikleri değerlendirildiğinde 1905'li yıllardan sonra yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı; bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Yapıda bölme duvarlar tuğla ile örülmüştür. Yapıya giriş kuzeybatı yönünden peş peşe iki tane çift kanatlı kapı ve kot farkından dolayı basamaklar ile sağlanmaktadır. Bodrum kata avluda (taşlık) bulunan merdiven ile ulaşılmaktadır. Bodrum katta hol ve bir tane oda bulunmaktadır. Zemin kat ise avlu (taşlık)

etrafında şekillenmiş tandır evi ve odadan oluşmaktadır. Tandır evininin çatısı sıkıştırılmış topraktan oluşmuştur. Seki ve terekler hakkında herhangi bir bilgi elde edilememiştir.

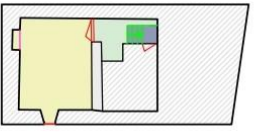
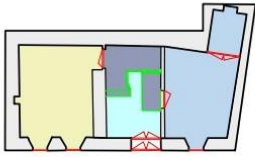
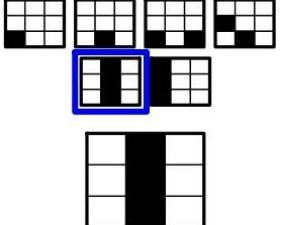
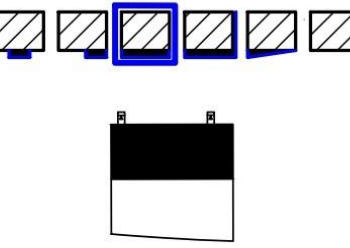
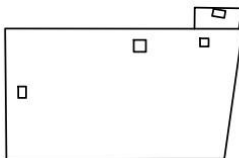
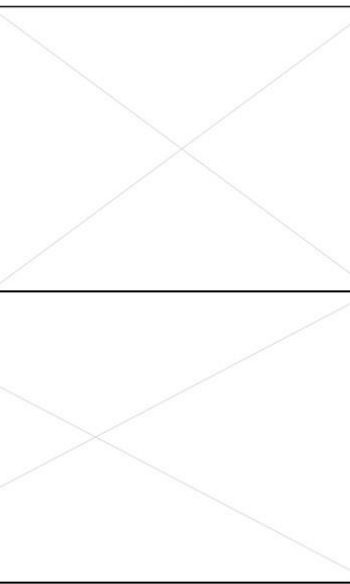
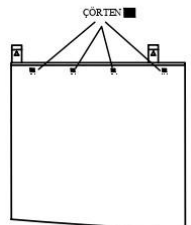
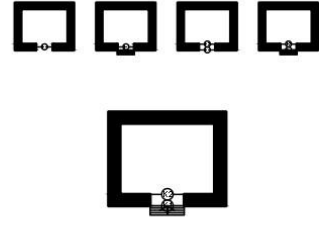
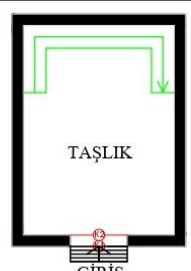
Birinci kata bağlantı sağlayan ahşap merdiven de zemin katta bulunan avluda (taşlık) yer almaktadır. Birinci kat sofa etrafında şekillenen iki tane odadan oluşmaktadır. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bodrum katta bulunan oda, tandır evi ve avlunun zemininde taş kaplama kullanılırken evin diğer bölümlerinde ahşap kaplama kullanılmıştır. Yapıda bulunan kapı, pencere ve yüklük kapakları ahşaptan üretilmiştir. Yapı çok fazla deformasyona uğramıştır ve tehlike arz etmektedir. Yapı deformasyona uğramış olsa da Şekil 37'den de anlaşılacağı üzere yapının cephesinden yapının kimliği hakkında fikir elde edilmektedir. Yapının Mevcut durumunda çatısının sıkıştırılmış toprak dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Seyfullah Daşdemir Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Tablo 9'da tespit edilen bu özellikler detaylı bir şekilde sunulmuştur.

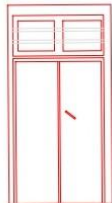
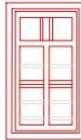
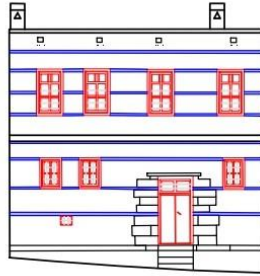
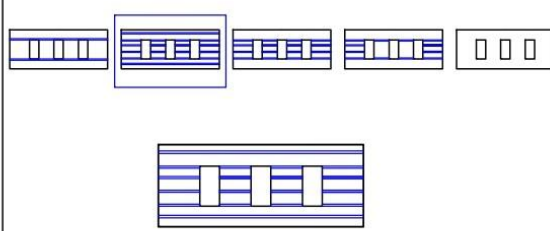

Şekil 37. Seyfullah Daşdemir Evi'nin ön cephesi (Arşiv 1)

Tablo 9. Seyfullah Daşdemir Evi'ne ait mimari özellikler

8		Yapının Adı		Seyfullah Daşdemir Evi	
Yapının Adresi		Ayazpaşa Mahallesi			
Mevcut Durum		Yıpranmış/ Yıkılmış			
Yapım Tekniği/Malzemesi		Yığma; taş ve ahşap			
KAT PLANLARI	BODRUM KAT		ZEMİN KAT		1. KAT
					
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)		ÇIKMA		ÇEŞME
					
ÇATI / ÇÖRTEN			KIRLANGIÇ TAVAN		
					
GİRİŞ			MERDİVEN		

Tablo 9. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER	
	DIŞ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ ■ KESME TAŞ (köşelerde) □ TUĞLA	İÇ DUVAR □ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ ■ TUĞLA □ BAĞDADI	BODRUM KAT □ AHŞAP ■ TAŞ BODRUM KAT ■ AHŞAP □ TAŞ ZEMİN ZEMİN KAT □ SIVA-BOYA □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA	ZEMİN ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ AHŞAP TAVAN ZEMİN KAT □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ 1.KAT □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK
KAPI			 Z 1	
ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ	
				

Haydar Kurut Evi

Haydar Kurut Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Ayazpaşa Mahallesinde ve 504 ada 5 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 25.08.2010 tarih ve 1920 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 1910'lu yıllardan sonra yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

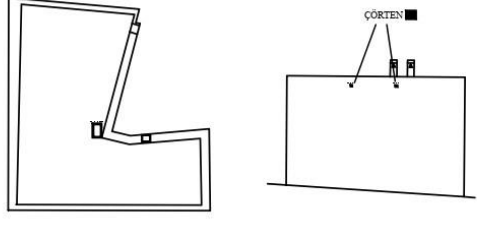
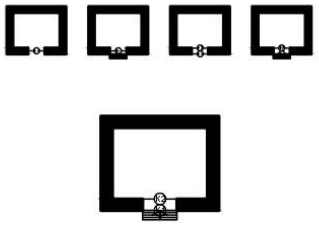
Yapı; bodrum kat, ara kat, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarlarının yapımında moloz taş kullanılırken bölme duvarlarının yapımında hem tuğla hem moloz taş kullanılmıştır. Yapının iki tane girişi vardır. Bu girişlerin hem yönleri hem de kotları farklılık göstermektedir. Yapının kuzeydoğu yönünde yer alan çift kanatlı ana giriş kapısı, ara kattan erişim sağlamak için basamaklarla ulaşılmaktadır. Güneybatı yönündeki diğer giriş ise tek kanatlı olup, zemin kata basamak kullanmadan erişim imkanı sunmaktadır. Farklı bir şekilde

ifade edilirse kot kullanımından kaynaklı yapının ön kısmı farklı arka kısmı farklı çalışmaktadır. Yapı içerisinde bu durum merdivenler yardımı ile çözülmüştür. Borum kattaki depoya ulaşmak için ara katta bulunan odadaki ahşap kapak kullanılmaktadır. Bodrum kattaki odunluğa ulaşmak için ise ara katta avluda(taşlık) bulunan taş merdivenden giriş sağlanmaktadır. Bu yapıda da girişi avlu (taşlık) karşılamaktadır. Avlu etrafında şekillenmiş bir oda, bir mutfak ve bir tuvalet bulunmaktadır. Banyoya geçiş odadan sağlanmaktadır. Avlunun sağ tarafında bulunan ahşap merdiven ile üst kata ulaşım sağlanırken avlunun sonunda bulunan tek kanatlı ahşap kapıdan geçilen merdiven ile de yapının arka bölümüne bağlantı sağlanmaktadır. Bu bölümde bir koridorun etrafında şekillenmiş odunluk ve kiler yer almıştır. Zemin kata giriş güneybatı yönünden tek kanatlı ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Bu katta girişi karşılayan bir avlu(taşlık) yer almaktadır. Bu avluda üst kat ile ulaşım sağlayan ahşap bir merdiven ve bir mutfak bulunmaktadır. Birinci kat ile bağlantı sağlayan ahşap merdivenlerin ikisi de üst katta sofaya ulaşmaktadır. Bu kat iki sofa etrafında şekillenmiş odalar ve ıslak hacimlerden oluşmaktadır.

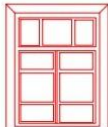
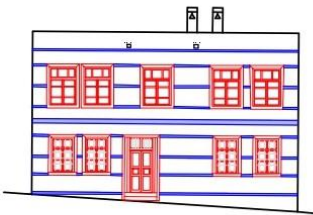
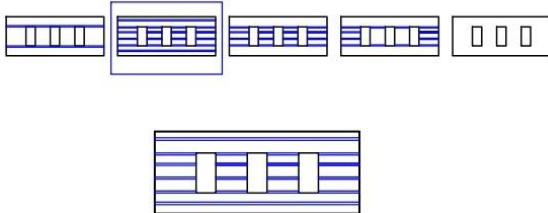
Bu yapıda tandır evi mantığında uzaklaşıp daha çok günümüzdeki mutfak mantığı ile hareket edilmiştir. Kırangıç örtü, terek ve seki gibi iç donatıların olmayışı da bu sebebe dayandığı düşünülmektedir. Yapıda bulunan kapı, pencere ve yüklük kapakları ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapı çok fazla deformasyona uğramıştır ve tehlike arz etmektedir. Yapının Mevcut durumundan çatısının sıkıştırılmış toprak dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve yapılan saha çalışmaları sonucunda, Haydar Kurut Evi'ne ait mimari özellikler tespit edilmiştir. Bu özellikler, detaylı biçimde Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Haydar Kurut Evi'ne ait mimari özellikler

9			Yapının Adı Haydar Kurut Evi Yapının Adresi Ayazpaşa Mahallesi Mevcut Durum Yıpranmış/ Yıkılmış Yapım Tekniği/Malzemesi Yığma; taş ve ahşap	
KAT PLANLARI	BODRUM KAT	BODRUM- ZEMİN KAT	ZEMİN KAT	1. KAT
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	ÇEŞME	
ÇATI / ÇÖRTEN			KIRLANGIÇ TAVAN	
GİRİŞ			MERDİVEN 	

Tablo 10. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER			
	DİŞ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ (köşelerde) ☐ TUĞLA İÇ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ ☒ TUĞLA ☐ BAĞDADI		ZEMİN BODRUM KAT ☐ AHŞAP ☒ TAŞ BODRUM-ZEMİN ☒ AHŞAP ☒ TAŞ ZEMİN KAT ☐ TOPRAK ☒ TAŞ ☒ AHŞAP 1.KAT ☒ AHŞAP ☐ TAŞ TAVAN BODRUM KAT ☒ AHŞAP ☐ TAŞ BODRUM-Z. ☒ AHŞAP ☐ TAŞ ZEMİN KAT ☐ SIVA+BOYA ☐ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ☐ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA			
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK		
KAPI			PENCERE Z 1			
ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ 			

Ömer Faruk Algur Evi

Ömer Faruk Algur Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Sultan Melik Mahallesinde ve 397 ada 14 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 02.03.1994 tarih ve 611 sayı kararı ile tescillenmiştir. Yapının yapım tarihi ve kim tarafından yapıldığı hakkında bilgi veren herhangi bir belgeye ulaşılmasa da mimari özellikleri göz önüne alındığında 19 yy. da yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı; bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Yapının bölme duvarlarında ise tamamen moloz taş kullanılmıştır. Yapıya giriş doğu yönünden çift kanatlı ahşap kapıdan (Şekil 38) sağlanmaktadır. Yapıda girişi avlu karşılamaktadır. Girişin tam karşısında ise birinci kat ile bağlantıyı sağlayan ahşap merdiven bulunmaktadır. Zemin kat, giriş avlusu etrafında şekillenen odalar ve tandır evlerinden oluşmaktadır. Soldaki tandır evi ile sağdaki oda direkt

olarak avluya açılırken soldaki odaya tandır evinden, sağdaki aşhane olarak adlandırılan tandır evine ise sağdaki odadan merdivenler ile ulaşım sağlanmaktadır Bodrum kata ulaşım aşhane olarak adlandırılan tandır evindeki merdivenden sağlanmaktadır. Bu katta bir tane tuvalet, bir tane de depo bulunmaktadır. Yapının birinci katına ulaşım giriş avlusunda bulunan tek sahanlıklı ahşap merdivenden sağlanmaktadır. Birinci kat sofa etrafında şekillenen üç tane oda ve oda içerisinde bulunan banyodan oluşmaktadır.

Bu yapıda bir tanesinin adı aşhane olarak adlandırılrsa da iki tane tandır evi bulunmaktadır. Aşhane olarak adlandırılan tandır evinin çatısı kırılmalı örtüden oluşmaktadır. Ancak terek ve seki hakkında bilgi edinilememiştir. Diğer tandır evinde tavan ahşap kaplamadan oluşmaktadır ve bu tandır evinde bulunan seki yan tarafta yer alan odaya geçiş için de kullanılmaktadır. Yapıda bulunan kapı, pencere ve yüklük kapakları ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapının çatısı orijinalinde düz damlı toprak çatılı olduğu düşünülmektedir ancak günümüzde eğimli metal çatı ile örtülüdür. Şekil 39’da yer alan cephe fotoğrafından da restorasyondan sonra yapılan çatının türü anlaşılmaktadır. Yapı restosyon çalışmalarından sonra kafe olarak işlevlendirilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Ömer Faruk Algur Evi’ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Tablo 11’de bu özellikler şekiller ile desteklenerek sunulmuştur.

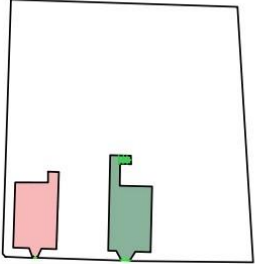
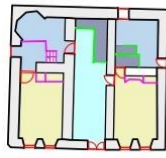
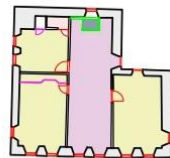
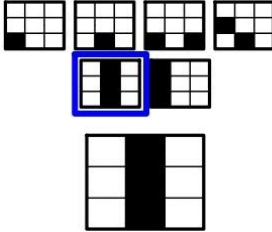
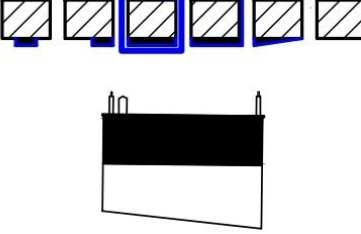
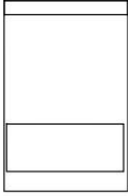
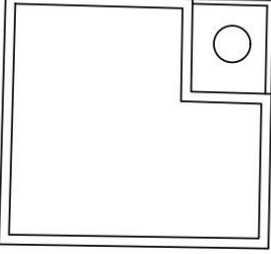
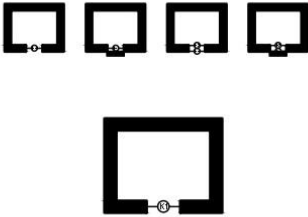
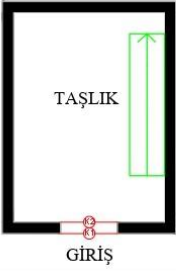

Şekil 38. Ömer Faruk Algur Evi’nin giriş kapısı (Arşiv 1)

Şekil 39. Ömer Faruk Algur Evinin ön cephesi. (Arşiv 1)

Tablo 11. Ömer Faruk Algur Evi'ne ait mimari özellikler

10		Yapının Adı	Ömer Faruk Algur Evi
KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adresi	SultanMelik Mahallesi
		Mevcut Durum	Restore Edilmiş
		Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap
KAT PLANLARI	BODRUM KAT 	ZEMİN KAT 	1. KAT
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA 	ÇEŞME (iç)
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN	
GİRİŞ		MERDİVEN	

Tablo 11. (Devamı)

ÖN CEPHE		HATIL DÜZENİ	
KAPI		PENCERE	
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR
	TEREK		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR	DÖŞEMELER	
	YÜKLÜK □ CEPHE BOYUNCA ■ KİSMİ □ GÖMME SEKİ SEDİR TEREK DIŞ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ ■ KESME TAŞ (köşelerde) □ TUĞLA İÇ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ □ TUĞLA □ BAĞDADI	BODRUM KAT ■ AHŞAP ■ TAŞ BODRUM KAT ■ AHŞAP □ TAŞ ZEMİN ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ AHŞAP TAVAN ZEMİN KAT □ SIVA+BOYA ■ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ 1.KAT ■ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA	

Kemal Eminer Evi

Kemal Eminer Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Ayazpaşa Mahallesinde ve 619 ada 11 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 15.06.2012 tarih ve 307 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 19. yy. sonlarında yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarlarının yapımında moloz taş kullanılırken bölme duvarlarının yapımında bağdadi duvar tekniği kullanılmıştır. İki tane girişi olan yapıya bütün girişler güney yönünden sağlanmaktadır. Her iki girişteki kapıda üst ışıklık penceresini kapının kanadında yer almaktadır. Tek kanatlı olan kapıların birinden giriş basamak ile sağlanmaktadır. Girişlerin ikisi de aynı avluya açılmaktadır. Bu avluda basamaklar ile ulaşımı sağlanan bir oda, bir bahçe çıkış kapısı ve üst kata ulaşımı sağlayan tek

sahanlıklı ahşap merdiven bulunmaktadır. Birinci katta merdiven sofaya ulaşmaktadır. Bu katta sofa etrafında şekillenen iki oda ve bir mutfak bulunmaktadır. Bu yapıda tuvalete zemin kattaki avludan ulaşımı sağlanan bahçede çözülmüştür. Bu yapıda yüklük, seki ve terek hakkında bilgi edinilememiştir ancak üst kattaki odada ahşap sedir bulunmaktadır.

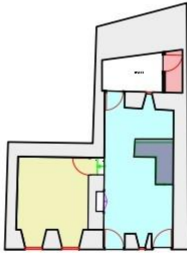
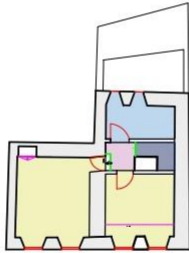
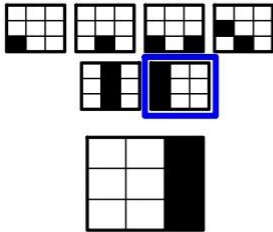
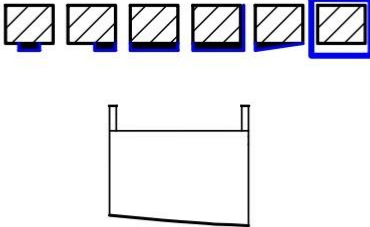
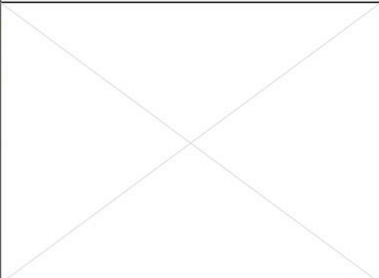
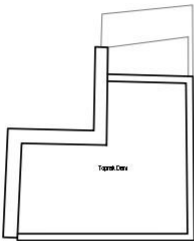
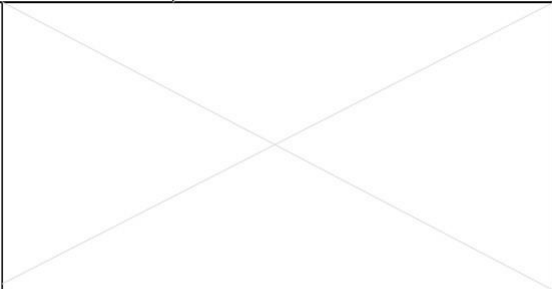
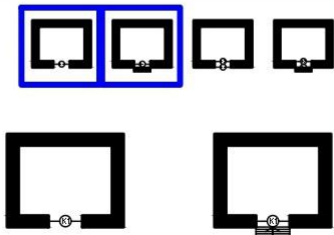
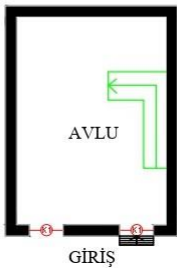
Yapıda bulunan kapı, pencereler ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapı çok fazla deformasyona uğramıştır ve tehlike arz etmektedir. Yapı deformasyona uğramış olsa da Şekil 40'tan da anlaşılabacağı üzere yapının cephesinden yapının kimliği hakkında fikir elde edilmektedir. Yapının Mevcut durumunda çatısının sıkıştırılmış toprak dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Kemal Eminer Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı biçimde Tablo 12'de sunulmuştur.

Şekil 40. Kemal Eminer Evi'nin ön cephesi (Arşiv 2)

Tablo 12. Kemal Eminer Evi'ne ait mimari özellikler

11	KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adı	Kemal Eminer Evi (619-11)		
			Yapının Adresi	Ayaz Paşa Mahallesi		
			Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış		
			Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap		
KAT PLANLARI	ZEMİN KAT		1. KAT	 ODA HOL OCAK DEPO SOFA WC MERDİVEN ODUNLUK AHŞAP HATIL AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) ARA GEÇİŞ KILER BANYO		
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)		ÇIKMA		ÇEŞME	
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN				
GİRİŞ		MERDİVEN				

Tablo 12. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER	
	DIŞ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ (köşelerde) ☐ TUĞLA İÇ DUVAR ☐ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ ☐ TUĞLA ☒ BAĞDADI		ZEMİN KAT ☐ TOPRAK ☒ TAŞ ☒ AHŞAP TAVAN ☐ SIVA+BOYA ☒ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ☒ AHŞAP ☐ TAŞ ☒ AHŞAP ÇİTALAMA	
	İÇ MEKAN DONATILARI ☐ CEPHE BOYUNCA ☐ KİSMİ ☐ GÖMME		TEREK	
KAPI	YÜKLÜK		SEDİR	
ÖN CEPHE				

Zekayi Bayrak Evi (Sani Bayrak Evi)

Zekayi Bayrak Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Lalapaşa Mahallesi'nde ve 482 ada 1 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 15.06.2012 tarih ve 305 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 19. yy. sonlarında yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları zemin katta moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Bölme duvarlar moloz taş kullanılarak örülmüştür. Yapıya giriş kuzey yönünden çift kanatlı ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Yapıda girişi avlu karşılamaktadır. Zemin katta yer alan üç oda avlu etrafında şekillenmiştir. Avlunun sol tarafında bulunan ahşap merdiven ile birinci kata ulaşım sağlanmaktadır. Ahşap merdiven birinci katta sofaya ulaşmaktadır. Birinci kat sofa etrafında

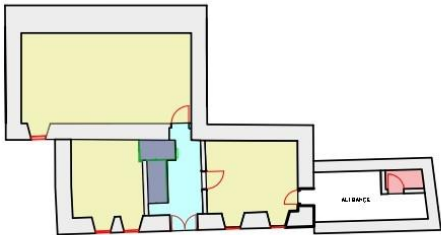
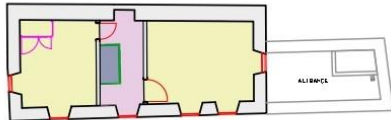
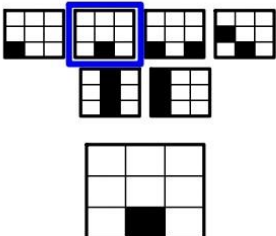
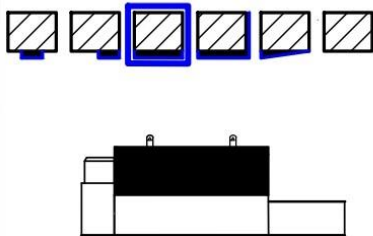
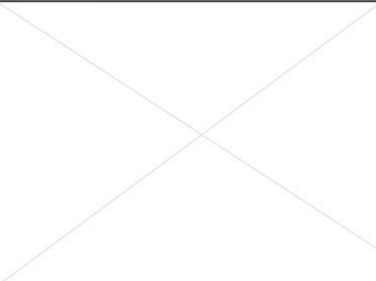
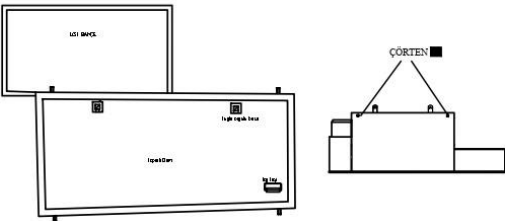
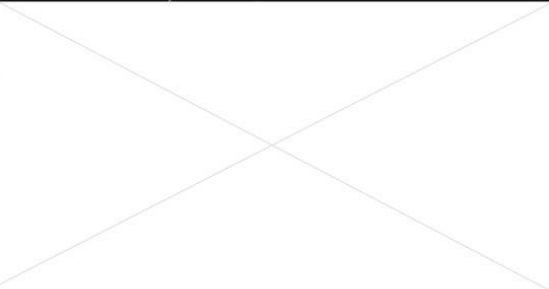
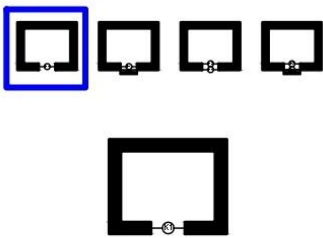
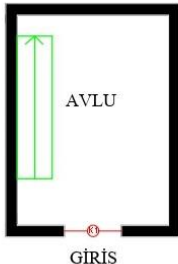
şekillenen iki odadan oluşmaktadır. Yapıda yer alan bahçeye zemin katta sağ tarafta bulunan odadan ulaşılmaktadır. Bu yapıda da tuvalet bahçede çözümlenmiştir. Yapıda bulunan kapı, pencere ve yüklük kapakları ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yıkılmış olan yapının çatısının düz damlı toprak çatı olduğu düşünülmektedir. Yıkılmadan önce çekilmiş fotoğraf Şekil 41’de yer almaktadır.

EKVKBK arşivi incelenmiş ve restitüsyon projelerinden Zekayi Bayrak Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı olarak Tablo 13’te sunulmuştur.

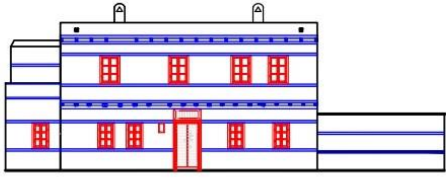
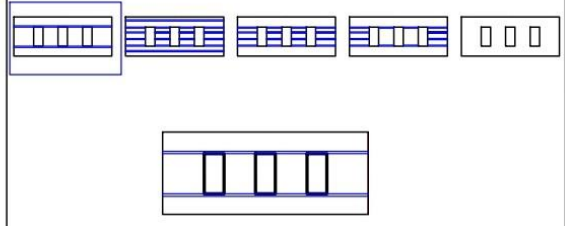

Şekil 41. Zekayi Bayrak Evi’nin ön cephesi (Arşiv 2)

Tablo 13. Zekayi Bayrak Kemal Eminer Evi'ne ait mimari özellikler

12	KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adı	Zekayi Bayrak Evi (Sani Bayrak Evi)
			Yapının Adresi	Lalapaşa Mahallesi
			Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış
			Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap
	KAT PLANLARI	ZEMİN KAT 	1. KAT 	- ODA - HOL - OCUK - DEPO - SOFA - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATIL - AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) - ARA GEÇİŞ - KILER - BANYO
	AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA 	ÇEŞME
	ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN	
	GİRİŞ		MERDİVEN	

Tablo 13. (Devamı)

ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ		
			PENCERE		 Z 1
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK	
	☐ CEPHE BOYUNCA ☐ KİSMİ ☐ GÖMME				
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER		
	DIŞ DUVAR ☐ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ (köşelerde) ☐ TUĞLA İÇ DUVAR ☐ MOLOZ TAŞ ☐ KESME TAŞ ☐ TUĞLA ☐ BAĞDADI		ZEMİN ZEMİN KAT ☐ TOPRAK ☐ TAŞ ☐ AHŞAP 1.KAT ☐ AHŞAP ☐ TAŞ TAVAN ZEMİN KAT ☐ SIVA+BOYA ☐ AHŞAP ☐ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ☐ AHŞAP ☐ AHŞAP ÇİTALAMA		

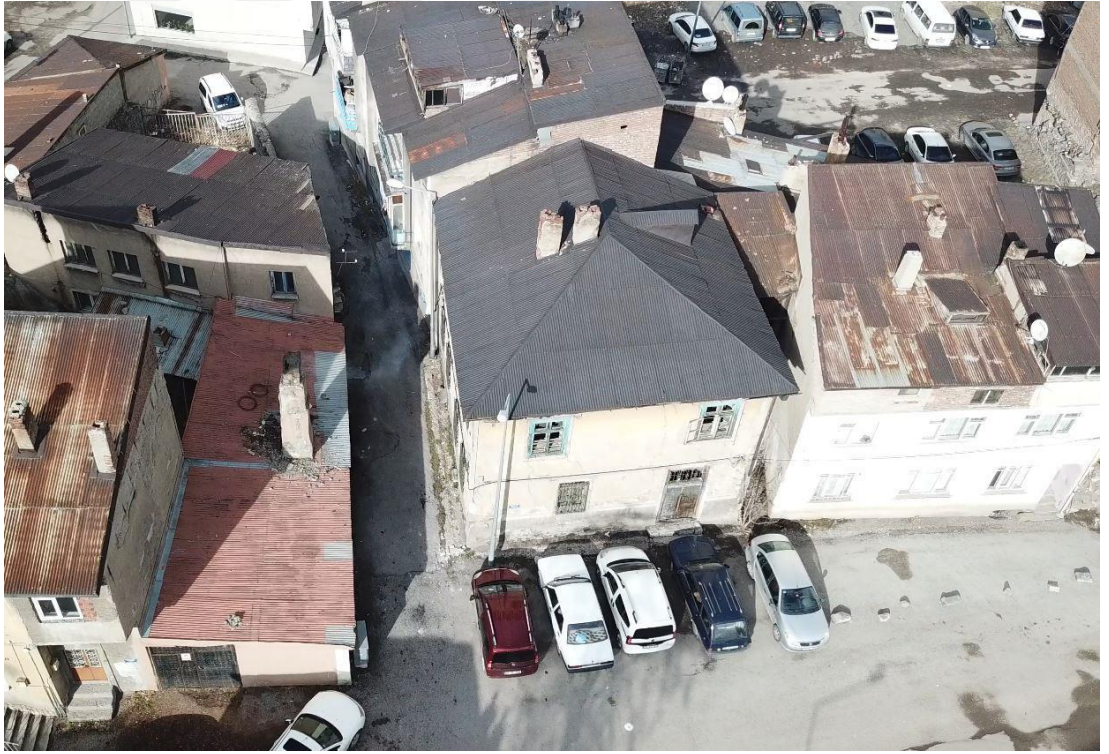
Dursun Alkan Evi

Dursun Alkan Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Ayazpaşa Mahallesinde ve 617 ada 14 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 15.06.2012 tarih ve 307 sayı kararı ile tescillenmiştir. Modern mimari ile geleneksel mimarinin izlerini taşıyan yapının 1952 yılında yapıldığı tespit edilmiştir (Sağlam 2019).

Yapı; bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları ve iç duvarları moloz taş kullanılarak örülmüştür. Ancak yapının dış duvarları sıva ve boya ile kaplanmıştır (Arşiv 2). Yapıya giriş güneydoğu yönünden çift kanatlı ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Yapıda girişi avlu karşılamaktadır. Avlunun sol tarafında iki oda, girişin tam karşısında avlunun bitişiğinde tuvalet ve banyo yer alırken sağ tarafında birinci kat ile bağlantıyı sağlayan ahşap merdiven ve bodrum kat ile bağlantıyı sağlayan ahşap kapak bulunmaktadır.

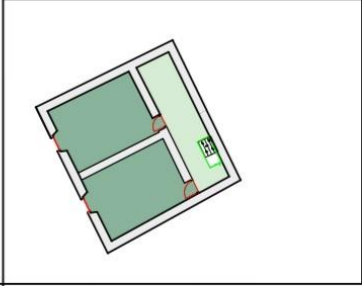
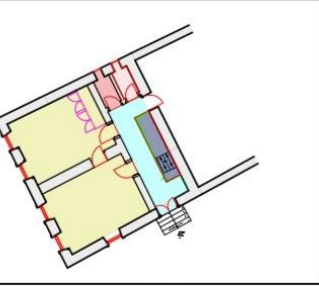
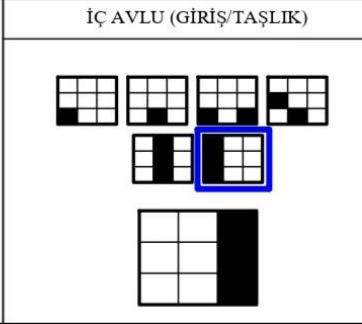
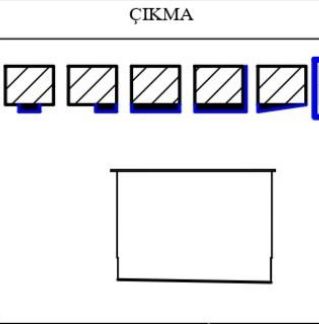
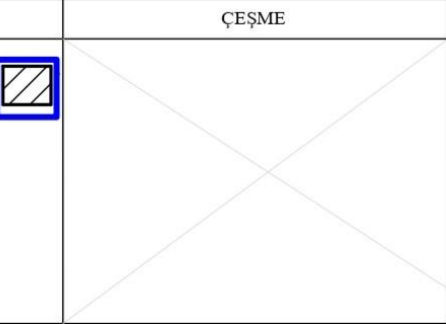
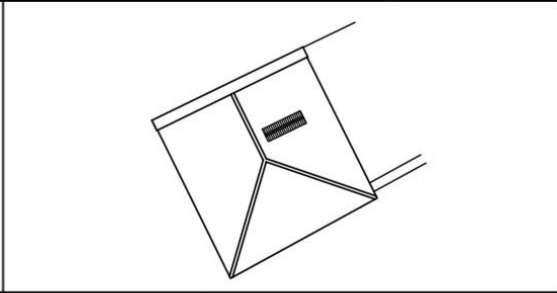
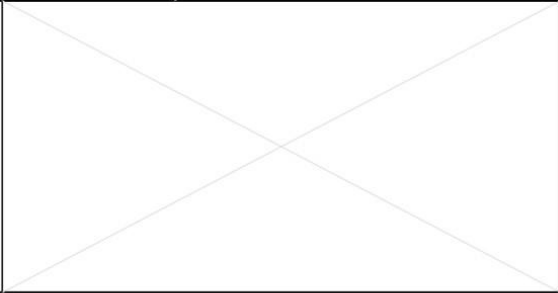
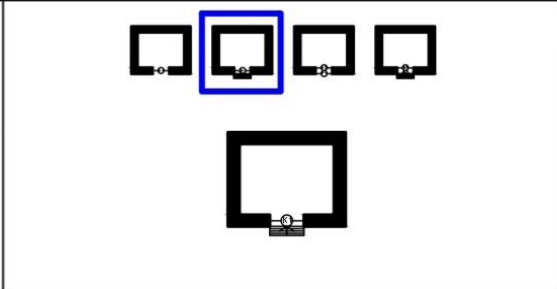
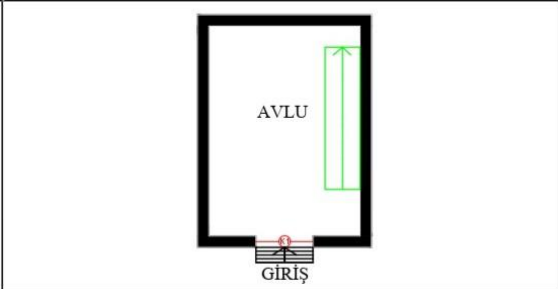
Ahşap kapak üst kat ile bağlantı sağlayan merdinenin altında bulunmaktadır. Ahşap kapaktan geçip merdiven ile ulaşılan bodrum katta bir hol ve etrafında şekillenen iki tane depo yer almaktadır. Girişte sağ tarafta bulunan ahşap merdiven ise birinci katta bulunan hole ulaşmaktadır. Bu katta bulunan üç oda bu hol etrafında şekillenmiştir. Yapıda bulunan kapı, pencere ve yüklük kapakları ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmakla birlikte bodrum katta sıkıştırılmış toprak kullanılmıştır. Geleneksel Erzurum evlerinde alışılmış olan sıkıştırılmış toprak dam bu evde ağır kış şartlarının etkisini azaltmak amacıyla oluklu sac levha ile örtülmüştür (Arşiv 2). Şekil 42’de çatının şeklini gösteren görsel yer almaktadır.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Dursun Alkan Evi’ne ait mimari özellikler tespit edilmiştir. Bu özellikler, kapsamlı bir şekilde Tablo 14’te sunulmuştur.

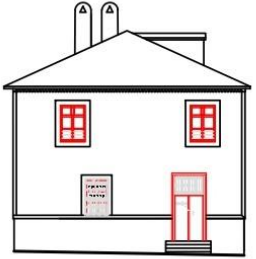
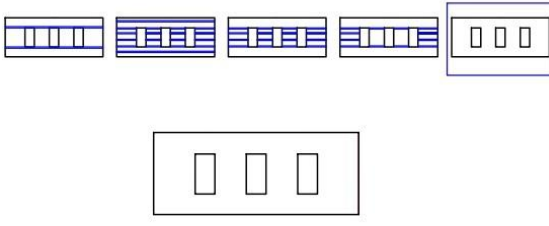
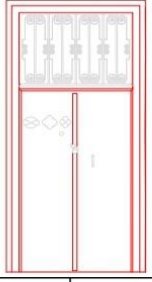
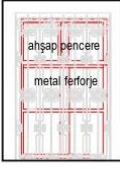
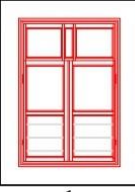

Şekil 42. Dursun Alkan Evi’nin ön cephesi (Arşiv 2)

Tablo 14. Dursun Alkan Evi'ne ait mimari özellikler

13		Yapının Adı	Dursun Alkan Evi
KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adresi	Ayazpaşa Mahallesi
		Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış
		Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap
KAT PLANLARI	BODRUM KAT	ZEMİN KAT	1. KAT
			
	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	- ODA - HOL - OCUK - DEPO - SOFA - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATL - AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) - ARA GEÇİŞ - KILER - BANYO
			ÇEŞME
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME			
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN	
GİRİŞ		MERDİVEN	

Tablo 14. (Devamı)

ÖN CEPHE		HATIL DÜZENİ	
KAPI		PENCERE	
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR
	TEREK		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		
	DÖŞEMELER		

Fatih Eminer Evi (Cemalettin Eminer Evi)

Fatih Eminer Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Ayazpaşa Mahallesinde ve 619 ada 6 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 15.06.2012 tarih ve 308 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 19. yy. sonlarında yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları ve iç duvarları moloz taş kullanılarak örülmüştür. Yapıya giriş güney yönünden tek kanatlı ahşap kapıdan bahçe içerisinde yapılmaktadır. Yapıda girişi avlu karşılamaktadır. Zemin katta bulunan üç oda avlu etrafında şekillenirken tandır evinin girişi yapıdan bağımsız bahçe içerisinden sağlanmaktadır. Aynı zamanda avlunun solunda bulunan odaya da giriş avludan değil tandır

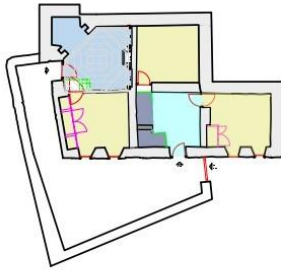
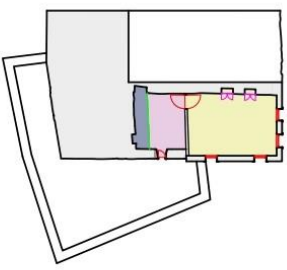
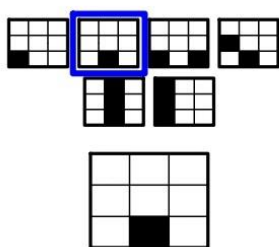
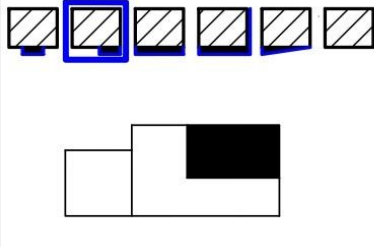
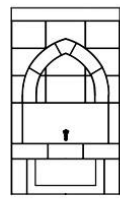
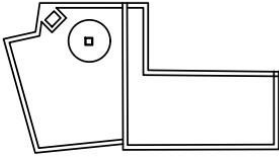
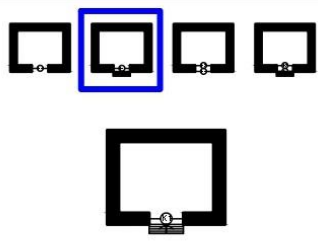
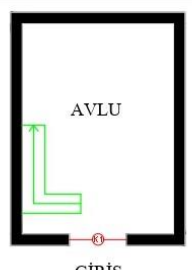
evinden sağlanmaktadır. Kırılmalı örtülü olan tandır evinde çeşme ve çeşmenin her iki yanında ahşap malzemeden yapılmış terekler yer almaktadır. Restitüsyon çalışmasında seki hakkında bilgi edinilememiştir. İç avlunun solunda bulunan ahşap merdiven ile birinci kata bağlantı sağlanmaktadır. Birinci katta bağlantı sağlayan merdiven burada sofa ulaşmaktadır. Üst kat sofa ve bu sofa etrafında şekillenen bir odadan oluşmaktadır. Yapıda bulunan kapı, pencere ve yüklük kapakları ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapı deformasyona uğramış olsa da Şekil 43'ten de anlaşılacağı üzere yapının cephesinden yapının kimliği hakkında fikir elde edilmektedir. Yapının Mevcut durumunda çatısının sıkıştırılmış toprak dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Fatih Eminer Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı biçimde Tablo 15'de sunulmuştur.

Şekil 43. Fatih Eminer Evi'nin ön cephesi (Arşiv 1)

Tablo 15. Fatih Eminer Evi'ne ait mimari özellikler

14		Yapının Adı	Fatih Eminer Evi (Cemalettin Eminer Evi)
KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adresi	Ayazpaşa Mahallesi
		Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış
		Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap
KAT PLANLARI	ZEMİN KAT 	1. KAT - ODA - HOL - OCUK - DEPO - SOKAK - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATL - AVLU - GİRİŞ/TAŞLIK - ARA GEÇİŞ - KİLER - BANYO	
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA 	ÇEŞME (iç)
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN	
GİRİŞ		MERDİVEN	

Tablo 15. (Devamı)

ÖN CEPHE		HATIL DÜZENİ	
KAPI		PENCERE	
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR
	TEREK		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER
	DIŞ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ (köşelerde) □ TUĞLA İÇ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ □ TUĞLA □ BAĞDADI		ZEMİN ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ AHŞAP 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ TAVAN ZEMİN KAT □ SIVA+BOYA □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA

Sıtkı Eminer Evi

Sıtkı Eminer Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Ayazpaşa Mahallesi ve 619 ada 4 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 15.06.2012 tarih ve 306 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin tarihi hakkında bilgi veren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ancak mimari özellikleri değerlendirildiğinde 19. yy. sonlarında yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları zemin katta moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Bölme duvarlar moloz taş kullanılarak örülmüştür. Yapıya giriş güneybatı yönünden tek kanatlı ahşap kapı tarafından sağlanmaktadır. Yapıda girişi avlu karşılamaktadır. Zemin katta mekanlar avlu etrafında şekillenmiştir. Avlunun solunda bir oda, sağında üst kata ulaşımı sağlayan tek sahanlıklı ahşap merdiven, biri sahanlığın alt kısmına denk gelecek şekilde karşılıklı iki depo ve koridorun

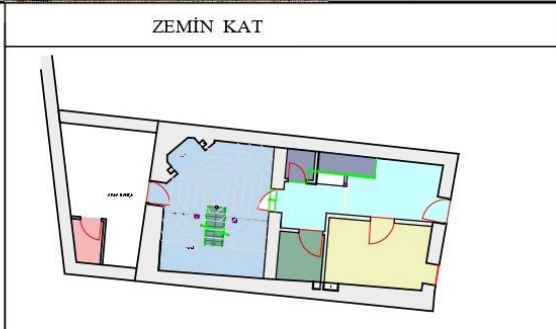
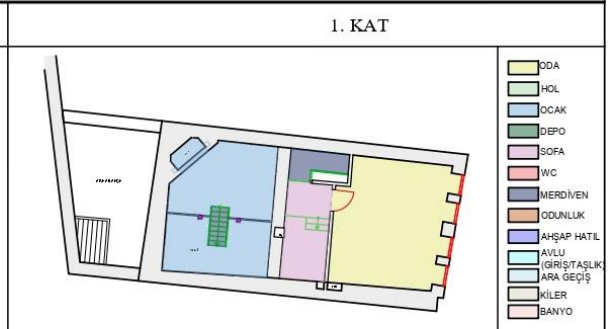
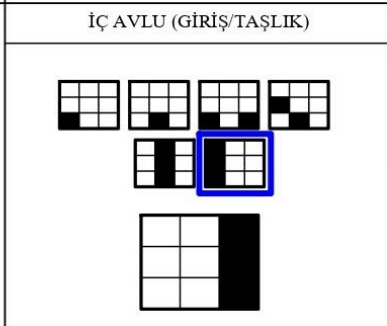
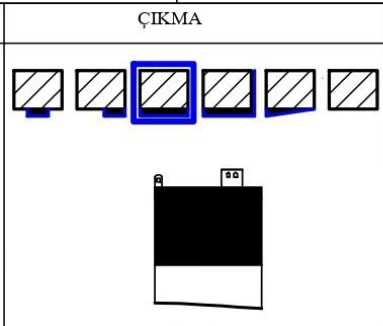
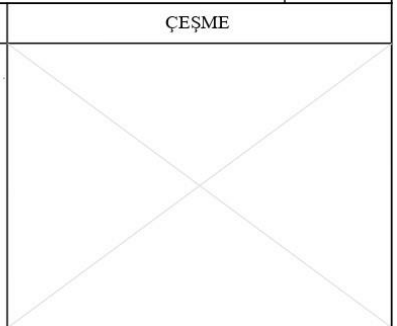
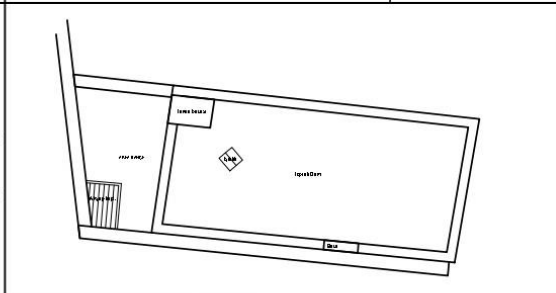
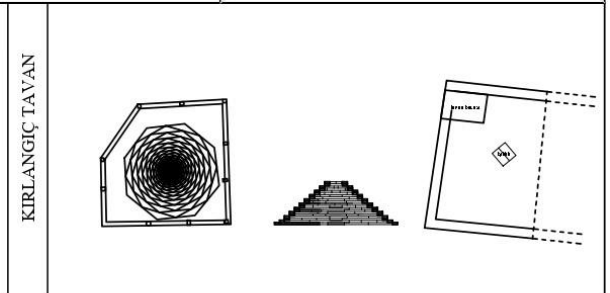
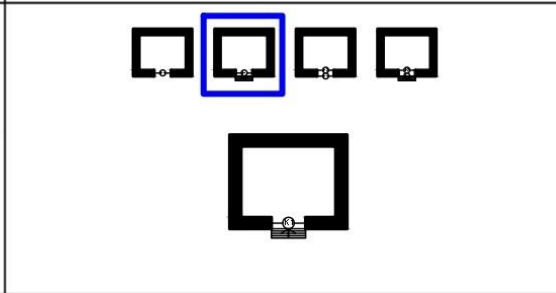
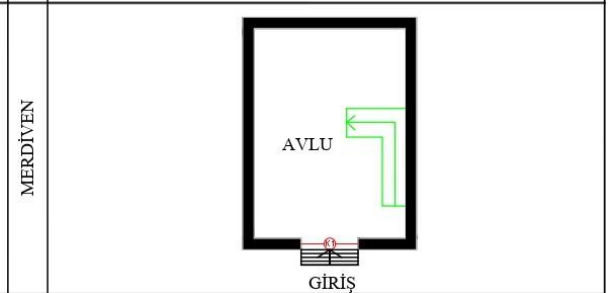
sonunda tandır evi yer almaktadır. Tandır evinin üst örtüsü kırlangıç tavandan oluşmaktadır. Sekisi bulunan tandır evinin terekleri hakkında restitüsyon çalışmalarından herhangi bir bilgi edinilememiştir. Bu tandır evi aynı zamanda bahçe ile bağlantıyı da sağlamaktadır. Tuvalet bu bahçede yer almaktadır. Avlunun sağ tarafında bulunan tel sahanlıklı ahşap merdiven üst katta sofaya ulaşmaktadır. Bu katta sofada seki bulunmakta ve sofaya açılan bir oda yer almaktadır. Yapıda bulunan kapı, pencereler ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapı deformasyona uğramış olsa da Şekil 44'ten de anlaşılacağı üzere yapının cephesinden yapının kimliği hakkında fikir elde edilmektedir. Yapının Mevcut durumunda çatısının sıkıştırılmış toprak dam olduğu tespit edilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Sıtkı Eminer Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Tespit edilen bu özellikler Tablo 16'da şekiller ile desteklenerek sunulmuştur.

Şekil 44. Sıtkı Eminer Evi'nin ön cephesi (Arşiv 2)

Tablo 16. Sıtkı Eminer Evi'ne ait mimari özellikler

15		<table><tr><td>Yapının Adı</td><td>Sıtkı Eminer Evi</td></tr><tr><td>Yapının Adresi</td><td>Ayazpaşa Mahallesi</td></tr><tr><td>Mevcut Durum</td><td>Yıpranmış/ Yıkılmış</td></tr><tr><td>Yapım Tekniği/Malzemesi</td><td>Yığma; taş ve ahşap</td></tr></table>	Yapının Adı	Sıtkı Eminer Evi	Yapının Adresi	Ayazpaşa Mahallesi	Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış	Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap
Yapının Adı	Sıtkı Eminer Evi									
Yapının Adresi	Ayazpaşa Mahallesi									
Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış									
Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap									
KAT PLANLARI	<table><tr><td>ZEMİN KAT</td><td>1. KAT</td></tr></table> - ODA - HOL - OCAK - MUTLAK - SOFA - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATL - AVLU - AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) - ARA GEÇİŞ - KILER - BANYO	ZEMİN KAT	1. KAT							
ZEMİN KAT	1. KAT									
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	<table><tr><td>İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)</td><td>ÇIKMA</td><td>ÇEŞME</td></tr></table> 	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	ÇEŞME						
İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	ÇEŞME								
ÇATI / ÇÖRTEN	<table><tr><td>KIRLANGIÇ TAVAN</td></tr></table> 	KIRLANGIÇ TAVAN								
KIRLANGIÇ TAVAN										
GİRİŞ	<table><tr><td>MERDİVEN</td></tr></table> 	MERDİVEN								
MERDİVEN										

Tablo 16. (Devamı)

ÖN CEPHE		HATIL DÜZENİ	
KAPI		PENCERE	
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK SEKİ	SEDİR	TEREK
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR	DÖŞEMELER	
	CEPHE BOYUNCA KİSMİ GÖMME DIŞ DUVAR MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde) TUĞLA İÇ DUVAR MOLOZ TAŞ KESME TAŞ TUĞLA BAĞDADI	ZEMİN ZEMİN KAT TOPRAK TAŞ AHŞAP 1.KAT AHŞAP TAŞ TAVAN ZEMİN KAT SIVA+BOYA AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA	

Niyazi Akgül Evi (Abdülhamit Bey Konağı)

Niyazi Akgül Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Narmanlı Mahallesi ve 546 ada 5 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 14.12.1984 tarih ve 543 sayı kararı ile tescillenmiştir. Evin cephelerinin çeşitli yerlerinde bulunan kitabelerden evin yapımına başlangıç tarihinin 1885 ve bitiş tarihinin 1887 olduğu tespit edilmiştir (Sağlam 2019).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Yapıda bölme duvarlar moloz taş ile örülmüştür. Yapının iki tane girişi vardır. Bunlardan ana giriş olan batı yönünden çift kanatlı ahşap kapı ile sağlanırken diğer giriş kuzey yönünden tek kanatlı ahşap kapı ile bahçeden sağlanmaktadır. Yapıda girişi avlu karşılamaktadır. Avlunun sağ bölümünde iki tane ahır yer almaktadır. Bu iki ahırdan büyük olana giriş avlundan sağlanırken küçük olan ahıra tandır

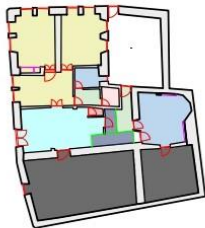
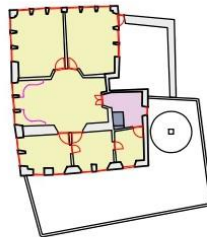
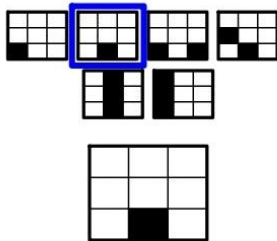
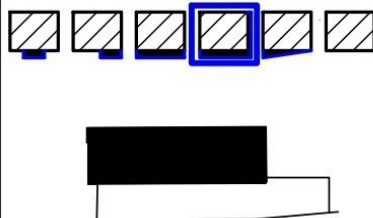
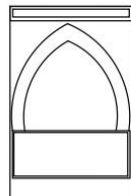
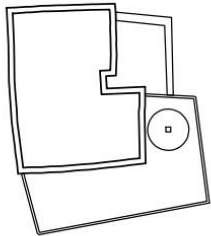
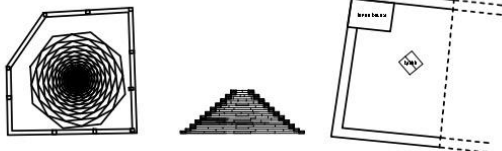
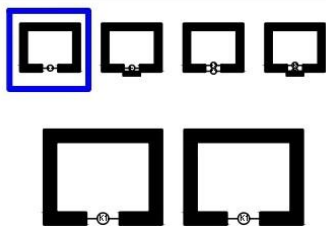
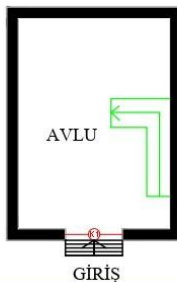
evinden giriş sağlanmaktadır. Avlunun Sol tarafında ise bir oda bulunmaktadır. Zemin katta bulunan iki odaya bu oda üzerinden giriş sağlanırken yine bu oda üzerinde bulunan holden banyo ve mutfığa giriş sağlanmaktadır. Girişte avlunun sonunda yer alan kırılmalı tavan ile örtülü olan tandır evinin ocak bölümünün her iki yanında ahşap terekler bulunmaktadır. Aynı zamanda çeşmesi de olan bu tandır evinindirekt olarak bahçe ile bağlantısı yoktur. Zemin katta avluda bulunan ahşap merdiven üst katta sofaya ulaşmaktadır. Bu katta sofadan direkt olarak iki odaya ulaşım sağlanırken yine zemin katta olduğu gibi bu katta da bütün odalara bir oda üzerinden giriş sağlanmaktadır. Aynı zamanda sofanın solunda ki odalara kendi içlerinde geçiş sağlanmaktadır. Birinci katın merkezinde bulunan büyük odada ahşap sedirler bulunmaktadır. Kapılar, pencereler, dolaplar ve tavanlarda da ahşap malzemeler kullanılmıştır. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapının çatısı orijinalinde düz damlı toprak çatılı olduğu düşünülmektedir ancak günümüzde eğimli metal çatı ile örtülüdür. Yapının ön cephesi Şekil 45'te gösterilmiştir.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Niyazi Akgül Evi'ne ait mimari özellikler tespit edilmiştir. Bu özellikler, detaylı biçimde Tablo 17'de sunulmuştur.

Şekil 45. Niyazi Akgül Evi'nin ön cephesi (Arşiv 1)

Tablo 17. Niyazi Akgül Evi'ne ait mimari özellikler

16		Yapının Adı	Niyazi Akgül Evi (Abdulhamit Bey Konağı)
KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adresi	Narmanlı Mahallesi
		Mevcut Durum	Yıpranmış/ Yıkılmış
		Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap
KAT PLANLARI	ZEMİN KAT 	1. KAT - ODA - HOL - OCUK - DEPO - SOFA - WC - MERDİVEN - ODUNLUK - AHŞAP HATL - AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) - ARA GEÇİŞ - KİLER - BANYO - AHR	
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) 	ÇIKMA 	ÇEŞME (iç)
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN	
GİRİŞ		MERDİVEN	

Tablo 17. (Devamı)

ÖN CEPHE			HATIL DÜZENİ		
			PENCERE		
KAPI			YÜKLÜK		SEKİ
			SEDİR		TEREK
İÇ MEKAN DONATILARI	☐ CEPHE BOYUNCA ☐ KİSMİ ☒ GÖMME				
	DUVARLAR		DÖŞEMELER		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DIŞ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☒ KESME TAŞ (köşelerde ve giriş) ☐ TUĞLA		İÇ DUVAR ☒ MOLOZ TAŞ ☒ KESME TAŞ ☐ TUĞLA ☐ BAĞDADI		ZEMİN ZEMİN KAT ☐ TOPRAK ☒ TAŞ ☒ AHŞAP 1.KAT ☒ AHŞAP ☐ TAŞ
	TAVAN ZEMİN KAT ☐ SIVA+BOYA ☒ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA		1.KAT ☐ AHŞAP ☒ AHŞAP ÇİTALAMA		

Nurhayat Demir Evi

Nurhayat Demir Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Camikebir Mahallesinde ve 644 ada 37 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 15.06.2012 tarih ve 296 sayı kararı ile tescillenmiştir. Yapının yapım tarihi ve kim tarafından yapıldığı hakkında bilgi veren herhangi bir belgeye ulaşılmasa da mimari özellikleri göz önüne alındığında 1859 yılından sonra yapıldığı düşünülmektedir (Arşiv 2).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları zemin katta moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Bölme duvarlar moloz taş kullanılarak örülmüştür. Yapıya giriş güney yönünden tek kanatlı ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Giriş bir avlu tarafından karşılanmaktadır. Girişin sağ tarafında bir oda, sol tarafında birinci kat ile bağlantıyı sağlayan ahşap bir merdiven ve girişin tam karşısında tandır evi yer almaktadır. Tavanı ahşap kaplama olan tandır evinde ahşap malzemeden yapılmış terek

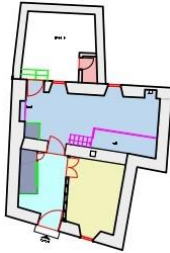
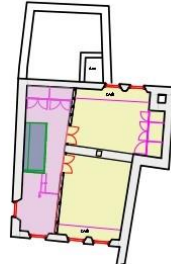
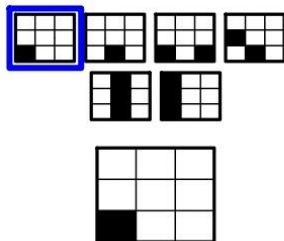
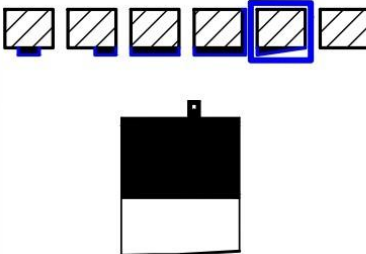
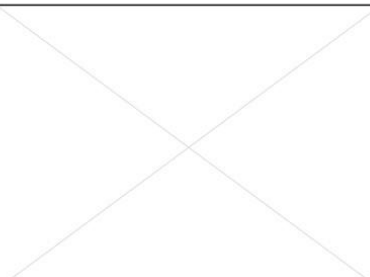
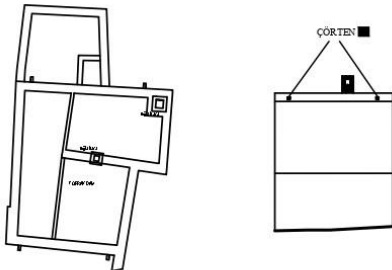
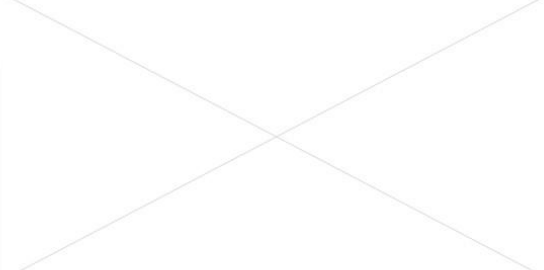
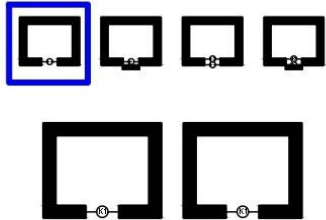
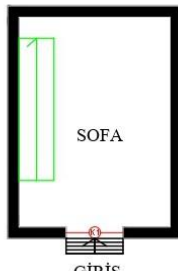
ve seki bulunmaktadır. Aynı zamanda bahçeye giriş bu tandır evinden sağlanmaktadır. Evin arka bölümünde yer alan bahçe içerisinde bir tane de tuvalet bulunmaktadır. Zemin katta avlu içerisinde yer alan ahşap merdiven üst katta sofaya ulaşmaktadır. Birinci kat sofa ve sofaya açılan iki odadan oluşmaktadır. Aynı zamanda sofa da bir tane de ahşap seki bulunmaktadır. Üst katta ahşap malzemeden yapılmış sedir ve yüklükler ile yapıya fonksiyonellik kazandırılmıştır. Yapıda bulunan kapı ve pencerelerde ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapının çatısının orijinalinde düz damlı toprak çatı olduğu düşünülmektedir. Şekil 46'da yapının ön cephesine ait görsel bulunmaktadır.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Nurhayat Demir Evi'ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı biçimde Tablo 18'de sunulmuştur.

Şekil 46. Nurhayat Demir Evi'nin ön cephesi (Arşiv 2)

Tablo 18. Nurhayat Demir Evi'ne ait mimari özellikler

17		Yapının Adı Nurhayat Demir Evi Yapının Adresi Camikebir Mahallesi Mevcut Durum Yıpranmış/ Yıkılmış Yapım Tekniği/Malzemesi Yığma; taş ve ahşap	
KAT PLANLARI	ZEMİN KAT	1. KAT	
		 ODA HOL OCAK DEPO SOFA WC MERDİVEN ODUNLUK AHŞAP HATIL AVLU / GİRİŞ TAŞLIK ARA GEÇİŞ KILER BANYO	
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	ÇEŞME
			
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN	
GİRİŞ		MERDİVEN	

Tablo 18. (Devamı)

ÖN CEPHE		HATIL DÜZENİ	
KAPI		PENCERE	
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR
	TEREK		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER
	DIŞ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ ■ KESME TAŞ (köşelerde) □ TUĞLA İÇ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ □ TUĞLA □ BAĞDADI		ZEMİN ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ AHŞAP 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ TAVAN ZEMİN KAT □ SIVA+BOYA □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ■ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA

Ali Bebek Evi (Orhan Özyazıcıoğlu Evi)

Ali Bebek Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Camicedit Mahallesi'nde ve 289 ada 14 parselde yer almaktadır. Yapı EKVKBK'nın 15.06.2012 tarih ve 290 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Yapının yapım tarihi ve kim tarafından yapıldığı hakkında bilgi veren herhangi bir belgeye ulaşılmasa da mimari özellikleri göz önüne alındığında 20. yy. ilk dönemlerinde yapıldığı düşünülmektedir (Sağlam 2019).

Yapı; bodrum kat, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının dış duvarları moloz taş ile örülürken köşe bağlantı yerlerinde kesme taş kullanılmıştır. Yapının bölme duvarlarında tamamen moloz taş kullanılmıştır. Yapıya giriş kuzey yönünden tek kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Yapıda girişi avlu karşılamaktadır. Girişin sağında bir oda yer almaktadır ancak bu odanın girişi yan taraftan sağlanmaktadır. Giriş avlusunun tam karşısında hem birinci

kata bağlantı sağlayan merdiven hem de bodrum kata ulaşım sağlayan merdiven yer almaktadır. Bodrum kat sadece depo olarak kullanılan bir mekandan oluşmaktadır. Birinci kata ulaşım sağlayan merdiven bu katta sofaya ulaşmaktadır. Bu kat bir sofa ve bu sofaya açılan bir odadan oluşmaktadır. Ancak sofada ahşap malzemeden yapılmış seki burada sofanın kullanımını artırmıştır. Yapıda var olan bahçe tamamen bağımsızdır. Bahçeye ulaşım yapı dışından sağlanmaktadır. Aynı zamanda yapının arka tarafında yapı ile bitişik olan ancak yapıdan bağımsız çalışan tek katlı bir yapı bulunmaktadır. Tek kattan oluşan bu yapıya güney yönünden tek kanatlı ahşap kapı ile giriş sağlanmaktadır. Bu yapıda yaşam alanına ulaşmak için ahşap merdiven kullanılmaktadır. Ahşap merdiven ile ulaşılan bu alanda bir hol ve buraya açılan bir oda bulunmaktadır. Bu yapının sonradan ailenin çocukları için yaptırdığı düşünülmektedir.

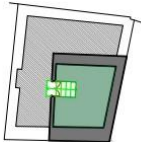
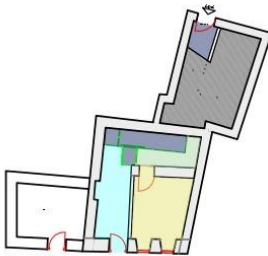
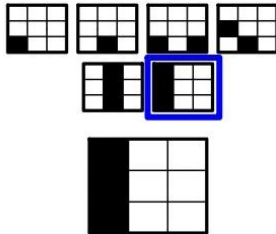
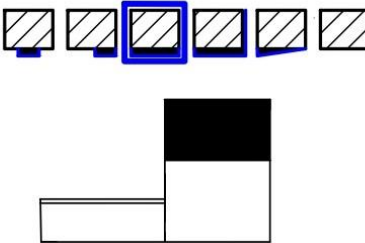
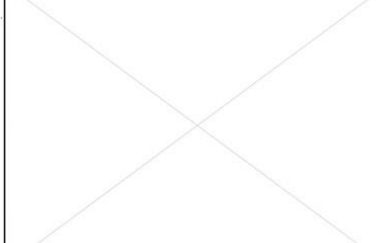
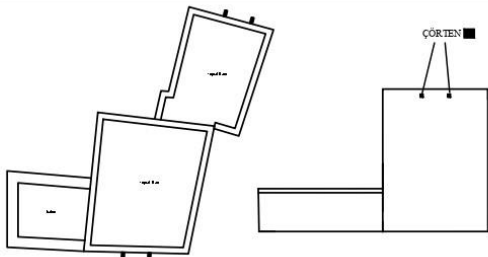
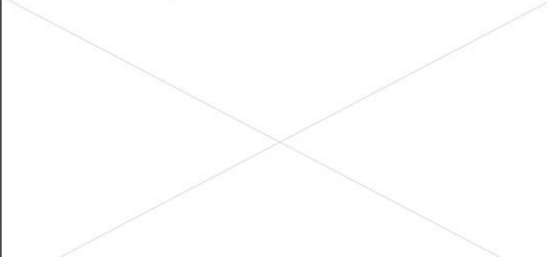
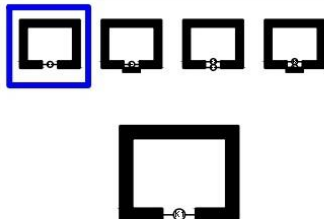
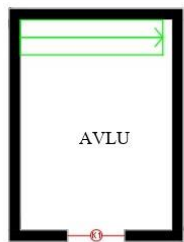
Yapıda bulunan kapı ve pencereler ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapının çatısının orijinalinde düz damlı toprak çatı olduğu düşünülmektedir. Yapı Günümüze ulaşamamıştır. Şekil 47’de EKVKBK’nın arşivinde tespit edilen ön cephesi bulunmaktadır.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Ali Bebek Evi’ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu mimari özellikler, detaylı biçimde Tablo 19’da sunulmuştur.

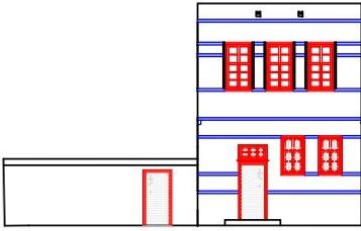
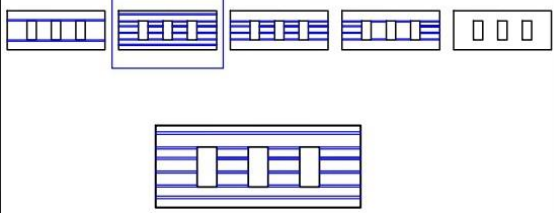

Şekil 47. Ali Bebek Evi’nin ön cephesi (Arşiv 2)

Tablo 19. Ali Bebek Evi'ne ait mimari özellikler

18					
KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adı Ali Bebek Evi (Orhan Özyazıcıoğlu Evi) Yapının Adresi Camicedit Mahallesi Mevcut Durum Yıpranmış/ Yıkılmış Yapım Tekniği/Malzemesi Yığma; taş ve ahşap			
KAT PLANLARI	BODRUM KAT	ZEMİN KAT	1. KAT		
			 ODA HOL OCAK DEPO SOFA WC MERDİVEN ODUNLUK AHŞAP HATIL AVLU GİRİŞ/TAŞLIK ARA GEÇİŞ KİLER BANYO		
AVLU / ÇIKMA / ÇEŞME	İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ÇIKMA	ÇEŞME		
					
ÇATI / ÇÖRTEN		KIRLANGIÇ TAVAN			
GİRİŞ		MERDİVEN			

Tablo 19. (Devamı)

ÖN CEPHE		HATIL DÜZENİ	
KAPI		PENCERE	 Z 1
İÇ MEKAN DONATILARI	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR
	TEREK		
YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER
	■ CEPHE BOYUNCA □ KİSMİ ■ GÖMME ■ MOLOZ TAŞ ■ KESME TAŞ (köşelerde) □ TUĞLA ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ □ TUĞLA □ BAĞDADI		BODRUM KAT □ AHŞAP ■ TAŞ □ TOPRAK BODRUM KAT ■ AHŞAP □ TAŞ ZEMİN ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ AHŞAP TAVAN ZEMİN KAT □ SİVA+BOYA □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ 1.KAT □ AHŞAP ■ AHŞAP ÇİTALAMA

Yusuf Doğrudil Evi (Hacı Kazım Efendi Evi)

Yusuf Doğrudil Evi, Erzurum merkezde eski adı ile Alipaşa Mahallesinde ve 308 ada 29 parselde yer almaktadır. Yapı, EKVKBK'nın 28.08.2001 tarih ve 1166 sayı kararı ile tescillenmiştir. Yapının yapım tarihi ve kim tarafından yapıldığı hakkında bilgi veren herhangi bir belgeye ulaşılmamıştır ancak yapının 120-130 yıllık bir yapı olduğu düşünülmektedir (Arşiv 2).

Yapı, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Dış duvarların yapımında moloz taş ve kesme taş kullanılırken bölme duvarlarda sadece moloz taş kullanılmıştır. Yapının iki tane girişi vardır. Bunlardan ana giriş olan batı yönünden çift kanatlı ahşap kapı ile sağlanırken diğer giriş güney yönünden tek kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Ana girişi karşılayan bir avlu yer almaktadır. Avlunu sol tarafında bir oda sağ tarafında ise bir ahır yer almaktadır. Avlun sol tarafında odanın duvarına dayandırılmış ahşap merdiven ile birinci kata ulaşım sağlanmaktadır.

Merdiven birinci katta sofaya ulaşmaktadır. Bu katta sofa etrafında şekillenmiş dört oda ve bir mutfak yer almaktadır. Güney cephesinden sağlanan girişte ise girişi ahşap merdiven karşılamaktadır. Bu merdiven ise birinci katta mutfığa ulaşım sağlamaktadır. Mutfaktan da evin diğer bölümlerine geçiş sağlanmaktadır. Bu giriş yapıda sadece üst kata ulaşımı sağlamaktadır.

Yapıda bulunan kapı ve pencereler ahşap malzemeden üretilmiştir. Yapının zemin döşemelerinde mahallere göre farklı malzemeler kullanılmıştır. Bunlar genellikle ahşap ve taş malzemeden oluşmaktadır. Yapının çatısı orijinalinde düz damlı toprak çatılı olduğu düşünülmektedir ancak günümüzde eğimli metal çatı ile örtülüdür. Şekil 48’de evin ön cephesine ait görsel yer almaktadır.

EKVKBK arşivinin incelenmesi ve gerçekleştirilen saha çalışmaları sonucunda, Yusuf Doğrudil Evi’ne ait mimari özellikler ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu özellikler, detaylı biçimde şekiller ile desteklenerek Tablo 20’de sunulmuştur.

Şekil 48. Yusuf Doğrudil Evi’nin ön cephesi (Arşiv 2)

Tablo 20. Yusuf Doğrudil Evi'ne ait mimari özellikler

19		Yapının Adı	Yusuf Doğrudil Evi (Hacı Kazım Efendi Evi)	
KİMLİK BİLGİLERİ		Yapının Adresi	Camicedit Mahallesi	
		Mevcut Durum	Restore Edilmiş	
		Yapım Tekniği/Malzemesi	Yığma; taş ve ahşap	

Tablo 20. (Devamı)

YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ	DUVARLAR		DÖŞEMELER	
	ZEMİN		TAVAN	
	DIŞ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ ■ KESME TAŞ □ TUĞLA İÇ DUVAR ■ MOLOZ TAŞ □ KESME TAŞ □ TUĞLA □ BAĞDADI		ZEMİN KAT □ TOPRAK ■ TAŞ ■ AHŞAP 1.KAT ■ AHŞAP □ TAŞ ZEMİN KAT □ SIVA+BOYA ■ AHŞAP □ AHŞAP ÇİTALAMA 1.KAT ■ AHŞAP □ AHŞAP ÇİTALAMA	
	İÇ MEKAN DONATILARI		TEREK	
KAPI	YÜKLÜK		SEDİR	
ÖN CEPHE	SEKİ		PENCERE	
HATIL DÜZENİ		Z		1

Erzurum Evlerinde Plan

Geleneksel Erzurum evlerinin planları incelendiğinde klasik bir geleneksel Türk evi plan kurgusu gözlemlenmemiştir. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Erzurum'da da iklim şartları, arazi ve çevresel faktörlerin yanı sıra toplumun kültürü, ekonomik durumu ve ulaşılabilir malzeme çeşidi plan şemasının oluşumunda etkili olmuştur. Geleneksel Erzurum evleri sert soğuk kış koşullarının etkilerini minimum seviyeye indirmek için geleneksel Türk evi plan tipinin dışına çıkmıştır (Akkuş ve Akkuş 2019). Sofa etrafında şekillenen geleneksel Türk evi plan tipi yerini tandır evi ve iç avlu etrafında şekillenen bir kurguya bırakmıştır. Geleneksel Erzurum evlerinin plan tipi tandır evinin konumuna göre değişkenlik göstermekte, bu da bütün yapıyı etkilemektedir. Tandır evinin çatısı kırılmalı örtülü ise kubbesinden örtülü yapı kubbenin olduğu kısımda sonlanır, eğer düz ahşap tavan ile kapatılmışsa yine bacaların varlığı o bölümün kullanılmasını engellemektedir. Bu nedenle, bu durum bu alanın başka bir

mekan olarak kullanımını engellemekte ve tandır evinin üst katı genellikle boş bırakılmaktadır (Karpuz 1993).

Günümüze ulaşan ve bu çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan evlerin kat sayıları farklılık göstermiş olsa da çoğu (11/19) zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır (Tablo 21). Erzurum evlerine giriş tek olabileceği gibi birden fazla da olabilmektedir. Birden fazla girişi olan Erzurum evlerinde bu girişler aynı cephede olabildiği gibi farklı cephelerden de olabilir. Giriş sayısı fark etmeksizin hemen hemen bütün girişleri bir iç avlu (taşlık) karşılamaktadır. Bütün mekanlara ulaşım bu avlu üzerinden sağlanmaktadır. Hane halkının zamanının çoğunu geçirdiği tandır evi de bu avlu üzerinde yer almaktadır. Belirlenen tandır evinin konumuna göre de evin diğer mekanlarının konumu belirginleşmektedir.

Geleneksel Erzurum evlerinde girişi karşılayan avlu ve etrafında şekillenen yaşam mekanları zemin katta yer almaktadır. Birinci kat ve eğer var ise bodrum kat ve ara katlara bu avlu içerisinde yer alan ahşap merdivenlerden ulaşım sağlanmaktadır. Tandır evine, haremlik odasına, varsa bu katta selamlık odasına ve ahıra bu avlu üzerinden bağlantı sağlanmaktadır. Bahçesi bulunan yapılarda bahçe giriş kapısına bazen tandır evinden giriş sağlansa da avlu üzerinden giriş sağlanan plan tipleri de bulunmaktadır. Birden fazla girişi olan yapılarda bu plan şeması farklılık göstermektedir. Örneğin tek girişi olan 8 numaralı yapıda girişi karşılayan bir avlu, bu avlunun tam karşısında bodrum kata ve birinci kata ulaşım sağlayan ahşap merdiven bulunmaktadır. Avlunun sağ tarafında tandır evi sol tarafında ise bir oda yer almaktadır. Bu konutta tandır evinin ocak kısmı cephenin dış kısmında yer aldığı için yapı üst katta tandır evinin üzerinde de devam etmiş ocak bölümünün çatısı boş bırakılmıştır. İki farklı girişi olan 4 numaralı yapı incelendiğinde ise bu yapıda haremlik-selamlık olgusu net bir şekilde okunmaktadır. Bu yapıya çift kanatlı ahşap kapıdan girince bir avlu karşılamaktadır ancak bu avluda sadece üst kata bağlantı sağlayan ahşap merdiven yer almaktadır. Evin yaşam alanı olan odalara ve tandır evine ulaşım tek kanatlı ahşap kapıdan (haremlik) giriş yapılırken sağlanmaktadır. Bu girişi karşılayan avludan evin bütün bölümlerine ulaşım sağlanmaktadır. Tandır evi konumunun yapının formundaki etkilerine de 5 numaralı yapı örnek olarak verilebilir. Bu yapıda tandır evi yapının sol tarafında orta kısımda yer almaktadır. Tandır evinin çatısının boş bırakılması yapının üst katında form değişikliğine gidilmesine sebep olmuştur.

Geleneksel Erzurum evlerinde arazi şartları ve konumu, yapan ustaların farklılığı ve yaptırılan ailenin maddi durumu yapıyı etkilemiş olsa da plan kurgusu yaşam alanında tandır evi ve avlu etrafında üst katlar ise selamlık ve baş oda etrafında şekillenmiştir.

Arazinin topografik özelliklerinden dolayı incelenen yapılarda farklı kotlarda yer alan bodrum kat ve ara kat oluşumları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, yapıya farklı cephelerden ve

farklı kotlardan da girişlerin bulunduğu tespit edilmiştir. İncelenen örnekler arasında, bodrum kata sahip 7 yapı bulunmaktadır (Tablo 22, 23). Bodrum katlarda yapıyı yaptıran ailenin ihtiyacı doğrultusunda depo, wc vb. mekanların yer aldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, 3 yapıda ara kat bulunduğu gözlemlenmiştir (Tablo 24). Ara katlar yapıda bodrum kat ile zemin kat arasında yer alabildiği gibi zemin kat ile birinci kat arasında yer alan örneklerin de olduğu görülmüştür. Avlu (taşlık) kısmından ulaşım sağlanan bu ara katlarda mutfak, kiler, odunluk gibi mekanlarının yer aldığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında 19 tane ev incelenmiştir. İncelenen evlerde mekanların katlara göre dağılımı tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 21. Zemin kat ve birinci kattan oluşan evlere ait kat planları

KAT PLANLARI (Z+1)	
ZEMİN KAT	1. KAT
2	
5	
6	
7	
ODA HOL OCAK DEPO SOFA WC AHIR MERDİVEN ODUNLUK AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) ARA GEÇİŞ KİLER BANYO	

Tablo 21. (Devamı)

KAT PLANLARI (Z+1)	
ZEMİN KAT	1. KAT
11	
12	
14	
15	
 ODA HOL OCAK DEPO SOFA WC AHIR MERDİVEN ODUNLUK AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) ARA GEÇİŞ KİLER BANYO	

Tablo 21. (Devamı)

KAT PLANLARI (Z+1)

ZEMİN KAT

1. KAT

16

17

19

ODA	HOL	OCAK	DEPO	SOFA	WC	AHIR
MERDİVEN	ODUNLUK	AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ARA GEÇİŞ	KILER	BANYO	

Tablo 22. Bodrum kat, zemin kat ve birinci kattın oluşan evlere ait kat planları

KAT PLANLARI (B+Z+1)			
	BODRUM KAT	ZEMİN KAT	1. KAT
4			
8			
10			
13			
18			
ODA HOL OCAK DEPO SOFA WC AHIR MERDİVEN ODUNLUK AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK) ARA GEÇİŞ KILER BANYO			

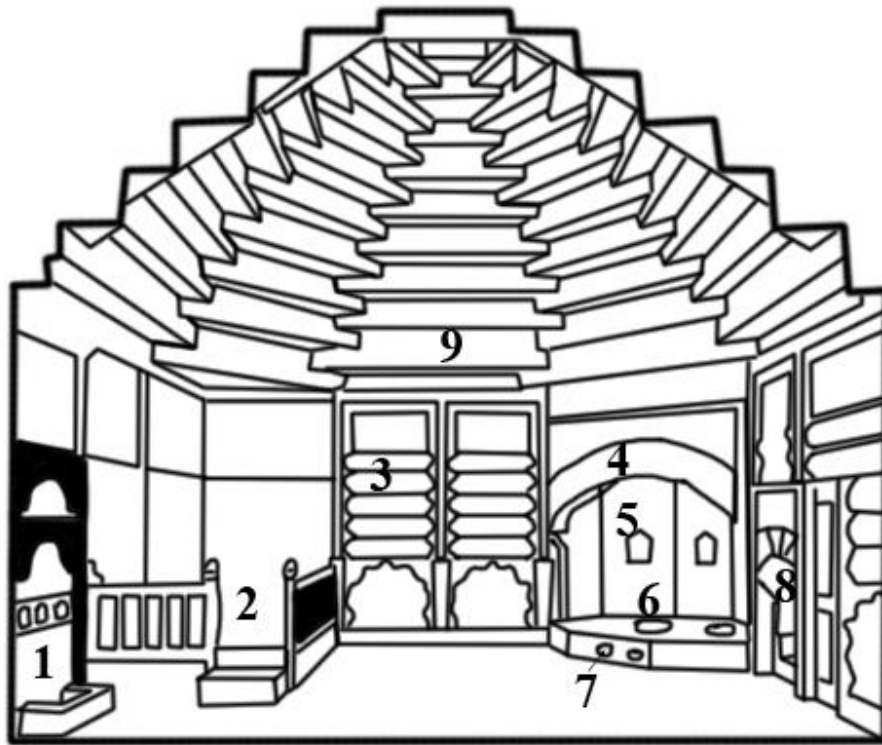
Tablo 23. (Bodrum kat, zemin kat, ara kat, birinci kat), (Bodrum kat, ara kat, zemin kat, birinci kat), (zemin kat, ara kat ve birinci kat)'tan oluşan evlere ait kat planları

KAT PLANLARI						
(B+Z+A+1)		(B+A+Z+1)		(Z+A+1)		
3		9		1		
BODRUM KAT		BODRUM KAT		ZEMİN KAT		
	ZEMİN KAT		ARA KAT		ARA KAT	
	ARA KAT		ZEMİN KAT		1.KAT	
	1.KAT		1.KAT			
ODA	HOL	OCAK	DEPO	SOFA	WC	AHIR
MERDİVEN	ODUNLUK	AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)	ARA GEÇİŞ	KİLER	BANYO	

Erzurum Evlerinin Bölümleri

Tandirevi

Geleneksel Erzurum evlerinin en belirgin mimari ögesi tandır evleridir. Tandır evi ocak, mutfak, aşhane olarak da adlandırılmaktadır. Geleneksel Erzurum evlerinde tandır evi sadece yemek pişirmek ve yemek hazırlığının yapıldığı bir mekan değildir. Tandır evi hane halkının zamanının büyük bölümünü geçirdiği ve dinlenmek, oturmak, uyumak hatta çok yakın misafirlerin ağırlandığı günlük yaşam alanı olarak hizmet vermektedir. Tandır evinin şekli bulunduğu yere göre değişkenlik gösterse de genellikle kareye yakın plan tipine sahiptir. Zemin döşemesinde taş veya sıkıştırılmış toprak kullanılan tandır evlerinde çatı olarak genellikle kırlangıç örtü kullanılmaktadır. Geleneksel Erzurum evlerinde tandır evi ile kırlangıç örtü bir bütün olarak kabul edilse de üst örtüsü sıkıştırılmış topraktan oluşan tandır evleri de günümüze ulaşmıştır. Kırlangıç örtülü tandır evlerine 2 numaralı ev, 15 numaralı ev, 16 numaralı ev gibi evler örnek olarak gösterilebilir. Üst örtüsü sıkıştırılmış topraktan olan tandır evlerine ise 5 numaralı ev ve 8 numaralı ev örnek gösterilebilir. Örnek sayısı bu şekilde artırılabilir. Şekil 49’da tandirevinin şematik bir görseline yer verilmiştir.

Şekil 49. Tüteklikli (Kırlangıç-Kırlangıç) Örtü ile Kaplı Olan Tandirevinin şematik gösterimi (1-Kurun, 2-Seki, 3-Terek, 4-Tandırbaşı, 5-Niş, 6-Tandır, 7-Külve, 8-Baba Ocağı-Küçük Ocak, 9 Kırlangıç-Karlanguş-Tüteklikli Örtü) (Gök ve Kayserili 2013)

Tandirevi ile bütünleşmiş yapısal öğeler ve sabit donatılar mevcuttur. Bunlar; kırlangıç örtü, seki, kurun, tandırbaşı, terek, küçük ocak, külve gibi öğelerdir.

Kırlangıç örtü, karlaguş olarak da adlandırılan kırlangıç tavan tüteklikli örtü olarak da adlandırılmaktadır. Tüteklikli örtü, kare veya kareye yakın büyük açıklığı olan mekanların kapatılması için kullanılan yöntem verilen isimdir (Gök ve Kayserili 2013). Tandır evinde açıklığı geçmek için yeteri uzunlukta olmayan ahşap kirişlerin ahşap sütunlara veya köşe duvarlara çapraz olarak yerleştirip 45 derece açıyla döndürerek işlemi yeterli açıklığa ulaşıncaya kadar devam ettirilmesi ile oluşan bir örtü sistemidir. Son kısımda oluşan pencere ışıklık olarak adlandırılmaktadır. Tandır evinin doğal aydınlatması ve doğal havalandırması bu pencere aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu nedenle, tandır evlerinin duvarlarında ayrıca pencere bulunmamaktadır. Bu pencere aynı zamanda baca işlevi görerek dumanın yönlenmesine de kolaylık sağlamaktadır (Şimşek vd 2024). Bu mimari örgütlenmede sert kış koşullarının da etkili olduğu söylenebilir. Bindirme sayıları mekan büyüklüğü ve kiriş ebatlarına göre farklılık gösterse de örtü sisteminin çoğunlukla 5-7-9 kademeli ahşap kirişlerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Erzurum evlerinde ise genellikle 7 (Şekil 50) kademe kullanılarak bindirme işlemi tamamlanır (Karpuz 1993).

Şekil 50. 7 kademeli kırlangıç örtü örneği (Köşklü Önal 2017)

Seki; genellikle ahşap malzemeden üretilen tandır evinin bu ögesi oturma, dinlenme ve uyumak için kullanılmaktadır. Yüksek seki de olabilir, yerden yüksekliği 30-40 cm yüksekliğinde olan yer sekileri de olabilir. Yüksek sekilerin altı kiler veya ambar olarak kullanılabilir (Karpuz 1993). Yüksek sekiye sahip alt kısmının ambar olarak kullanıldığı evlere 7 numaralı ev örnek olarak gösterilebilir. Çalışma kapsamındaki evlerin bazılarında seki üst katlarda sofalarda kullanılmıştır. Bu kullanım şekline de 17 numaralı ev ve 18 numaralı ev örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 51. Ahşap seki örneği (Sağlam Yurttaş 2020)

Kurun, bütün bir taşın oyularak elde edilip tandır evinin kapısının olduğu duvarda duvara bitişik olarak yerleştirilir. Bu bölüme duvarın dışından sakalar aracılığıyla su getirilir. Suyun temizliğini korumak adına ahşap kapak ile kapatılır. Buradaki su idareli kullanılır (Şimşek vd 2024).

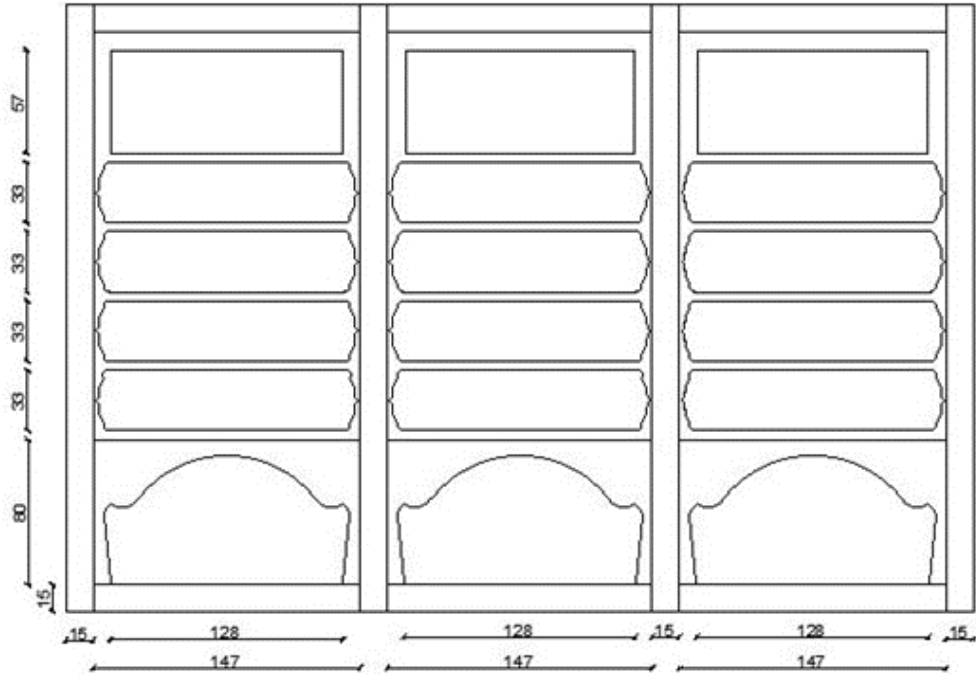
Şekil 52. Kurun örneği (Sağlam 2020)

Tandırbaşı, tandır evinin temel öğelerinden biridir. Tandır evi kapısının karşı tarafında yer almaktadır. Form olarak beş kenarlı yarım bir daire şeklinde olup yerden yükseltilmiştir. Tandırbaşının içerisinde yer alan küçük nişler yemek yapılırken ihtiyaç duyulacak küçük malzemeleri yerleştirmek için oluşturulmuştur (Akkuş ve Akkuş 2019).

Şekil 53. Tandırbaşı örneği (Yiğit 2023)

Terek, tandır evinin sabit donatılarından biri olup ahşap malzemeden üretilen açık raf sistemidir. Mutfak araç gereçlerinin yerleştirildiği terekler de kat sayısı değişkenlik göstermektedir. Raf aralıkları konulacak malzemeye göre ayarlanmıştır.

Şekil 54. Terek örneği (Şimşek vd 2024)

Küçük ocak, tandır başının yanında yer alır. Form olarak tandırbaşına uygun formda tasarlanır. Bu ocak genellikle acil ve kısa süreli pişirme işlerinde kullanılır (Karpuz 1993).

Şekil 55. Küçük ocak örneği (Yiğit 2023)

Külve, tandırbaşında bulunan tandırın üzerinde yer alan oyuklara verilen isimdir. Bu oyuklar tandırın hava alması ve biriken küllerin çıkarılması için kullanılmaktadır (Yiğit 2023).

Şekil 56. Külve örneği (Yiğit 2023)

Tandır evi Geleneksel Erzurum evlerinde yaşam alanının merkezinde yer almıştır ve plan kurgusu tandır evinin etrafında şekillenmiştir. Ancak yıllar geçtikçe evlerden uzaklaşmış hatta

bazı evlerde tandır evinin girişi evden bağımsız olarak yapılmıştır ve ulaşım bahçeden sağlanmaktadır. Bu yapı tipine 3 numaralı ev örnek olarak gösterilebilir.

Odalar

Geleneksel Erzurum evlerinde odalar bulunduğu konuma göre farklılık göstermektedirler. Genellikle bu ayırım haremlik ve selamlık olarak ortaya çıkmaktadır. Tandır evine açılan odalar haremlik odası olarak kullanılırken avluya açılan odalar selamlık odası olarak kullanılmaktadır. Giriş sayısı iki ve üzeri olan yapılarda selamlık odaları genellikle üst katta yer almaktadır. Selamlık girişinden giren misafirler direkt olarak merdiven ile üst kata alınıp ağırlanır. Haremlik odalarının giriş çıkışı genellikle tandır evinden sağlanmaktadır. Yapılarda birinci katta yer alan bazı odalar yan odalara göre biraz daha uzun tutularak cephede çıkma oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu odalara ayvan oda adı verilmektedir (Karpuz 1993). 2 numaralı ev buna örnek gösterilebilir. Şekil 57’de 2 numaralı evin ön cephesine ait görsel yer almaktadır. Bu yapıda oluşan çıkma eyvan odasının yan odalardan uzun tutulması ile oluşmuştur.

Şekil 57. 2 numaralı evde bulunan Eyvan odasının varlığı ile oluşan çıkma (Arşiv 1)

Geleneksel Erzurum evlerinde yüklükler oda içerisinde çözümlenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen evlerde üç çeşit yüklük modeli tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi gömme yüklüktür. Gömme yüklüklerde sadece yüklüğün kapağı görülmektedir. Diğerleri ise kısmi ve boydan yüklüklerdir. Bu yüklükler tamamen ahşaptır ve hane halkı istediği yere

yaptırmıştır. Bu yüklükler bazen gusülhane (Şekil 58) olarak da kullanılmıştır. Bu kullanım kalabalık ailelerde mahremiyet sağlamak adına kolaylık sağlamıştır.

Şekil 58. Gusülhane olarak kullanılan yüklüğe örnek (Yiğit 2023)

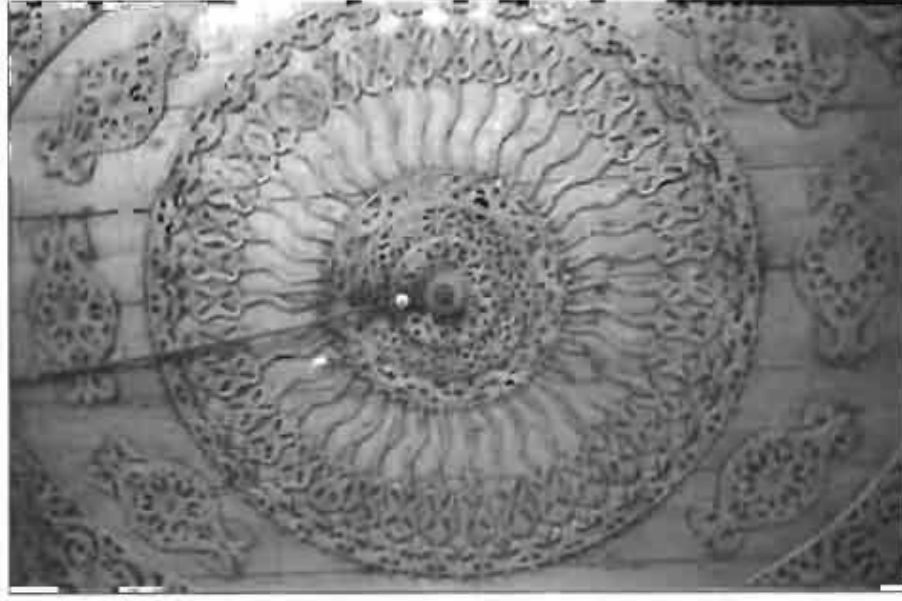
Geleneksel Erzurum evlerinin odalarında sık kullanılan iç mekan donatılardan biri de sedirlerdir. Bu sedirlerin bazıları seyyar olarak kullanılırken pencere altlarında yer alan sedirler sabit iç mekan donatılarıdır (Karpuz 1993). Erzurum evlerinin diğer sabit elamanlarından biri de ahşaptan yapılan çiçekliklerdir. Bunlar genellikle baş odalarda kullanılmaktadır. Bu odalar genelde selamlık odalarıdır. Ancak çalışma kapsamında yer alan konutlarda çiçeklik hakkında net bilgiye ulaşılamamıştır. Şekil 59’da bu çiçekliğe örnek gösterilmiştir.

Şekil 59. Geleneksel Erzurum evlerinde bulunan çiçekliğe örnek (Köşklü ve Tali 2010)

Geleneksel Erzurum evlerinde odaların zemin döşemelerinde ahşap kaplama kullanılmaktadır. Tavanlarda da ahşap kaplamalar kullanılmıştır. Ancak tavanların ahşap kaplamaları odaların kullanımına ve hane halkının maddi durumuna göre değişkenlik göstermektedir. Genellikle selamlık odaların tavanları daha gösterişli olmaktadır. Bununla birlikte ailelerin maddi durumu ne kadar iyiye tavanlardaki ahşap işçiliği o oranda artmaktadır.

Bu bağlamda, üç çeşit tavan modelinden bahsedilebilir. Ters tavan; alttan kirişlere müdahale etmeden bırakılan tavan çeşidi olup genellikle avlu ve benzeri mahallerde kullanılır. Düz tavan; ahşap kirişler üzerine tavan kaplaması yapılarak elde edilir. Bu tavanların etrafında ahşap pervaz bulunur. Geleneksel Erzurum evlerinde en yaygın kullanılan tavan çeşidi düz tavandır. Tekne tavan ise süsleme bakımından en zengin tavan çeşididir. Göbekli tavanların hepsi tekne tavana örnek olarak verilebilir (Karpuz 1993). Şekil 60'ta geleneksel Erzurum evlerinde kullanılan ahşap tavan örneğine yer verilmiştir.

Şekil 60. Geleneksel Erzurum evlerinde kullanılan tavan modeli (Gündoğdu 2010)

Geleneksel Erzurum evlerinde odalarda bulunan kapı ve pencereler ahşap malzemeden yapılmıştır. Oda kapıları tek kanatlı olabildiği gibi çift kanatlı da olabilir. Gün ışığından daha fazla yararlanmak için pencereler mazgal şeklinde yapılmış olup içe doğru genişlemektedir. Sert kış şartlarından dolayı genellikle peş peşe iki adet pencere kullanılmaktadır. Bu durum ısıyı içeride tutmaya yardımcı olmaktadır. Zemin katta kullanılan pencerelerin boyutları üst katta kullanılan pencerelere oranla daha küçük boyutlardadır. Bu durum mahremiyete verilen önemin göstergesidir. Zemin katta parmaklıklar dış kısımda kullanılırken bazı evlerde üst katlarda iki pencere arasında kullanılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen evlerden 5 numaralı ev bu duruma örnek gösterilebilir.

Sofa

Geleneksel Erzurum evlerinde zemin katta sofanın yerini avlu ve tandır evi almıştır. Birinci katta ise sofa daha çok geçiş koridoru olarak kullanılmaktadır. Sofa, üst katlarda odaların konumuna göre plan tipi olarak farklılık göstermektedir. Çalışma kapsamında

incelenen evlerin bazıları kullanım olarak geleneksel Türk evi plan tipine yakınlık gösterse de tam anlamı ile sofa kavramını karşılamamaktadır.

Ahır-merek

Geleneksel Erzurum evlerinde hayvan bakım yerine ahır, yemlerinin saklandığı bölüme merak adı verilmektedir. Ahırların ve merakların konumu evlere göre farklılık göstermektedir. Bazı evlerde iç avlu ve tandır evi ile bağlantısı varken bazı evlerde tamamen ayrı bir bölümde bahçe içerisinde giriş sağlanmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen evlerde ahır ve merakların avluya açıldığı plan tipine örnek olarak 16 numaralı ev ile 19 numaralı ev örnek gösterilebilir.

Islak hacimler

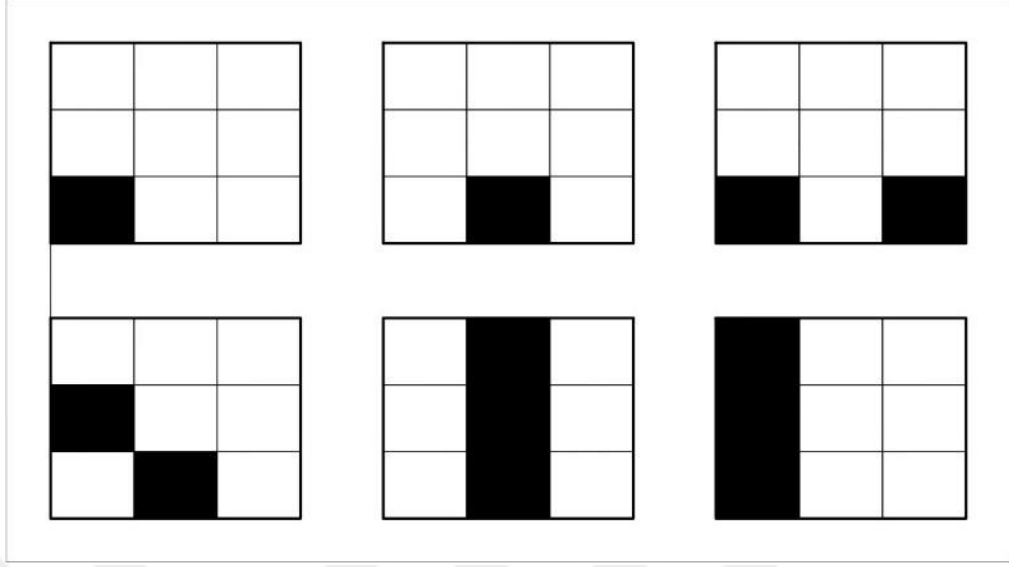
Geleneksel Erzurum evlerinde yaşam şartları ve mahremiyet duygusundan ötürü ıslak hacimlerin gizlenmesi tercih edilmiştir. Tuvalet çok az sayıda ev içerisinde yer verilmiştir, tuvalet genellikle dış bahçede çözümlenmiştir. Banyo ise daha az göz önünde olan yerlerle birlikte genellikle yüklük içerisinde veya oda zemininde yer edinmiştir. Çalışma kapsamında oda zemininde kullanıma örnek olacak net bilgiye ulaşılamamıştır ancak yüklük gusülhaneye 2 numaralı ev örnek gösterilebilir.

Avlu

Geleneksel Erzurum evlerinde avlu zemin katta yer alan bütün mekanlar için ulaşımın sağlandığı bir mahaldir. Varsa üst katlara ve bodrum kata ulaşımı sağlayan merdivenler de avlu içerisinde yer alır. Sıcak iklim bölgelerinde açık avlu modeli yaygınken Erzurum'da sert soğuk kış koşulları sebebiyle daha çok kapalı avlu modeli kullanılmıştır. Bazı evlerde açık avlu bulunmaktadır. Ancak kapalı avlu modelinden yine de vazgeçilmemiş açık avlular yapıdaki kapalı avlulara destek amaçlı kullanılmıştır. Buna 7 numaralı ev ile 2 numaralı ev örnek gösterilebilir.

Zemin döşemesi olarak taş kullanılan avlularda aydınlatma kapı üstlerinde bulunan ışıklık penceresi ile sağlanmıştır. Bu pencere kapı kanadında olabileceği gibi kapının üst kısmında sabit bir pencere de olabilir. Avlu duvarlarının boş bölümlerinde üst kısımlara denk gelen yerlerde sık kullanılmayan küçük depolar oluşturulmuştur. Bu depolara ceferlik adı verilmektedir (Karpuz 1993). Avluda ceferlik adı verilen depoların ön yüzeyleri ahşap bezemeler ile süslendiği için avluya farklı bir hava katmaktadır (Gök ve Kayserili 2013). Avlunun şekli ve konumu; tandır evinin konumu, arazi kullanımı, giriş sayısına göre farklılık

göstermektedir. Çalışma kapsamında incelenen evlerde altı çeşit avlu tipi tespit edilmiştir (Şekil 61). Avlu tipleri kullanım örnekleri Tablo 24’te gösterildiği gibidir.

Şekil 61. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen avlu tipleri

Tablo 24. Evlerin avlu tiplerine göre dağılımı

İÇ AVLU (GİRİŞ/TAŞLIK)					
 17	 12	 4	 7	 1	 11
	 14	 5		 2	 13
	 16	 6		 3	 15
				 8	 18
				 9	
				 10	
				 19	

Erzurum Evlerinde Cephe

Geleneksel Erzurum evlerinde genellikle beden duvarları moloz taşlar ile örülmüş, ahşap hatıllar ile desteklenmiş, köşe bağlantı yerlerinde ise kesme taşlar kullanılmıştır. Bazen de kesme taşlar kapı ve pencerelerin etrafında söve olarak kullanılmıştır. Hatılların farklı konumlarda ve sayılarda kullanımı ile kesme taşların kullanımları geleneksel Erzurum evlerinde cepheye hareketlik kazandırmıştır. Bazı cepheler sadece kesme taş kullanılarak oluşturulmuştur. Karpuz (1993) sadece kesme taş kullanarak cephe oluşturan veya cephede dairesel pencere kullanıp kesme taşlar ile söve yapılan yapıların azınlık ustalar tarafından yapıldığını belirtmiştir. Çalışma kapsamında incelenen evlerden 5 numaralı ev buna örnek gösterilebilir.

Geleneksel Erzurum evlerinde cepheye hareketlilik katan öğelerden bazıları çıkmalar, çörtenler, kontlar ve saçaklardır. Çıkmalar, sokak şekline ve arazi konumuna göre farklılık gösterirken bazen de ayvan oda olarak adlandırılan odayı vurgulamak için farklı tiplerde çıkmalara yer verilmiştir.

Çörtenler; çatıdaki suyun tahliyesi için farklı malzemelerden üretilen oluklardır. Erzurum evlerinde çatılar genellikle sıkıştırılmış topraktan oluşan düz damlardır. Burada biriken kar ve yağmur sularını tahliye etmek amacıyla cepheye de hareketlilik kazandıran çörtenler kullanılmıştır. Çörtenler, ağaç veya pişmiş topraktan üretilmiştir. Ancak bazalt taşından üretilen çörtenler çok daha uzun süreli kullanıma sahiptirler (Akkuş ve Akkuş 2019). Çalışma kapsamında incelenen evlerde kare ve dairesel formlarda çörtenler kullanılmıştır. Bu çörtenler taş çörtenlerdir.

Kontlar; hatıllara dik olarak yerleştirilen ahşap kirişlerdir. Kontların uç kısımlarının cephede bırakılması cephede farklı bir etki oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen 7 numaralı ev buna örnek gösterilebilir.

Saçaklar, cepheye hareketlilik kazandıran diğer mimari öğeler arasında yer almaktadır. Toprak damın üretiminde kullanılan ahşap kirişlerin dışarıya çıkarılması ile saçaklar oluşturulmuştur. Bazen de düzgün yonu taş kullanılarak da farklı saçak tipleri kullanılmıştır.

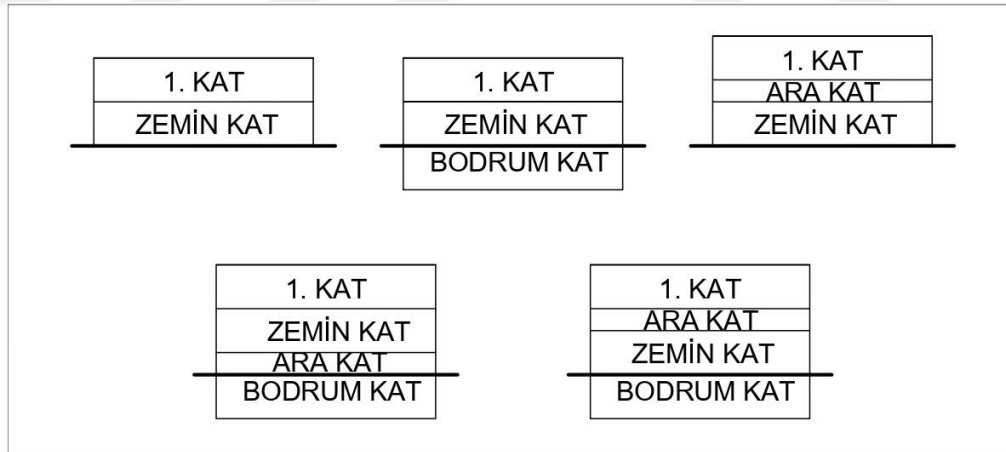
Cephedeki en büyük zenginlik kapı ve pencereler ile sağlanmıştır. Geleneksel Erzurum evlerinde kapı ve pencereler ahşap malzemeden üretilmiştir. Giriş kapıları çift kanatlı olabileceği gibi tek kanatlı giriş kapıları da mevcuttur. Kış şartlarının etkileri ile bazen giriş kapıları peş peşe iki kapıdan oluşmaktadır. Giriş kapıları ahşap malzemeden üretildikten sonra herhangi bir kaplama olmadan kullanıldığı gibi sac levha ile kaplanarak da kullanılmaktadır. Bu levha üzerinde ince işçilikli süslemeler bulunmaktadır. Pencereler de genellikle ahşap

malzemeden üretilmiştir. Çift pencere kullanılan evlerde içerideki pencere içeriye açılırken dışarıdaki pencereler dışarıya açılmaktadır. Bu pencereler arasında parmaklıklar kullanılmıştır. Zemin katta kullanılan pencereler ile üst katta kullanılan pencereler arasında boyut farkı mevcuttur. Alt katta pencereler daha küçük boyutlarda kullanılırken üst kattaki pencerelerin boyutları daha büyüktür. Bununla birlikte bazı evlerdeki pencerelerde katlar arasında form olarak da farklılık göstermektedir.

Kat sayısı

Karpuz (1993) geleneksel Erzurum evlerini kat sayısı bakımından üç tip olarak ele almıştır. Bunlardan birincisi tek katlı evler, ikincisi iki katlı evler son olarak çok bölümlü tip veya konak tipi evlerdir. Tek katlı evler genellikle köylerde yaygın olarak kullanılmıştır. Şehir merkezlerinde ise iki katlı evler ya da çok bölümlü ev ve konak tipi yaygın olarak kullanılmıştır (Karpuz 1993). Günümüze farklı kat sayılarına sahip geleneksel Erzurum evleri ulaşmış olsa da genellikle zemin kat ve birinci kattan oluşan ev sayısı çoğunluktadır.

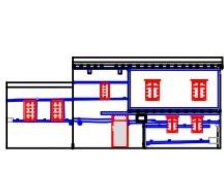
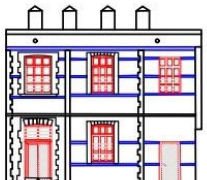
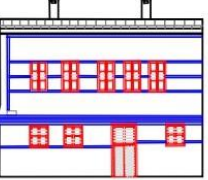
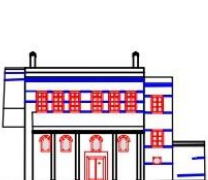
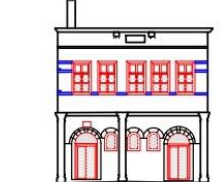
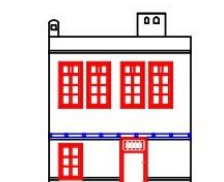
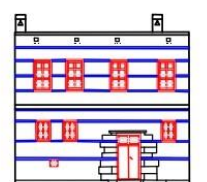
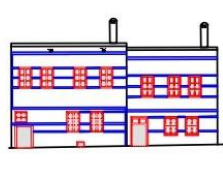
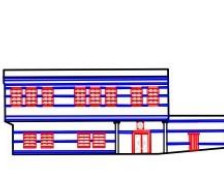
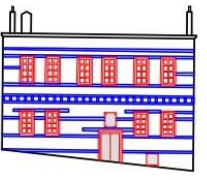
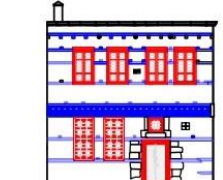
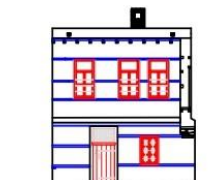
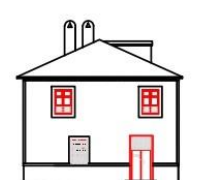
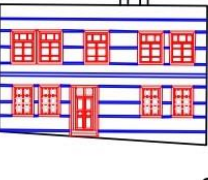
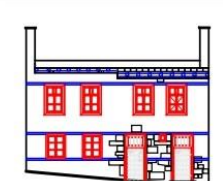
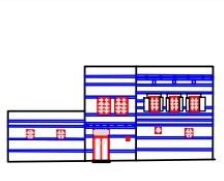
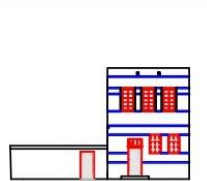
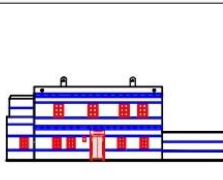
Çalışma kapsamında incelenen evlerde beş farklı kat sayısına sahip ev tespit edilmiştir (Şekil 62). Bunlar (1) zemin ve 1nci kat, (2) bodrum, zemin ve 1nci kat; (3) zemin, ara kat ve 1nci kat; (4) bodrum, ara kat, zemin kat ve 1nci kat; ve (5) bodrum, zemin kat, ara kat ve 1nci kattan oluşmaktadır.

Şekil 62. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen kat sayıları

Kat sayılarında tespit edilen bu çeşitlilik yapının yer aldığı arazinin konumu, arazideki kot farklılıkları ve topografik yapısı ile evi yaptıran ailenin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşmiştir. Kat sayılarına göre çeşitlenen Erzurum evleri Tablo 25’te bir araya getirilmiştir.

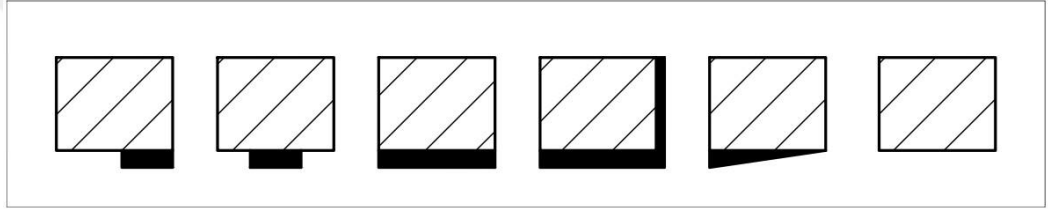
Tablo 25. Evlerin kat sayılara göre dağılımı

KAT SAYISI				
1. KAT ZEMİN KAT		1. KAT ZEMİN KAT BODRUM KAT	1. KAT ARA KAT ZEMİN KAT	1. KAT ARA KAT ZEMİN KAT BODRUM KAT
				
2	14	4	1	3
				
5	15	8		
				1. KAT ZEMİN KAT ARA KAT BODRUM KAT
6	16	10		
				
7	17	13		9
				
11	19	18		
				
12				

Çıkmalar

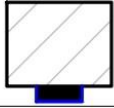
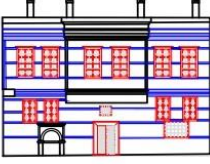
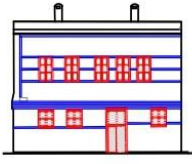
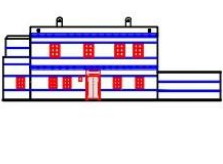
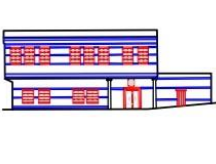
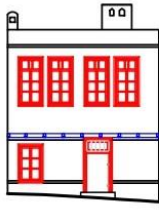
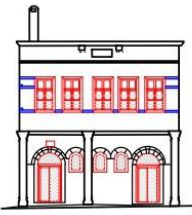
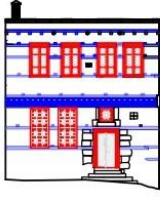
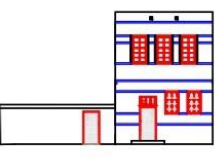
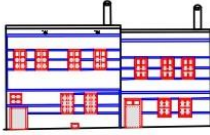
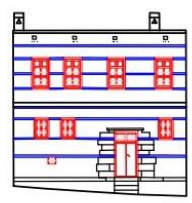
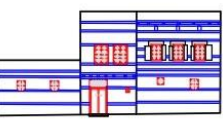
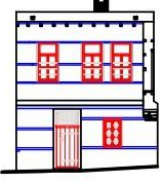
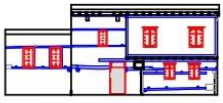
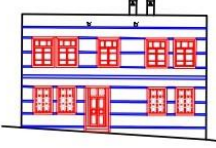
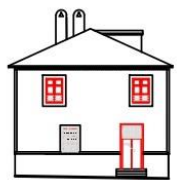
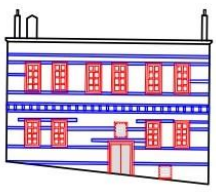
Çıkma, geleneksel Erzurum evlerinde cepheye hareketlilik katan en önemli mimari öğedir. Cephelerde çıkmanın varlığı yapının bulunduğu sokak, ailenin ekonomik seviyesi ile ilişkili bir durumdur. Erzurum evlerinde genellikle birinci katta 40-100 cm sokağa doğru tek yönde çıkma yapılmıştır (Akkuş ve Akkuş 2019). Ancak sokak köşelerinde konumlanan yapıların iki yönde çıkma yaptığı gözlemlenmiştir. Ayvan odası diye adlandırılan odanın sadece sokağa doğru çıkma yapması da farklı bir tipin oluşmasına olanak sağlamıştır. Bununla birlikte çıkmasız örnekler de bulunmaktadır.

Bu çalışma kapsamında incelenen evlerde tek yönlü kat çıkması, çift yönlü kat çıkması, konsol çıkma ve gönye çıkma gibi farklı çıkma çeşitleri tespit edilmiştir. Tespit edilen çıkmaların şekil ve konumları Şekil 63'te gösterilmiştir. Tablo 26'da da çıkma türlerine göre çeşitlenen yapılar bir arada gösterilmiştir.

Şekil 63. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen çıkma çeşitleri

Tablo 26. Evlerin çıkma tiplerine göre dağılımı

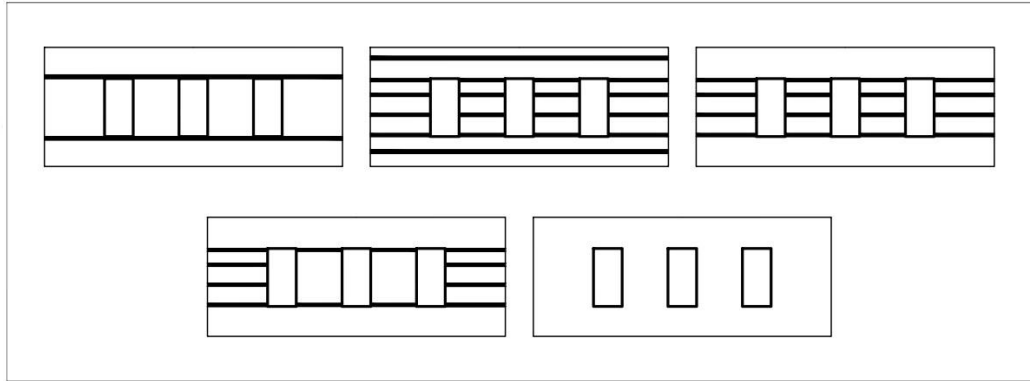
ÇIKMA			
			
			
2	1	12	4
			
	3	15	5
			
	7	18	11
			
6	8	19	17
			
14	9		13
			
	10		

Hatıl

Genellikle yığma yapılarda kullanılan ahşap hatıllar taşların yatay ve düşey kuvvetlerin etkisi ile kaymasını veya devrilmesini engelleyip duvarın stabil kalmasına destek sağlayan yapı elemanlarıdır. Başka bir deyişle yapıda, duvar boyunca yerleştirilen bağlama elemanları yatay yönde ahşap, tuğla ve betonarme malzeme kullanılarak oluşturulmaktadır (Ökten ve Yüce 2023).

Geleneksel Erzurum evleri yığma yapım sistemi ile oluşturuldukları için yapılarda hatıl sistemi görülmektedir. Statik açıdan önemli bir yere sahip olan hatıllar cephede farklı yerlere konumlandırıldığı için cepheye hareketlilik katmaktadır. Hatılların cephedeki konumları değişkenlik gösterdiğinden farklı cephe tipleri de ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma kapsamında incelenen evlerde dört çeşit hatıl düzeni ile birlikte hatılsız örnekler de tespit edilmiştir. Pencere alt ve üst hizalarına yerleştirilen hatıllar, pencere aralarına yerleştirilen çok sayıda hatıl ile pencerelerden bağımsız olarak yerleştirilen hatıl örnekleri bulunmaktadır. Tespit edilen farklı hatıl düzenleri Şekil 64’te gösterilmiştir. Tablo 27’de de farklı hatıl düzenlerine göre çeşitlenen yapılar bir arada gösterilmiştir.

Şekil 64. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen hatıl düzenleri

Tablo 27. Evlerin çıkma tiplerine göre dağılımı

HATIL DÜZENİ				
11	6	1	5	13
12	8	2	10	15
14	9	3		
16		4		
18		7		
19		17		

Kapılar

Geleneksel Erzurum evlerinin cephelerinde dikkat çeken diğer bir unsur da giriş kapılarıdır. Giriş kapısı birden fazla olan yapılar vardır. Birden fazla giriş kapısı olan yapılarda bu kapılar bazen aynı cephede yer alırken bazen de farklı cephelerde yer alabilmektedir. Ancak cümle kapısı olarak da adlandırılan ana giriş kapısı pek çok yapıda ön cephede yer alır. Giriş kapıları çift kanatlı veya tek kanatlı olabilir. Masif ahşap malzemeden üretilen giriş kapıları sağlamlığının artırılması için Z (Şekil 65) şeklinde payandalar ile desteklenmiştir (Karpuz 1993).

Geleneksel Erzurum evlerinde giriş kapıları yapıların ön cephesinde önemli bir yere sahiptir. Ahşap giriş kapılarını kaplamasız, sade giriş kapılı örnekler de mevcuttur ancak çoğunlukla bu kapılar dövme çivi kullanılarak sac ile kaplandıktan sonra ince işçilik yapılarak süslenmiştir. Bununla birlikte kapı pervazları oyularak geometrik ve bitkisel motifler ile hareketlilik sağlanmıştır. Kapı önlerinde kullanılan tırhıç (Şekil 66) olarak adlandırılan ahşap kafesler kapıda mahremiyeti sağlarken aynı zamanda cepheye estetik bir değer katmaktadır (Akkuş ve Akkuş 2019).

Erzurum kültüründe ve kapı süslemesinde önemli bir yeri olan başka bir öge ise tokmaklardır. Kapı süslemelerinden olan tokmaklar dövme ve döküm olarak iki farklı şekilde üretilmiştir. Farklı formlara sahip olan tokmaklar halka, oval, hilal ve el biçiminde olabilir. Tokmaklar haremlilik-selamlık olgusunda da önemli bir yere sahiptir. Eve gelen misafir cinsiyetine göre uygun olan tokmağı kullanır. Bu da misafirin erkek veya kadın olduğu bilgisini hane halkına bildirir (Karpuz 1993).

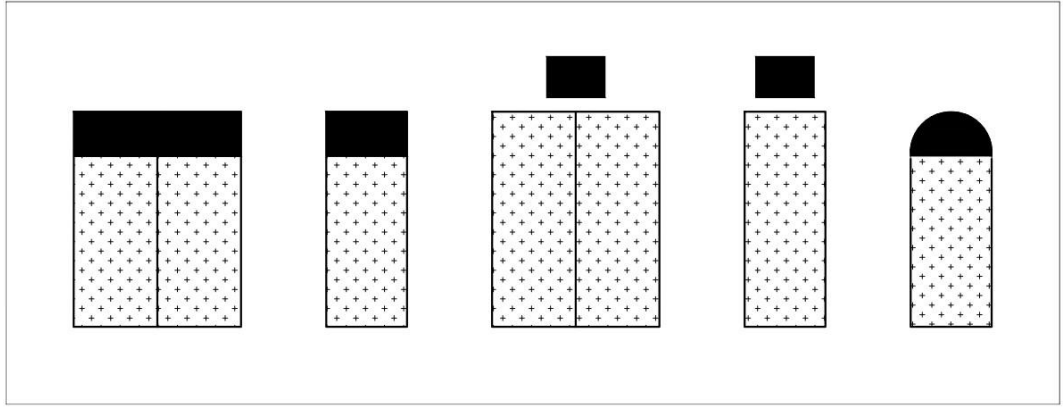
Geleneksel Erzurum evlerinde giriş kapıları iklim koşulları, bulunduğu sokak ve çevre başta olmak üzere mahremiyet vb. şartlardan etkilenmiştir. Çift kanatlı ve tek kanatlı olan giriş kapıları çoğunlukla kapı üzerinde ışıklık penceresine sahiptir. Işıklık penceresinin konumu kapı tipolojisini etkilemekte tipolojideki örneklem sayısını artırmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen kapı tipleri belirlenerek Şekil 67’de bir araya getirilmiştir. Erzurum evlerinde kullanılan giriş kapısı tipleri ve incelenen örneklerle göre dağılımı Tablo 28’de sunulmuştur.

Şekil 65. Z şeklinde payandalanmış kapı örneği (Arşiv 1)

Şekil 66. Kapı önlerinde kullanılan tırhıç örneği (Şimşek vd 2024)

Şekil 67. Çalışma kapsamında incelenen Erzurum evlerinde tespit edilen giriş kapısı tipleri

Tablo 28. Evlerin giriş kapısı tiplerine göre dağılımı

GİRİŞ KAPISI				
1	11	2	6	5
4	14	3	18	
8	15	7	19	
9	17	10		
12		16		
13				

Pencereler

Geleneksel Erzurum evlerinde soğuk kış şartlarının etkisi ile pencere boyutları küçük, beden duvarları ise kalın tutulmuştur. Pencereler mazgal şeklinde içeriye doğru genişlemektedir. Pencereler dışta, duvarların en uç kısımlarına yerleştirilmiştir. Ahşap malzemeden üretilen pencereler genellikle peş peşe iki tane olacak şekilde kullanılmıştır. İç kısımdaki pencere içe, dışarıdaki pencere ise dışa açılır; bu iki pencere arasına demir parmaklıklar yerleştirilmiştir. Şekil 68’de gösterilen görsel bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Geleneksel Erzurum evlerinde pencereler dikdörtgen formda çift kanatlıdır. Kanatlardaki bölme sayıları yapıdan yapıya farklılık göstermektedir. Aynı zamanda söveler de yapıdan yapıya farklılık göstermektedir. Yapıların bazılarında pencereler sövesiz üretilirken, bazı yapılarda ise farklı malzemeler (kesme taş, ahşap) kullanılarak söveler elde edilmiştir. Bununla birlikte sayı olarak çok az olsa da dairesel formda pencereler de tespit edilmiştir. Karpuz (1993) dairesel formda üretilen pencerelerin azınlık ustaları tarafından yapıldığını belirtmektedir (Şekil 69).

Erzurum evlerinde mahremiyet duygusu, katlar arasındaki pencere boyutlarının farklılık göstermesine neden olmuştur. Zemin kattaki pencereler daha küçük, üst kattaki pencereler ise daha geniş ve büyük tasarlanmıştır.

Geleneksel Erzurum evlerinde pencereler; sert kış şartları, bulunduğu sokak ve çevre, evi yaptıran ailenin maddi durumu ve dönemin koşulları gibi faktörlere bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Neredeyse her evin kendine özgü bir penceresi bulunmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen pencere tipleri Tablo 29’da gösterilmiştir.

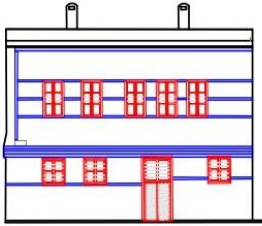
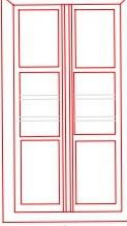
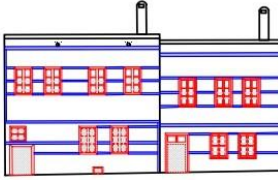
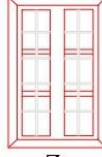
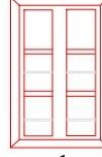
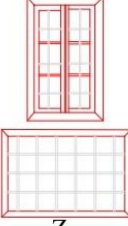
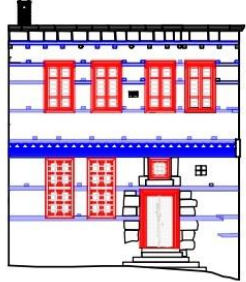
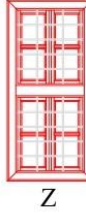
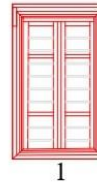
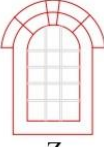
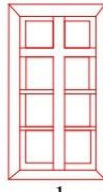
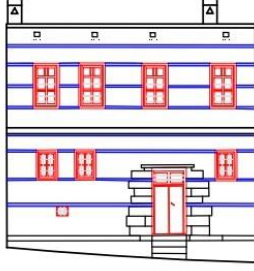
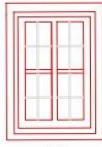
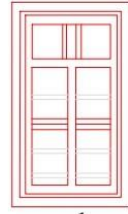
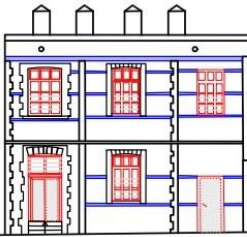
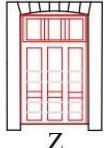
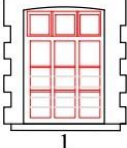
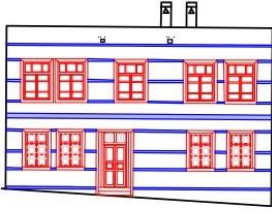
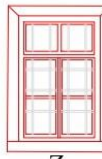
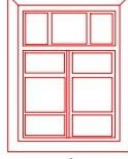
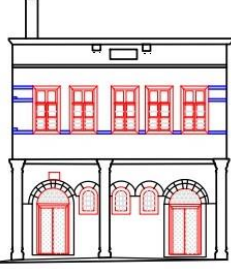
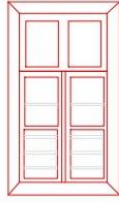
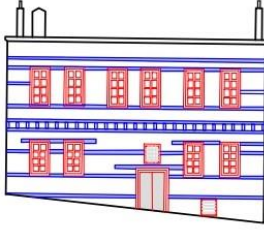
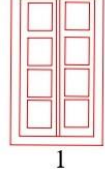

Şekil 68. İki pencere arasına yerleştirilmiş demir parmaklıklar (Arşiv 1)

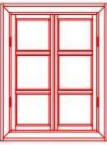
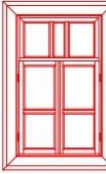
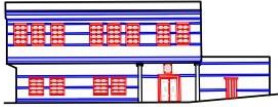
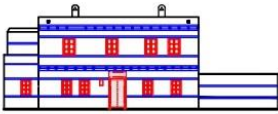
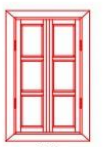
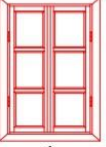
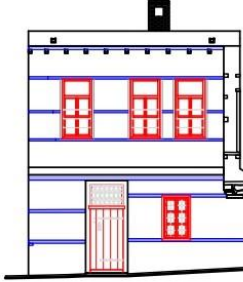
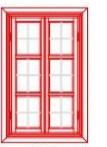
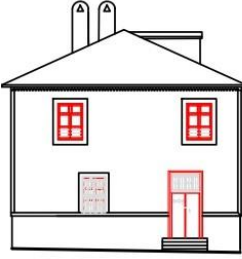
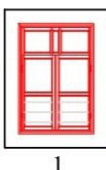
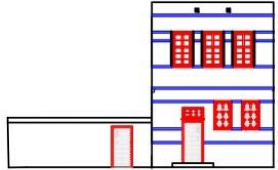
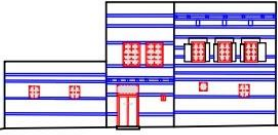
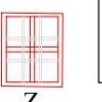
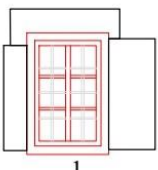
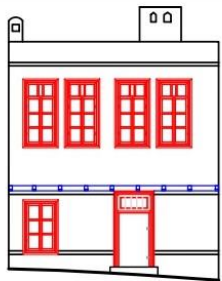
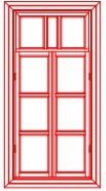

Şekil 69. Dairesel forma sahip pencere örneği (Arşiv 1)

Tablo 29. Erzurum evlerinde kullanılan pencere tipleri

PENCERELELER			
CEPHELER	ZEMİN KAT/1. KAT	CEPHELER	ZEMİN KAT/1. KAT
 1	 Z 1	 6	 Z 1
 2	 Z 1	 7	 Z 1
 3	 Z 1	 8	 Z 1
 4	 Z 1	 9	 Z 1
 5	 Z 1	 10	 Z 1

Tablo 29. (Devamı)

PENCERELER			
CEPHELER	ZEMİN KAT/1. KAT	CEPHELER	ZEMİN KAT/1. KAT
 11	 Z 1	 16	 Z 1
 12	 Z 1	 17	 Z 1
 13	 Z 1	 18	 Z 1
 14	 Z 1	 19	 Z 1
 15	 Z 1		

Erzurum Evlerinin Yapım Tekniği ve Malzemesi

Geleneksel Erzurum evlerinin inşasında, pek çok yerde olduğu gibi iklim koşulları ve çevresel faktörlerin etkisi ile kolaylıkla ulaşılabilir malzemeler tercih edilmiştir. Bu malzemeler taş, toprak, ahşap ve tuğladır.

Taş, Erzurum evlerinin yapımında kullanılan ana malzemedir. Erzurum evlerinde yapı malzemesi olarak üç çeşit taş kullanılmıştır. Karataş, soğuk havalarda mekanik çözülmeye karşı direnç gösterebilen dayanıklı bir taştır. Nene Hatun Köyü ve Hasankale civarında bulunan bir taştır. Hem mekanik çözülmeye hem de neme karşı dayanıklı olduğu için yapıların temel ve bodrum katlarında kullanılmıştır (Karpuz 1993). Boztaş, kolay işlenebilir bir taş olduğundan yapıların dış yüzeylerinde kullanılır. Erzurum'da Ağzıaçık Tabya ve Ağveren köyü çevresinden elde edilir. Kamber taşı, Kamber köyünden temin edilen bir taştır. İnce taneli olan bu kum taşı kırmızı veya pembe renkli olabilir. Maddi değeri yüksek olan bu taş yüksek gelirli ailelerin evlerinde kullanılmıştır (Akkuş ve Akkuş 2019).

Tuğla, kaliteli Erzurum toprağından üretilmiştir. Toprağıın kalitesi yüksek olduğundan tuğla yapı malzemeleri arasından tercih edilmiştir. Tuğla malzeme genellikle bölme duvarlarda, birinci katta cephede ve bacalarda kullanılmıştır (Karpuz 1993).

Ahşap, Erzurum evlerinde sıkça kullanılan malzemelerden biridir. Tercih edilen ahşap türleri arasında söğüt, çam ve kavak bulunmaktadır. Ahşabın Erzurum evlerinde dekoratif ve yapısal işlevi vardır. Beden duvarlarında hatıl olarak kullanılan ahşap, iç mekan döşemeleri, kapılar, pencereler, merdivenler ve hem sabit hem de seyyar iç donatıların tümünde kullanılmıştır.

Geleneksel Erzurum evlerinde dış duvarlar zemin katta 70-90 cm kalınlığındadır. Üst katlarda dış duvar kalınlığı 50 cm ye kadar düşmektedir. Beden duvarları, belirli bir seviyeye kadar moloz taş ile örüldükten sonra ahşap hatıllar yerleştirilir. Ahşap hatılların sayısı, yapıyı yaptıran ailenin maddi durumuna bağlıdır. Ailenin ekonomik durumu ne kadar iyi olursa, o kadar fazla hatıl kullanılır (Karpuz 1993). Bölme duvarlarda ise moloz taş, tuğla ve bağdadi duvar kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında 19 tane geleneksel Erzurum evi incelenmiştir. Bu yapıların hepsi yığma yapıdır. Genellikle beden duvarları ve bölme duvarlar moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Bölme duvarlarda tuğla ve bağdadi duvar kullanılan yapılar da tespit edilmiştir.

Analiz Sonuçları

Çalışma kapsamında 19 tane tescilli geleneksel Erzurum evi tipolojik olarak incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda elde edilen analiz sonuçları Tablo 30’da bir araya getirilmiştir.

Tablo 30. Tipolojik analiz sonuçları

EV NO	ADA/PARSEL	KAT SAYISI	GİRİŞ YÖNÜ	GİRİŞ SAYISI	ÇATI	KIRLANGIÇ ÖRTÜ	AVLU	ÇIKMA	HATIL DÜZENİ	ÇEŞME	ÇÖRTEN	KAPI	PENCERE	YÜKLÜK	SEKİ	SEDİR	TEREK	YAPIM TEKNİĞİ VE MALZEMESİ			
																		DUVARLAR		DÖŞEMELER	
																		DIŞ	İÇ	ZEMİN	TAVAN
1	331-21	 Z+A+1	GÜNEYDOĞU	2	TOPRAK DAM	-				-	-		 Z 1	VAR	-	-	-	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP
2	338-21	 Z+A+1	KUZEYBATI	1	DÜZ DAM, SIKIŞTIRILMIŞ TOPRAK	VAR				VAR (İÇ+DIŞ)	VAR ●		 Z 1	VAR	VAR	-	VAR	MOLOZ TAŞ TUĞLA	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP
3	338-86	 B+Z+A+1	KUZEYBATI	2		-				-	-		 Z 1	VAR	-	-	-	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ	MOLOZ TAŞ TUĞLA	TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
4	338-88-89	 B+Z+1	KUZEYBATI	2		-		-		-	VAR ●		 Z 1	VAR	VAR	-	-	MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
5	338-92	 Z+1	KUZEYBATI	3		-		-		-	VAR ■		 Z 1	VAR	-	-	-	KESME TAŞ	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
6	338-97-98	 Z+1	KUZEYBATI	4		-				-	VAR ●		 Z 1	VAR	-	-	VAR	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
7	504-2	 Z+1	KUZEYDOĞU	1		VAR				-	VAR ●		 Z 1	VAR	VAR	-	-	MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
8	504-3	 B+Z+1	KUZEYDOĞU	1		-				-	VAR ■		 Z 1	VAR	-	-	-	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
9	504-5	 B+A+Z+1	KUZEYDOĞU	2		-				-	VAR ■		 Z 1	VAR	-	-	-	MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ TUĞLA	TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
10	397-14	 B+Z+1	DOĞU	1		VAR				VAR (İÇ)	VAR ■		 Z 1	VAR	VAR	-	-	MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ	TOPRAK TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
11	619-11	 Z+1	GÜNEY	2		-		-		-	-		 Z 1	-	VAR	-	-	MOLOZ TAŞ	BAĞDADI	TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
12	482-1	 Z+1	KUZEY	1		-				-	VAR ■		 Z 1	VAR	-	-	-	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
13	617-14	 B+A+Z+1	GÜNEYDOĞU	1	KIRMA ÇATI	-		-		-	-		 Z 1	VAR	-	-	-	MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ	TOPRAK TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
14	619-6	 Z+1	GÜNEY	1	DÜZ DAM, SIKIŞTIRILMIŞ TOPRAK	VAR				VAR (İÇ)	-		 Z 1	VAR	-	-	VAR	MOLOZ TAŞ	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
15	619-4	 Z+1	GÜNEYBATI	1		VAR				-	-		 Z 1	-	VAR	-	-	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
16	546-5	 Z+1	BATI	2		VAR				VAR (İÇ)	-		 Z 1	VAR	-	VAR	VAR	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
17	644-37	 Z+1	GÜNEY	1		-				-	VAR ■		 Z 1	VAR	VAR	VAR	VAR	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP ÇİTALAMA
18	289-14	 B+Z+1	KUZEY	2		-				-	VAR ■		 Z 1	VAR	VAR	-	-	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ (köşelerde)	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP AHŞAP ÇİTALAMA
19	308-29	 Z+1	BATI	1		-				-	-		 Z 1	-	-	-	VAR	MOLOZ TAŞ KESME TAŞ	MOLOZ TAŞ	TAŞ AHŞAP	AHŞAP

Kat Sayısı

Arazinin topografik özellikleri ve kullanıcıların talepleri doğrultusunda evlerde kat sayısı bakımından farklı tipler oluşmuştur. Kat türlerine göre zemin+1 (11/19) ve bodrum+zemin+1 (5/19) en yaygın kullanıma sahip türlerdir. Zemin+ara+1, bodrum+ara+zemin+1, bodrum+zemin+ara+1 tespit edilen diğer türlerdir. Yapıların kat sayılarına göre dağılımı Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Kat sayısı analizi

KAT SAYISI	1. KAT ZEMİN KAT	1. KAT ZEMİN KAT BODRUM KAT	1. KAT ARA KAT ZEMİN KAT	1. KAT ZEMİN KAT ARA KAT BODRUM KAT	1. KAT ARA KAT ZEMİN KAT BODRUM KAT
EV NO	2, 5, 6, 7, 11, 12 14, 15, 16, 17, 19	4, 8, 10, 13, 18	1	9	3
EV SAYISI	11	5	1	1	1

Giriş sayısı

Geleneksel Erzurum evlerinde giriş sayıları evlere göre farklılık göstermektedir. Haremlik-selamlık olgusu birden fazla giriş kapısı yapılmasını gerektirmiştir. Bir tane giriş kapısı olan konutlar (10/19) en yaygın olan konutlardır. İki tane giriş kapılı örnek (7/19) diğer yaygın olan konut türüdür. Ancak üç giriş kapısı (1/19) ve dört giriş kapısı (1/19) olan konut türünün çok yaygın olmadığı tespit edilmiştir.

Çatı

Geleneksel Erzurum evlerinde çoğu zaman sıkıştırılmış topraktan elde edilen düz dam (18/19) tercih edilmiştir. Çalışma kapsamında incelenen evlerden sadece 13 numaralı evde (1/19) kırma çatının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kırlangıç örtü

Kırlangıç (karlanguş-tüteklikli) örtü geleneksel Erzurum evlerinde tandır evinin üst örtüsü olarak kullanılmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan geleneksel Erzurum evlerinin restitüsyon çalışmaları incelendiğinde, toplam 19 evden 6’sında kırlangıç örtünün varlığı tespit edilmiştir.

Avlu

Geleneksel Erzurum evlerinde girişi genellikle bir avlu (taşlık) karşılar. Avlunun şeklini ve konumunu giriş sayısı, tandır evinin konumu ve arazinin topografik özellikleri etkilemektedir. Çalışma kapsamında 19 tane geleneksel Erzurum evi incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda

avlunun konumuna göre altı farklı avlu tipi tespit edilmiştir. Yapıların tespit edilen avlu tiplerine göre dağılımı Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Avlu tipi analizi

AVLU TİPİ	EV NO	EV SAYISI
	17	1
	12, 14, 16	3
	4, 5, 6	3
	7	1
	1, 2, 3, 8, 9, 10, 19	7
	11, 13, 15, 18	4

Çıkma

Erzurum evlerinde çıkma cephede hareketlilik sağlayan önemli bir unsurdur. Yapının bulunduğu sokağın şekli çıkmanın şeklini etkilemektedir. İncelenen evlerde ön cephede kat çıkmalarının (10/19) yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapıların çıkma çeşitlerine göre dağılımı Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33. Çıkma tipi analizi

ÇIKMA TİPİ	EV NO	EV SAYISI
	2	1
	6, 14	2
	1, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 15, 18, 19	10
	16	1
	17	1
	4, 5, 11, 13	4

Hatıl

Yığma yapılarda yatay ve düşey yüklerin etkisini azaltmak amacıyla kullanılan hatılların farklı yerlerdeki kullanımı, cepheye hareketlilik kazandırmıştır. İncelenen evlerin tespit edilen farklı tipteki hatıl düzenlerine göre dağılımı Tablo 34’te gösterilmiştir.

Tablo 34. Hatıl düzeni analizi

HATIL DÜZENİ	EV NO	EV SAYISI
	11, 12, 14, 16, 18, 19	6
	6, 8, 9	3
	1, 2, 3, 4, 7, 17	6
	5, 10	2
	13, 15	2

Çeşme

Çeşmeler, tandır evinin sabit donatıları arasında önemli bir yere sahiptir. Çalışma kapsamında ele alınan geleneksel Erzurum evlerinin restitüsyon çalışmaları ve fotoğraf albümleri incelendiğinde, toplam 19 evden 3 tanesinin tandır evinde, 1 tanesinin hem tandır evinde hem ön cephesinde çeşme tespit edilmiştir.

Çörten

Çörtenler düz damlarda su tahliyesi için kullanılan cephe elemanlarıdır. Çalışma kapsamında incelenen evlerde kare ve dairesel formlu çörtenler tespit edilmiştir. Çörtensiz örnekler de bulunmaktadır. Çörtenlerin yapılar göre dağılımı Tablo 35'te gösterilmiştir.

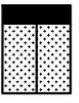
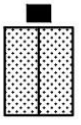
Tablo 35. Çörten tipi analizi

ÇÖRTEN TİPİ			
EV NO	2, 4, 6, 7	5, 8, 9, 10, 12, 17, 18	1, 3, 11, 13, 14, 15, 16, 19
EV SAYISI	4	7	8

Kapılar

Çalışma kapsamına ele alınan evlerin giriş kapıları değerlendirilmiştir. Çok fazla çeşidi olan giriş kapıları bu çalışma kapsamında kanat sayısı ve ışıklık penceresinin konumuna göre ele alınmıştır. En yaygın kullanım (6/19) çift kanatlı ışıklık penceresi kapı içerisinde olan kapı tipidir. En çok tercih edilen ikinci kapı (5/19) iki kanatlı ışıklık penceresi kapıdan bağımsız olan kapı tipidir. Yapılan bu değerlendirmeler sonucu tespit edilen kapı tiplerinin yapılar göre dağılımı Tablo 36'da gösterilmiştir.

Tablo 36. Kapı tipi analizi

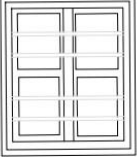
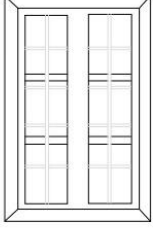
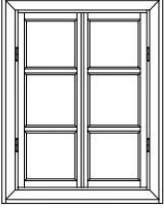
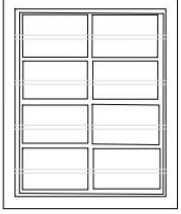
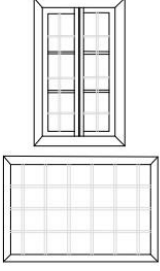
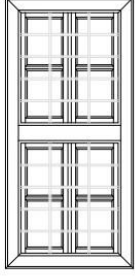
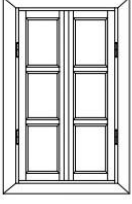
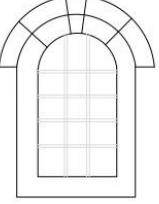
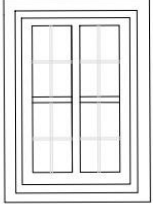
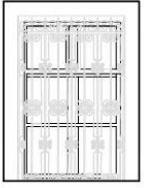
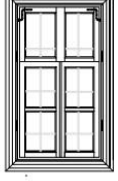
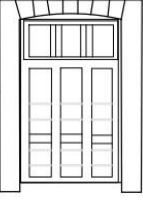
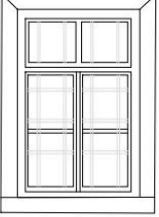
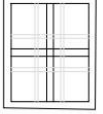
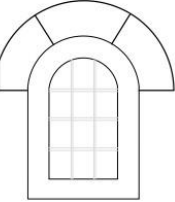
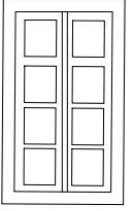
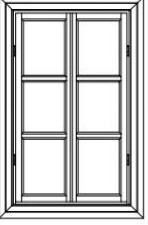
KAPI TİPİ					
EV NO	1, 4, 8, 9, 12, 13	11, 14, 15, 17	2, 3, 7, 10, 16	6, 18, 19	5
EV SAYISI	6	4	5	3	1

Pencereler

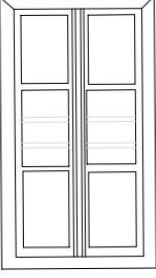
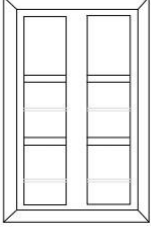
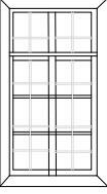
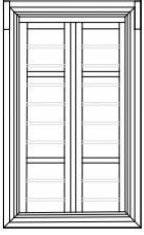
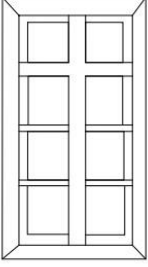
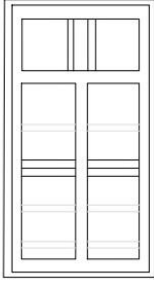
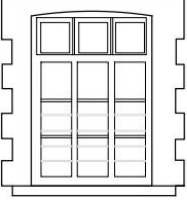
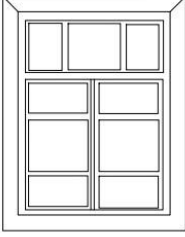
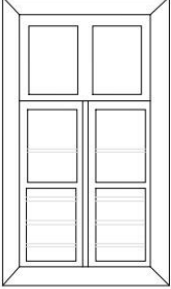
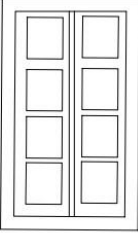
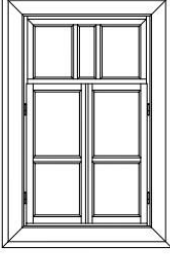
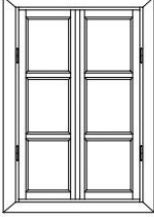
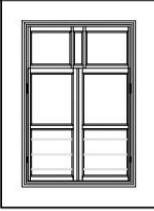
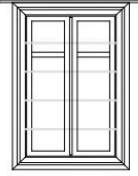
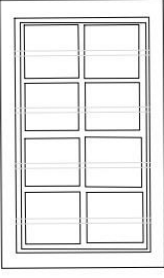
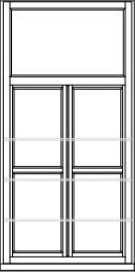
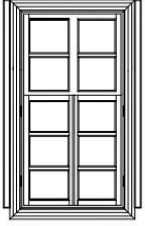
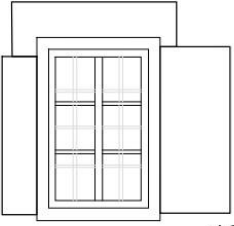
Geleneksel Erzurum evlerinde en fazla örnekleme sahip olan yapı elemanı pencerelerdir. Zemin kat ile birinci kat arasındaki pencerelerde de farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu farklılıklar, her iki katın kullanım amaçlarına ve estetik tercihlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İncelenen evlerde tespit edilen pencere türlerinden zemin kat pencereleri Tablo 37’de birinci kat pencereleri Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 37. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen zemin kat pencereleri

ZEMİN KAT PENCERELERİ			
			
1	6	11	16
			
2	7	12	17
			
3	8	13	18
			
4	9	14	19
			
5	10	15	

Tablo 38. Çalışma kapsamında incelenen evlerde tespit edilen 1. kat pencereleri

1. KAT PENCERELERİ			
	1		6
	2		7
	3		8
	4		9
	5		10
	11		12
	13		14
	15		16
	17		18
	19		

Yüklük

Çalışma kapsamında incelenen evlerin çoğunda (16/19) yüklük tespit edilmiştir. Kullanılan yüklükler; kısmi (10/19), cephe boyunca (4/19) ve gömme (9/19) olmak üzere üç çeşittir. En yaygın kullanılan yüklük kısmi yüklüktür. Gömme yüklük de diğer yaygın kullanılan yüklük çeşididir.

Seki

Seki, genellikle tandır evlerinde kullanılan ahşap malzemeden üretilmiş sabit iç mekan donatısıdır. Çalışma kapsamında incelenen 19 evin 7 tanesinde seki tespit edilmiştir. Bu evlerden 17 numaralı evde hem tandır evinde hem de üst katta sofada seki bulunurken, 18 numaralı evde sadece sofada seki bulunur.

Sedir

Sabit veya seyyar olmak üzere iki çeşit sedir vardır. Çalışma kapsamında incelenen 19 evin 3 tanesinde sedir tespit edilmiştir. Sedirin seyyar olarak kullanılması, restitüsyon çalışmalarından ve fotoğraf albümlerinden varlığını tespit etmeyi zorlaştırmıştır.

Terek

Terek, mutfak araç ve gereçlerinin düzenlenmesi için kullanılan açık raf sistemidir. Ahşap malzemeden üretilmiştir. Günümüze çok az sayıda terek örneği ulaşmıştır. Çalışma kapsamında incelenen 19 tane evin 6 tanesinde terek tespit edilmiştir.

Yapım tekniği ve malzemesi

Çalışma kapsamında incelenen evlerin hepsi yığma yapıdır. İncelenen evlerde duvarların yapımında kullanılan malzeme çeşidi ve yapıların dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Dış duvarların yapımında kullanılan malzemelerin yapılar içerisindeki dağılımı Tablo 39'da, iç duvarların yapımında kullanılan malzemelerin yapılar içerisindeki dağılımı ise Tablo 40'da gösterilmiştir.

Tablo 39. Dış duvar yapımında kullanılan malzemelerin analizi

DIŞ DUVARLAR				
MALZEME ÇEŞİDİ	MOLOZ TAŞ	KESME TAŞ	KESME TAŞ (KÖŞE)	TUĞLA
EV NO	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19	3, 5, 16, 19	1, 4, 6, 8, 10, 12, 15, 17, 18	2
EV SAYISI	18	4	9	1

Tablo 40. İç duvar yapımında kullanılan malzemelerin analizi

İÇ DUVARLAR			
MALZEME ÇEŞİDİ	MOLOZ TAŞ	TUĞLA	BAĞDADI
EV NO	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19	1, 2, 3, 8, 9	2, 11
EV SAYISI	17	5	2

SONUÇ

Erzurum, Türkiye’de Doğu Anadolu bölgesinde bulunan, tarihi binlerce yıl öncesine dayanan, bulunduğu stratejik konum itibariyle çok sayıda farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, kültürel zenginliği olan bir şehirdir. Erzurum’un geçmişte farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış olması, şehrin çeşitli mimari yapılara sahip olmasına da olanak sağlamıştır. Bu yapılardan en önemlisi Erzurum’un kültürü, sosyo-ekonomik yapısı, inanç biçimi, gelenek ve görenekleri hakkında bilgi aktarımı sağlayan geleneksel Erzurum evleridir. Yapılan literatür taraması sonucunda geleneksel Erzurum evlerinin belgeleme ve araştırma çalışmalarının yetersiz olduğu düşüncesi geleneksel Erzurum evlerinin çalışma konusu olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Yapılan arşiv araştırmaları ve saha çalışmaları sonucunda Erzurum şehir merkezinde bulunan 19 adet tescilli geleneksel Erzurum evi çalışma kapsamında incelenmek üzere seçilmiştir. Bu evlerden 6 tanesi Yeğenağa Mahallesinde, 7 tanesi Ayazpaşa Mahallesinde, 1 tanesi Sultan Melik Mahallesinde, 1 tanesi Lalapaşa Mahallesinde, 1 tanesi Narmanlı Mahallesinde, 1 tanesi Caferiye Mahallesinde, 1 tanesi Camikebir Mahallesinde ve 1 tanesi de Ali Paşa Mahallesinde bulunmaktadır. Bu tez çalışmasının temel amacı ele alınan bu evlerin plan kurgusu, cephe özellikleri, yapım tekniği ve malzemeleri gibi karakteristik özelliklerini ortaya koymaktır. Tipolojik analiz yoluyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir;

- Evlerin plan özelliklerine ait sonuçlar;

Geleneksel Erzurum evleri incelendiğinde evler sert iklim koşullarının etkisi ile şekillenmiştir. Erzurum evlerinde zemin kat kapalı avlu ve tandirevi etrafında şekillenmiştir, aynı zamanda eğer bodrum kat veya üst kat var ise bu katlara ulaşım sağlayan ahşap merdiven de bu avlu içerisinde yer almaktadır. Zemin katta; tandirevine, haremlik odasına, varsa zemin katta yer alan selamlık odasına ve ahıra avlu üzerinden ulaşım sağlanmaktadır. Bodrum kat genellikle depo veya kiler olarak kullanılırken üst katlar ise daha çok selamlık bölümü olarak kullanılmıştır. İncelenen bütün evlerde girişi kapalı bir avlu karşılamaktadır. Bu avlunun konumu plan şemasına ve giriş sayısına göre farklılık göstermektedir. İncelenen evlerin %36,8’inde (7/19) avlu zemin katın merkezinde yer alıyor, avlunun bu kullanım şekli en yaygın kullanım şeklini oluştururken avlunun planda sol kısımda kullanımı ise %5,3 (1/19) ile en az kullanım şekline sahiptir.

Geleneksel Erzurum evlerinin en önemli mekanlarından biri de tandirevidir. Erzurum evlerinin karakteristik özelliklerini yansıtan tandirevi hane halkının zamanının büyük bir bölümünü geçirdiği günlük yaşam alanıdır. Bu mekân kırlangıç tavanlı olabildiği gibi düz ahşap

tavanlı da olabilmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan yapıların bazıları restore edilmiş, bazıları atıl durumda bırakılmışken bazıları da yıkılmıştır. Bu sebeple restitüsyon çalışmalarından yola çıkarak elde edilen verilerde evlerin %31,6'sının (6/19) tandır evinde kırılmalı tavan, %68,4'ü (13/19) ise düz ahşap tavan olduğu tespit edilmiştir. Yine restitüsyon çalışmalarından elde edilen verilere göre 8 tane evin tandırevinde seki tespit edilirken 6 tane evde de terek tespit edilmiştir.

Geleneksel Erzurum evlerinde zemin katta sofa yerini avlu ve tandırevine bırakmışken üst katlarda yerini korumuştur. İncelenen evlerin %100'ü (19/19) üst katta sofa etrafında şekillenen odalardan oluşmaktadır. Odalar içerisinde sabit veya seyyar kullanılabilen ahşap donatılar ile odaların fonksiyonelliği artırılmıştır. Sabit olmayan donatılardan olan sedirler Erzurum evlerinde yaygın kullanıma sahip olsalar da restitüsyon çalışmalarından elde edilen verilere göre 19 evin 2 tanesinde tespit edilmiştir. Bu durum sedirlerin seyyar olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yüklükler ise sedirlere oranla daha kalıcı olmuştur. İncelenen evlerde üç tip yüklük tespit edilmiştir. Farklı kullanımlara sahip olan bu yüklükler; cephe boyunca, gömme ve kısmi olacak şekilde üç farklı tipte tasarlanmıştır.

- Evlerin cephe özelliklerine ait sonuçlar;

Sert iklim koşullarının etkisi geleneksel Erzurum evlerinin cephesine de yansımıştır. Isı konforunu korumak için kat sayısı düşük tutulmuştur. Çalışma kapsamında ele alınan evlerde 5 farklı kat sayısına sahip ev tipi tespit edilmiştir. İncelenen evlerin yaklaşık olarak %57,9'u (11/19) zemin kat ve birinci kattan oluşurken sadece %5,3'ü (1/19) zemin kat, ara kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Bu evlerin yaklaşık %94,7'sinde (18/19) sıkıştırılmış toprak dam kullanırken %5,3'ünde (1/19) kırma çatı kullanılmıştır. Evlerin hemen hemen hepsinde farklı tip pencere kullanılmış olsa da genellikle pencereler mazgal şeklinde olup çift pencere kullanılmıştır. Giriş kapıları da her ev için ayrı tasarlanmıştır. Ancak ışıklık penceresinin konum ve kanat sayısı değerlendirmeye alınırsa en yaygın kullanılan kapı tipi %31,6 ile (6/19) çift kanatlı olup ışıklık penceresi bitişik olan kapı tipidir.

Çıkma ve hatıllar da geleneksel Erzurum evlerinde cepheye karakteristik özellik kazandıran diğer mimari öğelerdir. İncelenen evlerde 5 farklı çıkma tipi tespit edilmiştir. Bu tiplerden en yaygın kullanıma sahip çıkma tipi %52,6 oran ile (10/19) kat çıkması olduğu tespit edilmiştir. Hatıl düzeninde ise 4 farklı hatıl düzeni tespit edilmiş olup bunlardan pencerenin alt ve üst kısmına yerleştirilen hatıl düzeni ile yine pencerelerin alt ve üst kısımlarıyla birlikte pencere aralarına da yerleştirilen hatıllar ile tespit edilen hatıl düzenleri içerisinde en çok kullanılan iki tiptir. Bu tiplerin kullanım oranı eşit olup yaklaşık olarak %31,6 (6/19) oranındadır.

- Evlerinin yapım tekniği ve malzemesine ait sonuçlar;

Geleneksel Erzurum evlerinin inşasında pek çok yerde olduğu gibi bulunduğu bölgeye, iklime ve çevresel faktörlere uyumlu, aynı zamanda ulaşılabilir malzemeler tercih edilmiştir. Erzurum’da geleneksel evlerin yapımında yapı malzemesi olarak çoğunlukla taş ve ahşap kullanılmış olup, yapım sistemi olarak da yığma yapım tekniği tercih edilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan 19 adet ev incelendiğinde evlerin %94,7’sinin (18/19) dış duvarları moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Bu evlerin %47,4’ünde (9/19) de kesme taş cephede birleşim noktalarında kullanılmıştır. Bu evlerin %89,5’nin (17/19) iç duvarlarında ise yine moloz taş kullanımı tespit edilmiştir. Oran olarak az olsa da iç duvarların inşasında tuğla ve bağdadi duvar kullanımı da tespit edilmiştir.

Tez çalışması kapsamında yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda geleneksel Erzurum evlerinin bulunduğu bölgenin iklim koşulları, arazi şartları, sosyo-ekonomik faktörler, gelenek ve göreneklerin etkisi ile kendine has karakteristik özellikler oluşturarak çevre ile uyumlu sürdürülebilir bir tipoloji oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak geleneksel Erzurum evlerinin tipolojik analizini yapmak, kültürel mirasın korunmasına, kent kimliğinin sürdürülebilirliğine olanak sağlarken aynı zamanda mimarlık tarihi açısından da önemlidir. Erzurum evleri, iklim faktörü, coğrafi etkenler ve yaşam tarzı gibi yöresel unsurlara bağlı olarak şekillenmiştir. Çalışma kapsamında tipolojik analiz yöntemi ile ele alınan yapıların plan kurgusunu, malzeme kullanımını ve yapım tekniğini belgeleyerek yapıların korunmasına öncülük etmesi, aynı zamanda yerel mimari değerlerini çağdaş mimariye entegre edilmesine de imkân sunması hedeflenmektedir. Bununla birlikte, geleneksel Erzurum evlerinin soğuk ve sert iklime koşullarına uygun ısınma yöntemleri, kapalı avlu kullanımı ve doğayla uyumlu tasarımı sürdürülebilir mimari açısından önemli bir örnektir. Yapılan bu analizler sonucunda elde edilen verilerin belgelenmesi; tarihi kent kimliğinin korunması ve kentsel planlama süreçlerinde bilinçli kararların alınmasına olanak sağlayacaktır. Sonuç olarak, geleneksel Erzurum evlerinin tipolojik analiz yoluyla incelenmesi hem geçmişini anlamak hem de gelecek için duyarlı ve yerel değerlere saygılı bir yapılaşmayı teşvik etmek adına da belirleyici bir role sahiptir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, G. ve Akkuş, Ç., 2019. Geçmişten Günümüze Geleneksel Erzurum Evleri. Kriter yayınları, 112 s, İstanbul.
- Anık, E.G., 2019. Safranbolu evlerinde iç mimari yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Türkiye
- Anonim, 2024a. <http://bit.ly/3PaUGc9> (24.12.2024)
- Anonim, 2024b. <http://www.erkurum.gov.tr/ulu-camii> (29.10.2024)
- Anonim, 2024c. <http://www.erkurum.gov.tr/uckumbetler> (29.10.2024)
- Anonim, 2024d. <http://www.erkurum.gov.tr/cifte-minarelimedrese> (29.10.2024)
- Anonim, 2024e. <http://www.erkurum.gov.tr/yakutiye-medresesi> (29.10.2024)
- Anonim, 2024f. <https://earth.google.com> (02.11.2024)
- Arşiv 1: Yazarın Kişisel arşivi 2024
- Arşiv 2: Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, Erzurum.
- Atıcı, B. 2023. Geleneksel Türk Evinin İç Mekan Özelliklerinin Odunpazarı ve Kütahya Evleri Özelinde İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ayyıldız, S., ve Özbayraktar, M., 2018. Kültürel Süreklilik için Tipolojik Analizin Önemi: İzmit Merkez Geleneksel Konutları Örneği. Online Journal of Art and Design, 6(4), 127-167
- Bektaş, C., 1996. Türk Evi. Yapı Kredi Yayınları. 131 s, İstanbul.
- Bektaş, C., 2001. Halk Yapı Sanatı. Literatür Yayınları. 157 s, İstanbul
- Bingöl, Ö., 2007. Mimarlıkta Tip Kavramı ve Tipoloji. Doktor Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dağ, Ö. 2017. Geleneksel Amasra evleri plan tipolojisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen bilimleri enstitüsü, İstanbul.
- Demirbağ, U. 2021. İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Konutları Arasında Çankırı Geleneksel Konutlarının Yeri. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eldem, S.H., 1954. Türk Evi Plan Tipleri. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi. 236 s, İstanbul.
- Gök, Y. ve Kayserili, A., 2013. Geleneksel Erzurum Evlerinin Kültürel Coğrafya Perspektifinden İncelenmesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 18(30) s. 175-216.
- Güleçoğlu, H. N., 2019. Artvin Geleneksel Evlerinde Cephe Tipolojisi Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Günay R., 1981. Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu. Kültür Bakanlığı Yayınları, 279 s, Ankara.

- Gündoğdu, H. 2010. Genel Özellikleriyle Erzurum Evleri. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 3, 27-37
- Gündoğdu, H. 2018. Tarihi Geçmişiyle Erzurum Kalesi. Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 3, 177-211.
- Güney, Y. 2007. Type and typology in architectural discourse. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9(1), 3-18
- Hacıoğlu Apak, N., 2004. Geleneksel Türk Evi Planlamasında İklim Faktörü: Edirne Evleri ve Mardin Evleri İle İlgili Bir Karşılaştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gebze Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.
- Karpuz, H., 1993. Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri. Kültür Bakanlığı Yayınları, 162 s, Ankara.
- Kaya Aynalı, A., 2023. Turizm Sektörünün Dirençliliğinin Artırılmasına Yönelik Olarak Kültür Varlıklarının Değerlendirilmesi: Erzurum Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kırık, F. 2019. Tarihi İnebolu Evleri. Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Kocataş, M., 2011. Akşehir’de Bulunan Tarihi Yapıların Tipolojisi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Köşklü, Z. ve Çiğdem Önal, R. 2017. Erzurum/İspir Yedigöl Köyünde Bulunan Geleneksel Evler. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi (38), 177-195.
- Köşklü, Z., ve Tali, Ş. 2010. Geleneksel Erzurum Evlerinde Tandır Evi (Mutfak) ve Mimarisi. Sanat Dergisi (11), 97-111.
- Kuban, D., 1975. Sanat Tarihimizin Sorunları. Çağdaş Yayınları. 217 s, İstanbul.
- Kuban, D., 1995. Türk Hayatlı Evi. 1. Baskı, Ziraat Bankası, İstanbul.
- Ökten, M. S., ve Yüce, A. 2023. Yığma Yapılarda Günümüzde Yapılan Hatıl Uygulamaları. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi (52), 259-271.
- Pamuk, B. 2007. İpekyolu Ticareti ve Erzurum. Tarih İncelemeleri Dergisi, 22(2), 125-143.
- Sağlam, T. 2019. Geleneksel Erzurum Evleri, Restorasyonları ve Ev Yaşantısı. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sağlam, T. 2020. Gelenekli Erzurum Evleri, Şehr-i Kadim Aziziye Edebiyat-Tarih-Kültür-Sanat Dergisi, Sonbahar 2020, Sayı 17, 76-85.
- Sağlam, T., ve Yurttaş, H. 2020. Geleneksel Erzurum Evlerinin İstatistiki veri Analizi. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (67), 405-442.
- Şimşek, Y., Numan, İ., ve Topçubaşı, M. 2024. Geleneksel Erzurum Evlerinde Yaşam Alanı: Tandirevi. Bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design, 5(2), 166-182.
- Tomsu, L. 1950. Bursa Evleri. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım fakültesi Yayınları. 153 s. İstanbul.
- Torun, A. 2012. Beypazarı Evleri. Semih Ofset Yayın Evi. 163 s. Ankara.
- Tümer, Ş. 2020. Bafra’nın Geleneksel Ahşap Köy Evleri. Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi, 5(2), 24-45.
- TDK, 2024. <https://sozluk.gov.tr> (30.10.2024)

- Uşma, G., ve Urfalıoğlu, N., 2018. Geleneksel Van Evlerinin Cephe Özellikleri ve Tipolojisi Üzerine Bir İnceleme. Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 33(1), 1-16.
- Uzun, A., ve Kaplan, İ. 2022. Yerel Coğrafi Faktörlerin Geleneksel Midyat Evlerine Etkileri (Mardin, Türkiye). Coğrafya Dergisi (44), 49-60.
- Ürer, H. 2014. Geleneksel Türk Evi Ölçeğinde Eskigediz Evlerinin Cephe Düzenlemeleri. Sanat Tarihi Dergisi, 22(2), 189-230.
- Yapan, M., ve Büyükmihçı, G. 2023. Geleneksel Kemaliye Evlerinin Plan Tipolojisi Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası Beşeri Bilimler Ve Eğitim Dergisi, 9(19), 244-268.
- Yiğit, Ö., 2023. Tarihi Yazılı ve Görsel Belgeler Işığında Halk Mimarisi Üzerine Bir Değerlendirme: Erzurum Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri enstitüsü, İzmir.
- Zaman, M., Sevindi C., Birinci S., 2018. Tarihi Yolların Buluştuğu Erzurum Şehrindeki Beşeri Turistik Eserler. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 22 Özel Sayı, 581- 601.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Şehriban BAŞARAN
Doğum tarihi:	
Doğum Yeri:	
Uyruğu:	
Adres:	
Tel:	
E-mail:	
Eğitim	
Lise:	Siverek Türk Telekom Lisesi
Lisans:	Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
Yüksek lisans:	Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon ve Konservasyon Bilim Dalı
Yabancı Dil Bilgisi	
Üye Olunan Mesleki Kuruluşlar	
Tezden Üretilmiş Yayınlar	
Başaran, Ş. ve Çakıcı, F. Z. 2024. Evaluation of Traditional Erzurum Houses in The Context of Climate-Responsible Design. International Congress on Trends and Advances in Global Research and Applications (TAGRA), 21-22 December, Erzurum.	